

Ekonomiska utsikter hösten 2005

Ekonomiska utsikter

**LO-ekonomerna utger sedan 1947 en konjunkturrapport.
Den kommer ut två gånger om året, vår och höst.
Detta är 2005 års höstprognos.**

Vid frågor om innehållet, ring Lars Ernsäter på tel: 08-796 27 44.
MANUSSTOPP: 2005-10-07

©Landsorganisationen i Sverige 2005

Bild: Ulf Huett Nilsson/Bildhuset

Grafisk form: LO

Grafisk produktion: W&W Com. AB

Tryck: LO-tryckeriet, Stockholm 2005

ISBN 91-566-2218-x

LO 10.05 150

Innehåll

Sammanfattning	3	2:11 Produktion och arbetade timmar	18
Konjunkturprognos	8	2:12 Sjukfrånvaro.....	20
BILAGA: Tabeller och diagram	25	2:13 Totalt utbud och sysselsättning	22
Ökad jämviktssysselsättning	33	2:14 Arbetslöshet, total och öppen.....	22
		2:15 Löneökningstakt för arbetare och tjänstemän i näringslivet.....	23
		2:16 KPI	23
		2:17 BNP-tillväxt inom OECD	28
		2:18 Arbetslöshet – Sverige, USA och EMU	28
		2:19 Brentolja	28
		2:20 Svensk växelkurs mot exportkonkurrenter.....	28
		2:21 Ordergång exportmarknaden, KI-barometern	28
		2:22 Ordergång exportmarknaden, SCB.....	28
		2:23 Handel med varor.....	29
		2:24 RULC på exportmarknaden	29
		2:25 Bostadsinvesteringar.....	29
		2:26 Industriinvesteringar	29
		2:27 Övrigt näringsliv investeringar	29
		2:28 Ekonomins lagerstock.....	29
		2:29 BNP och real disponibel inkomst.....	30
		2:30 Sparkvot	30
		2:31 Industriproduktionen	30
		2:32 Produktion övrigt näringsliv.....	30
		2:33 Byggnadsproduktionen	30
		2:34 Bruttovinstandel.....	30
		2:35 Arbetade timmar	31
		2:36 Produktivitet, varu- och tjänsteproducenter	31
		2:37 Sysselsättningsgrad 20-64år.....	31
		2:38 Arbetskraften och potential	31
		2:39 Personalomsättning i privata sektorn.....	31
		2:40 Nyanmälda platser och varsel.....	31
		2:41 Brist på arbetskraft i tjänstebanscher	32
		2:42 Lediga jobb och vakanser	32
		2:43 Sveriges Phillipskurva	32
		3:1 Utveckling av real BNP	33
		3:2 Utveckling av antalet sysselsatta	33
		3:3 Standardiserad arbetslöshet	34
		3:4 Sysselsättning, årlig förändring i tusental	34
		3:5 Strukturellt saldo och i arbete grad	34
		3:6 Finansiellt sparande i procent av BNP	35
		3:7 Antal reguljärt sysselsatta per pensionär	37
		3:8 Hushållens balansräkning	38
		3:9 Hushållens soliditet, eget kapital/tillgångar	38
		3:10 Hushållens balansräkningar, anpassning till en nedgång i fastighetspriser på -7,5 procent	39
		3:11 Olika typer av arbetslöshet	40
		3:12 Arbetslöshet i olika utbildningskategorier.....	42
		3:13 Arbetslösa och sysselsatta år 2004 fördelade efter utbildning	42
		3:14 Total arbetslöshet i olika åldersgrupper	43
		3:15 Inskrivna som öppet arbetslösa och i program efter inskrivningstid.....	43
		3:16 Total arbetslöshet i olika län	44
		3:17 Befolkningsammansättning	45
		3:18 Arbetskraftsdeltagande.....	45

TABELLER		
1:1	Försörjningsbalans och nyckeltal.....	4
2:1	BNP, internationellt	8
2:2	Försörjningsbalans	13
2:3	Export och import av varor	14
2:4	Investeringar	15
2:5	Disponibel inkomst och privat konsumtion	17
2:6	Arbetsmarknadsläget	19
2:7	Genomsnittlig arbetad tid.....	20
2:8	Löneökningar	22
2:9	Bidrag till prisökningen	24
2:10	BNP inom OECD-området.....	25
2:11	Konsumentpriser inom OECD	26
2:12	Arbetslöshet i procent av arbetskraften inom OECD ..	25
2:13	Lönekostnadsutveckling i näringslivet inom OECD ...	25
2:14	Svensk industris relativa kostnadsläge på exportmarknaden.....	26
2:15	Bytesbalansen	26
2:16	Investeringar	26
2:17	Löner, priser och privat konsumtion.....	27
2:18	Produktion inom olika sektorer.....	27
2:19	Arbetsproduktivitet	27
2:20	Sysselsättningen enligt NR	27
2:21	Arbetsmarknadsläget i tusental	27
3:1	Mäklarkalkyl.....	38
3:2	Arbetslöshet 2004 i olika kommungrupper, 16-64 år	43

DIAGRAM		
1:1	Bidrag till BNP-tillväxt.....	4
2:1	BNP i 5 länder.....	8
2:2	Växelkurs EUR/USD	12
2:3	Svenska växelkurser.....	13
2:4	BNP i Sverige.....	13
2:5	Exportvolym	14
2:6	Terms of trade	15
2:7	Bruttoinvesteringar.....	16
2:8	Privat konsumtion	16
2:9	Hushållssektorns förmögenhetsvärden	17
2:10	Produktivitet i näringslivet och industrin.....	18

Sammanfattning

Konjunkturuppgång – men ännu ingen högkonjunktur

Den svenska BNP-tillväxten bedöms bli 2,5 procent i år och 3,6 respektive 3,0 procent 2006 och 2007. Hushållens konsumtion och den offentliga konsumtionen växer snabbt nästa år, mycket till följd av de efterfrågestimulanser och sysselsättningsbefrämjande åtgärder som återfinns i höstens budget. Sysselsättningen ökar 2006 och 2007 efter fem års stagnation.

Konjunkturuppgången leder till ett ökat resursutnyttjande men det går inte att tala om högkonjunktur så länge det inte är fullt resursutnyttjande. LO-ekonomerna driver i denna rapport tesen att tillgången på arbetskraft och lönebildningens funktionssätt är bättre än de flesta tycks tro. Vi är därmed mer optimistiska än andra när det gäller hur mycket sysselsättningen kan öka och arbetslösheten sjunka innan inflationen tar fart och hamnar över Riksbankens mål.

Mot den bakgrunden menar vi att **penningpolitikens** nuvarande expansiva effekt absolut inte får försvagas. *Riksbanken bör signalera att man har för avsikt att hålla kvar styrräntan på nuvarande låga nivå fram till utgången av avtalen på den privata arbetsmarknaden våren 2007.* Inflationstrycket från arbetsmarknaden bedöms förbli svagt de närmaste åren.

Det är väsentligt att **finanspolitiken** i nuläget i stimulerar inhemsk efterfrågan, särskilt hushållens vilja att konsumera. Satsningar som höjer hushållens ekonomiska standard är en väg. En annan väg är att *skapa trygghet* och tillit via ett gott ekonomiskt stöd vid arbetslöshet och sjukdom genom att höja inkomsttaken i socialförsäkringarna. Det vore också logiskt att öka tryggheten i det allmänna pensionssystemet för att minska behovet av privat sparande. Avgörande för tryggheten är att tilltron till välfärdsstatens finansiering ökar. Det kan främst ske genom att det görs troligt att det kommer att arbetas fler timmar.

Prognosöversikt

Den internationella utvecklingen

Den internationella konjunkturuppgången nådde sin topp under 2004. Utvecklingen har sedan dess försvagats något på de flesta håll i industriländerna och den sammantagna bilden är att det blir en viss försvagning i år och under kommande två år. OECD-området går från en tillväxt på nästan 3,5 procent år 2004 till cirka

2,7 procent i år och under de kommande två åren.

Återhämtningen i *euro-länderna* går fortsatt långsamt och flera av ekonomierna i valutaunionen har problem med en alltför svag utveckling av inhemsk efterfrågan. Den privata konsumtionen kommer att växa betydligt svagare än i USA under prognosperioden. Den sammantagna BNP-tillväxten blir lägre i år än under 2004 men tillväxten blir därefter starkare under 2006 och 2007. Tyskland och Italien utgör nästan hälften av EMU-området om man räknar deras BNP-volym. Dessa länder har haft en särskilt svag konjunkturuppgång med bara något över 1 procents tillväxt under 2004, vilket är en viktig förklaring till kräftgången inom valutaunionen.

Delar av *Asien* fortsätter att växa starkt. 2005 års konsensusprognos för Kina är 9 procent i BNP-tillväxt, Indien 7 procent och Hongkong 5 procent. Japan däremot kommer inte upp i en tillväxt om 2 procent i BNP-ökning i år och förra året nådde landet konjunktur-toppen på modesta 2,6 procent.

Den expansiva ekonomiska politiken i *USA* under senare år har i hög grad bidragit till den internationella konjunkturuppgången. Nu har räntan börjat höjas i landet och eventuellt står USA också inför en åtstramande finanspolitik framöver, vilket kan betyda att den internationella konjunkturuppgången tappar viss fart under 2006-2007.

Uppgången i *oljepriset* sedan början av 2004 accelererade under sommaren i år. Från början av 2004 till slutet av sommaren i år har oljepriset ökat från 30 till över 60 dollar per fat. Orsaken till oljeprisuppgången är främst en stark ökning av konsumtionen av olja, inte minst från länder som Kina och Indien. Ett mindre oljeberoende än tidigare och en stimulerande politik från centralbankerna har gjort att effekterna av uppgången varit hanterbara. En dämpning av konsumtionsökningen av olja tillsammans med en viss produktionsökning, bedöms leda till att oljepriset efter hand faller tillbaka något. I prognosen antas det genomsnittliga oljepriset år 2005, 2006 och 2007 bli 56, 59 och 53 dollar per fat.

I år har *dollarn* förstärkts med knappt 10 procent mot euron efter flera års trendmässig försvagning. En högre BNP-tillväxt jämfört med euroområdet och räntehöjningar har bidragit till det. På lite sikt räknar vi med en gradvis, långsam dollarförsvagning. Det stora bytesbalansunderskottet i USA måste förr eller senare bringas ned och sannolikt krävs då att dollarn försvagas.

Bidrag till BNP-tillväxt

Procentenheter

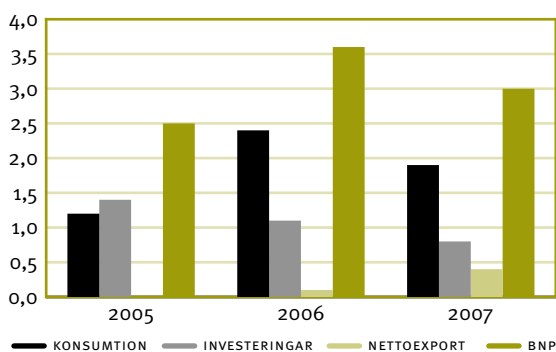

Diagram 1:1

Källa: scb samt egna beräkningar

Försörjningsbalans och nyckeltal

Procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Privat konsumtion	1,8	2,4	3,6	3,2
Offentlig konsumtion	0,3	0,0	2,3	1,2
Investeringar	5,5	8,5	6,3	4,4
Lagerinvesteringar *	-0,3	0,0	0,0	0,0
Export av varor och tjänster	10,6	3,2	6,4	6,0
Import av varor och tjänster	6,9	3,9	7,3	6,2
BNP	3,6	2,5	3,6	3,0
<i>Nyckeltal:</i>				
Sysselsättning	-0,4	0,2	1,5	0,7
Arbetslöshet, total **	8,0	8,3	8,0	7,5
Arbetslöshet, öppen ***	5,9	5,9	4,7	4,6
Sysselsättningsgrad 20-64	77,0	77,0	77,2	77,6
Timplön	3,2	3,3	3,5	4,0
KPI	0,4	0,5	1,1	1,2
Real disponibel inkomst	1,5	2,1	3,6	2,6
Bytesbalans ****	7,8	6,3	5,8	5,8

* förändring i procent av föregående års BNP

** procent av totalt utbud

*** procent av arbetskraften

**** procent av BNP

Tabell 1:1

Källa: scb samt egna beräkningar

Den svenska utvecklingen

Den svenska BNP-tillväxten bedöms bli 2,5 procent i år och 3,6 respektive 3,0 procent 2006 och 2007. Som väntat har utrikeshandelns bidrag till BNP-tillväxten dämpats markant i år och den inhemska efterfrågan har tagit över rollen som viktigaste drivkraft för tillväxten. Förhoppningarna om 2005 som ett år präglad av stark konjunkturuppgång har i viss mån grusats av den uppbromsning av tillväxten som skedde under början av året. Uppbromsningen tycks dock ha varit tillfällig och det finns förutsättningar för att tillväxten ska ta fart under resten av året. Den expansiva inriktningen på såväl penning- som finanspolitik borgar för en fortsatt god tillväxt nästföljande år, särskilt 2006.

Marknadstillväxten för den svenska *exporten* dämpas i år, men samtidigt försvagades kronan under det första halvåret. Mot den bakgrunden har exporten bromsats mer än vad som kunde förväntas och ökningstakten bedöms i år stanna vid drygt 3 procent. Marknadstillväxten tar ny fart 2006 och 2007 och exportutvecklingen förbättras. Utrikeshandelns bidrag till BNP-tillväxten blir dock litet.

Investeringarna är i en tydlig uppgångsfas. I år förstärks investeringskonjunkturen ytterligare genom en kraftig ökning av industriinvesteringarna och mycket snabbt växande bostadsinvesteringar. Ökningstakten för investeringarna blir dock som högst i år och avtar sedan gradvis.

Hushållens konsumtion utvecklades överraskande svagt under slutet av förra året och i början av i år. En starkare tillväxt under andra kvartalet i år, lysande sommarmånader för detaljhandeln och ett förbättrat stämningsslag bland hushållen pekar mot en konsumtionsökning mer i linje med de gynnsamma förutsättningar som finns för handen. Hushållens reala disponibla inkomster ökar i god takt och stigande huspriser och börskurser medför att hushållens förmögenhet fortsätter att öka. Kärnan i konsumtionsprognosen är att en längre period med stabil ökning av hushållens förmögenhet ger hushållen utrymme att, med bibehållen soliditet, minska något på sitt höga sparande. Det ska sägas att konsumtionsbedömningen har oförändrad styrränta som utgångspunkt. En eventuell realränteuppgång skulle påverka hushållens sparbetende via negativa effekter på huspriserna och därmed på förmögenhetsutvecklingen och hushållens soliditet. Hushållens sparande diskuteras utförligt i avsnittet "Ökad jämviktssysselsättning" i denna rapport.

En stor del av de sysselsättningsåtgärder som föreslås i höstens budget riktas mot den kommunala sektorn. De sk plusjobben bidrar till ett högre antal arbe-

tade timmar och därmed en högre kommunal konsumtionsvolym. Den påtagliga förbättringen av kommunsektorns finansiella läge tillsammans sysselsättningsåtgärderna bedöms medföra att den *kommunala konsumtionen* ökar starkt 2006. År 2007 bidrar sysselsättningsåtgärderna i mindre grad och ökningstakten dämpas.

En avtagande produktivitetsökning ligger i linje med den nuvarande konjunkturfasen, även om den nuvarande konjunkturuppgången utmärks av en ovanligt lång fördröjning mellan produktionsuppgång och uppgång i antalet arbetade timmar. *Produktivitetstvecklingen* i näringslivet bedöms växla ner och stabiliseras vid 2,5 procent per år under perioden 2005-2007. Merparten av nedväxlingen följer av att den exceptionellt starka utvecklingen i industrin under senare år dämpas. En ökningstakt på 2,5 procent ligger något under vad som Konjunkturinstitutet bedömer som den långsiktiga, trendmässiga produktivitetstvecklingen i näringslivet åren 2005-2015.

Det finns ännu inga tydliga tecken på en bärkraftig uppgång av sysselsättningen. En stark produktionsutveckling under andra halvan av i år och under nästföljande år bedöms dock efter hand generera en påtaglig sysselsättningsuppgång. De närmaste åren bedöms produktionstillväxten bli mer sysselsättningsintensiv i och med att produktivitetens ökningstakt växlar ner. Därtill kommer den satsning på sysselsättningsbefrämjande åtgärder som var huvudnumret i höstens budget. Sysselsättningen hålls tillbaka något under prognosperioden genom att den genomsnittliga arbetstiden per sysselsatt ökar.

Sysselsättningen bedöms öka med 65 000 personer nästa år. Knappt halva ökningen sammanhänger med regeringens jobbsatsning. 2007 väntas sysselsättningen öka med drygt 30 000 personer. Färre personer omfattas då av de sysselsättningsbefrämjande åtgärderna och den reguljära sysselsättningen ökar därför mer, med knappt 40 000 personer. Sysselsättningsmålet, att 80 procent av åldersgruppen 20-64 år ska vara reguljärt sysselsatta, nås inte på långa vägar. År 2007 bedöms sysselsättningsgraden vara 77,6 procent. För att det ska bli möjligt att nå sysselsättningsmålet krävas såväl högre efterfrågan som åtgärder som ökar utbudet av arbetskraft.

I år väntas antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program öka med 14 000 personer jämfört med året innan och i genomsnitt under året bli 121 000 personer (inklusive AMI) i enlighet med vad regeringen räknar med i den nyligen lagda budgetpropositionen. Friårslediga väntas stå för en större del av denna ökning, 9 000 personer. Den ökade programvolymen

innebär att den öppna arbetslösheten blir 5,9 procent vilket är samma nivå som år 2004 (efter att hänsyn har tagits till förändringarna av AKU) trots att den totala väntas öka något och bli 8,3 procent.

Åren 2006 och 2007 bedöms den *totala arbetslösheten* minska och landa på 8,0 procent respektive 7,5 procent. Inom arbetsmarknadspolitiken föreslår regeringen dock att antalet programplatser först ökar ytterligare år 2006 för att sedan minska år 2007. Vår bedömning är därför att den *öppna arbetslösheten* faller till 4,7 procent år 2006 och sedan minskar marginellt till 4,6 procent år 2007.

Sysselsättningen ökar framöver men det bedöms inte innebära en stram arbetsmarknad och löneökningstakten väntas därför bara tillta marginellt. Under första halvåret 2007 löper i stort alla avtal ut och på de flesta områden ska nya avtal börja gälla från den 1 april. Arbetsmarknadsläget väntas då vara något bättre än vid avtalsrundan år 2004. *Lönerna* bedöms sammantaget öka med i genomsnitt ca 4 procent år 2007, vilket är i linje med det samhällsekonomiska löneutrymme som Konjunkturinstitutet redovisar i sina rapporter.

Inflationstrycket i den svenska ekonomin är oförändrat lågt. Den låga *inflationen* sammanhänger i första hand med en stark produktivitetstökning och en konjunkturrellt svag arbetsmarknad som resulterat i dämpade löneökningar. I år och i någon mån nästa år kommer kraftiga inflationsimpulser från importpriserna i spåren av den snabba oljeprisuppgången, men genomslaget på konsumentpriserna bedöms bli begränsat. Inflationstrycket från importpriserna väntas vara av övergående natur och fokus vid inflationsbedömningen bör ligga på inflationstrycket från arbetsmarknaden i termer av hur enhetsarbetskostnaden utvecklas. Enhetsarbetskostnadens ökningstakt stiger gradvis men bedöms inte nå högre än drygt 1 procent 2007, vilket är klart under vad som är förenligt med inflationsmålet.

Den ekonomiska politiken

En konjunkturprognos får sin fulla mening – som mått på det ekonomiska läget och som underlag för den ekonomiska politiken – först när den används för att bedöma resursutnyttjandet i ekonomin. Det går inte att tala om högkonjunktur så länge det inte är fullt resursutnyttjande. Lediga resurser pekar mot en stimulerande konjunkturpolitisk inriktning, ett ansträngt resursläge pekar mot åtstramning.

Synen på resursutnyttjandet och därmed svaret på frågan om lämplig konjunkturpolitisk inriktning be-

ror som regel på synen på hur mycket sysselsättningen kan öka och arbetslösheten sjunka innan inflationen tar fart och hamnar över Riksbankens mål.

LO-ekonomerna driver i denna rapport tesen att tillgången på "anställbar" arbetskraft är större och lönebildningen fungerar bättre än de flesta tycks tro.

Resursläget i ekonomin åskådliggörs ofta med hjälp av det sk produktionsgapet. Slutet gap innebär fullt resursutnyttjande. I Finansdepartementets och KI:s senaste kalkyler sluts produktionsgapet 2007. I beräkningarna ingår att Riksbanken höjer styrräntan under nästa år. Vi menar att produktionsgapet givet nuvarande struktur på ekonomin är större än vad KI, Finansdepartementet och sannolikt Riksbanken anser. Det innebär att vi tror att det är möjligt för arbetslösheten att sjunka mer än vad de tror innan inflationsmålet hotas.

I avsnittet "Ökad jämviktssysselsättning" i denna rapport analyseras den nuvarande arbetslöshetens orsaker och sammansättningen av de arbetslösa. Förenklat kan man säga att arbetslöshet beror på brist på efterfrågan och på sammansättningen i arbetsutbudet. Den arbetslöshet som beror på *brist på efterfrågan* brukar också kallas konjunkturell eftersom efterfrågan varierar med konjunkturen.

Det finns också en *strukturell arbetslöshet*. Den består av arbetslösa som inte passar för de jobb som finns att få. Den strukturella arbetslösheten består främst av dem som har svag anknytning till arbetsmarknaden. Därtill kommer en *friktionsarbetslöshet* dvs. den arbetslöshet som uppstår när en person är på väg från ett jobb till ett annat. Det gäller då personer som utan några egentliga problem får ett nytt jobb inom en kort tid.

Jämviktssysselsättningen är den arbetslöshet som är förenlig med stabil inflation kring 2 procent. Den påverkas framför allt av friktions- och efterfrågearbetslösheten. När arbetsgivarna ständigt har en grupp av arbetslösa att hämta arbetskraft ifrån behöver de inte försöka rekrytera varandras anställda med inflationsdrivande lönepåslag. En effektiv matchning som gör friktionsarbetslösheten låg och en kär av efterfrågearbetslösa bidrar till detta. Olika åtgärder för att göra strukturarbetslösa till efterfrågearbetslösa minskar jämviktssysselsättningen genom att arbetsgivarna får fler att välja bland när de behöver anställa. Exempel på sådana åtgärder är utbildning och förbättrade kommunikationer eller lönesubventioner. Hur stor efterfråge- respektive strukturarbetslösheten blir påverkas också av hur finans- respektive penningpolitiken utformas.

Med utgångspunkt i arbetslöshetsstatistik för år 2004 undersöks var de arbetslösa bor, hur gamla de är,

hur länge de har varit arbetslösa och vilken utbildning de har för att se om det är troligt att merparten skulle ha problem att ta ett arbete eller inte. Vi undersöker alltså hur många som inte har de karaktäristika som man vanligen förknippar med risk för strukturarbetslöshet. Sett ur dessa olika perspektiv kommer vi fram till att *det bör finnas omkring 200 000 personer* som inte utan vidare kan påstås vara strukturellt arbetslösa.

För att få en uppfattning om hur stor efterfrågearbetslösheten är ska man också exkludera friktionsarbetslösheten. Hur stor den är vet vi inte. Men om vi antar att den är ett par procent så skulle det motsvara omkring 90 000 personer. Därmed drar vi slutsatsen att *minskad arbetslöshet bör kunna öka sysselsättningen med drygt 100 000 personer utan påtagliga risker för inflation*.

Penningpolitiken

Mot bakgrund av vår syn på arbetskraftstillgång och lönebildningens sätt att fungera menar vi att penningpolitikens nuvarande expansiva effekt absolut inte får försvagas. *Riksbanken bör signalera att man har för avsikt att hålla kvar styrräntan på låg nivå under en längre period*. Trots en ökad sysselsättning bedöms inte arbetsmarknaden bli särskilt stram under prognosperioden. Inflationstrycket från arbetsmarknaden ökar något men förblir svagt även 2007. Enhetsarbetskostnaden hamnar klart under vad som är förenligt med inflationsmålet.

Öförändrad styrränta är en viktig förutsättning för den bild som framkommer i prognosen. Efterfrågeutvecklingen drivs av inhemsk efterfrågan, särskilt hushållens konsumtion och sambandet mellan realränta och hushållens konsumtionsutgifter och därmed sysselsättningen är potentiellt starkt. Om en höjd styrränta för med sig att realräntan stiger så kan det innebära lägre bostadspriser och lägre soliditet i hushållssektorn, vilket stimulerar hushållssparandet.

Styrräntan bör behållas på nuvarande nivå fram till utgången av avtalen på den privata arbetsmarknaden våren 2007. Då går det att bedöma risken för att avtalsrörelsen blir inflationsdrivande. En sådan räntepolitik ger dessutom Riksbanken en tydlig hotpunkt i lönebildningen.

Det är mycket viktigt att riksbanken är legitim i sin roll som demokratins buse och kan disciplinera arbetsmarknadens parter. Det behövs för en stabil lönebildning. Riksbanken bör därför lägga större vikt vid analysen och kommunikationen av vad som händer på arbetsmarknaden och utvecklingen av enhetsarbetskostnaden. LO-ekonomerna vill därför att Riksbanken en gång om året publicerar en arbetsmarknadsrapport som anger hur banken bedömer arbets-

marknaden funktionssätt och arbetskraftsreserverna. En sådan analys måste beskriva utvecklingen på olika delarbetsmarknader samt i olika regioner. Det skulle ge parterna en tydligare signal än idag om vilken rän-tepolitik som kan förväntas.

Finanspolitiken

I höstens budget gavs finanspolitiken en expansiv in-riktning 2006. Det strukturella, offentliga saldot för-sämras med drygt 1 procentenhet. Huvudnumret i budgeten var en kraftfull satsning på sysselsättnings-skapande åtgärder. Det är viktigt jobsatsningen in-riktas mot dem som har svårt att få fotfäste på arbets-marknaden. De sk plusjobben måste syfta till att ska-pa ett ökat arbetsutbud och en ökad förmåga hos dem som står långt från arbetsmarknaden och de som ska rekryteras till plusjobben ska tas från stocken struk-turarbetslösa. Plusjobben sänker då jämviktsarbetslös-heten eftersom de inte påverkar antalet efterfrågear-betslösa. Antalet som kan sysselsättas utan att infla-tionen tar fart är detsamma med och utan plusjobben. Med denna tolkning är plusjobben inte samma res-triktion för penningpolitiken.

Det är väsentligt att finanspolitiken i nuläget i sti-mulerar inhemsk efterfrågan, särskilt hushållens vilja att konsumera. Satsningar som höjer hushållens eko-nomiska standard är en väg. En annan väg är att skapa trygghet och tillit via ett gott ekonomiskt stöd vid ar-betslöshet och sjukdom genom att höja inkomsttalen i socialförsäkringarna. Höjda tak i sjuk- och föräldra-försäkringen är ett steg i rätt riktning för att skapa en ekonomiskt tryggare situation för hushållen. Taken behöver höjas även i arbetslöshetsförsäkringen. Det vore också logiskt att öka tryggheten i det allmänna pensionssystemet för att minska behovet av privat sparande. Det är sannolikt nödvändigt att stärka pen-sionssystemets resurser för att förhindra att den sk bromsen utlöses.

Avgörande för tryggheten är att tilltron till väl-färdsstatens finansiering ökar. Det kan främst ske ge-nom att det görs troligt att det kommer att arbetas fler timmar. Antalet arbetade timmar behöver öka med minst fem procent. Regeringen bör redan i vårpropo-sitionen redovisa huvuddragen i ett reformpaket som säkerställer en uthållig sysselsättningsökning. Refor-mer på följande fem områden är angelägna.

- Det behövs en reformering av skattesystemet som syftar till att öka den effektiva pensionsåldern.
- Det behövs en reform som skapar ökade möjlighe-ter för även de som saknar full arbetsförmåga att delta i arbetslivet. Det behövs fler arbetsuppgifter

som anpassas efter individens förmåga. Arbetslin-jen måste också bli en tydligare del av socialförsäk-ringarna.

- Det behövs en utbildningsreform som ökar resur-serna för tidigt lärande så att fler ungdomar får en bra start i arbetslivet. Drivkrafter behövs också för tidig examination från högskolan och ett stopp för användandet av komvux för konkurrenskomplette-ring.
- Det behövs mer resurser för arbetsförmedling. Väl fungerande system med höga ersättningsnivåer är det som eftersträvas.
- Det behövs en jämställdhetsreform byggd på indi-viduellt ansvar och individuella förmåner.

För att kunna genomföra framgångsrika utbudsrefor-mer krävs en hög efterfrågan på arbetskraft som suger upp det ökade utbudet. En väl fungerande stabilise-ringspolitik är därför nödvändig. En effektiv finanspo-litisk stabilisering måste vara trovärdig och förutsäg-bar. För detta krävs att den är sammanhängande och konsistent över tiden. Ramverket bör balansera riksdagens och regeringens roller. Det måste ges förutsätt-ningar för god beslutskraft i regeringen och demokra-tisk förankring i riksdagen. Vi vill därför åter peka på behovet av ett bättre finanspolitiskt regelverk.

Konjunkturprognos

Den internationella utvecklingen

Den internationella konjunkturuppgången nådde sin topp under 2004. Utvecklingen har sedan dess försvagats något på de flesta håll i industriländerna och den sammantagna bilden är att det blir en viss försvagning i år och under kommande två år.

OECD-området går från en tillväxt på nästan 3,5 procent år 2004 till cirka 2,7 procent i år och de kommande två åren. I OECD-området finns de ekonomier som är viktigast för Sveriges utrikeshandel. För vår exportmarknadsvägda BNP betyder den svagare utvecklingen i OECD-området en viss försämring, ökningstakten sjunker från 2,6 procent 2004 till 2,0-2,3 procent under prognosåren 2005-07.

Återhämtningen i euro-länderna går fortsatt långsamt och flera av ekonomierna i valutaunionen har problem med en alltför svag utveckling av inhemsk efterfrågan. Den privata konsumtionen kommer att växa betydligt svagare än i USA under prognosperioden. Den sammantagna BNP-tillväxten blir lägre i år än under 2004 men tillväxten blir därefter starkare under 2006 och 2007. Tyskland och Italien utgör nästan hälften av EMU-området om man räknar deras BNP-volym. Dessa länder har haft en särskilt svag konjunkturuppgång med bara något över 1 procents tillväxt under 2004, vilket är en viktig förklaring till kraftgången inom valutaunionen.

Delar av Asien fortsätter att växa starkt. 2005 års konsensusprognos för Kina är 9 procent i BNP-tillväxt, Indien 7 procent och Hongkong 5 procent. Japan däremot kommer inte upp i en tillväxt om 2 procent i BNP-ökning i år och förra året nådde landet konjunktur-toppen på modesta 2,6 procent.

Den expansiva ekonomiska politiken i USA under senare år har i hög grad bidragit till den internationella konjunkturuppgången. Nu har räntan börjat höjas i landet och eventuellt står USA också inför en åtstramande finanspolitik framöver, vilket kan betyda att den internationella konjunkturuppgången tappar viss fart under 2006-07.

USA

BNP växte 4,2 procent år 2004 och väntas öka med 3,6 procent i år, för att sjunka ytterligare några tiondelar till 3,2 nästa år. I USA har tillväxten under en längre tid främst drivits av en god utveckling av den privata konsumtionen. Investeringarna tog dock över som den viktigaste drivkraften bakom tillväxten 2004 och det väntas även bli så i år. Investeringssuppgången grunda-

BNP i fem länder

Årlig procentuell förändring

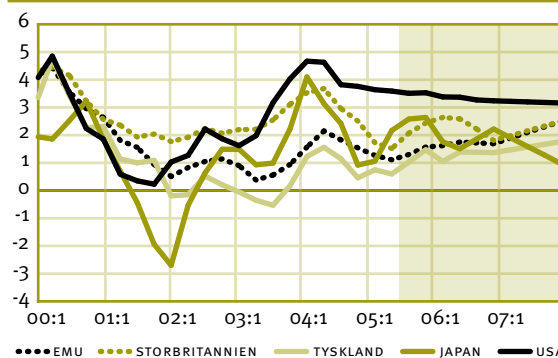

Diagram 2:1

Källa: EcoWin samt egna beräkningar

BNP, årlig förändring

	2004	2005	2006	2007
USA	4,2	3,6	3,3	3,2
Japan	2,6	2,1	1,8	1,4
Tyskland	1,1	1,0	1,3	1,6
UK	3,2	2,0	2,3	2,4
OECD	3,3	2,7	2,7	2,7
EMU-12	1,8	1,3	1,8	2,1
NORDEN	3,2	2,5	2,8	2,5
Exp.markn.vägd	2,6	2,0	2,2	2,3

Tabell 2:1

Källa: OECD samt egna beräkningar

des på hög produktivitet och kraftigt stigande vinster i de amerikanska företagen.

Under vår prognosperiod finns det frågetecken kring om den privata konsumtionen kommer att fortsätta öka i lika god takt när räntorna nu ökar och energikostnaderna stiger. Den federala budgeten kan också komma att stramas åt med effekter för både privat och offentlig konsumtion.

Arbetslösheten har sjunkit under de senaste 5 månaderna och var i augusti knappt 5 procent av arbetskraften. Sysselsättningen ökar inom service- och byggnadssektorerna, men minskar något inom tillverkningsindustrin.

Europa

I Europa har konjunkturutvecklingen släpat efter OECD som helhet under flera år, men läget väntas ljusna något mot slutet av prognosperioden. Gemensamt för många av de europeiska länderna är varaktigt hög arbetslöshet och sjunkande sysselsättningsgrader, liksom en mycket svag utveckling av den privata konsumtionen. Dessutom tvingar den ökande andelen äldre i befolkningen regeringarna att se över pensions- och trygghetssystemen.

EMU-området förväntas fortsatt få en sämre BNP-utveckling än EU som helhet. Hushållens svaga konsumtionsutveckling kan förklaras med det svaga arbetsmarknadsläget och bristande förtroende både för reformpolitiken och välfärdssystemets uthållighet. Hushållens sparkvot i valutaunionen är stadigt runt 10 procent av den disponibla inkomsten, till skillnad från i USA där den ligger runt låga 1 procent.

Samordningen av finanspolitiken i EU har brister och kantas av konflikter mellan länderna. Bland annat klarar inte Tyskland, Frankrike, Italien och Grekland stabilitetspaktens regler om maximalt 3 procents of-fentligt budgetunderskott. Under de närmaste åren ökar också underskotten för fler länder.

Inflationen i Europa är och väntas förbli låg trots högt och ökande oljepris. ECB anser dock att inflationen ligger i linje med bankens inflationsmål och av-vaktar därför med räntesänkningar.

Arbetslösheten i EU väntas enbart minska med några tiondelar de närmaste åren, utom i Italien där den ökar.

Det osäkra läget efter valet i Tyskland är inte positivt vare sig för landet själv eller för utvecklingen inom EU. Den bristande tillväxttakten i tysk ekonomi är en stor utmaning för politiken, med allvarliga effekter för hela övriga Europa om den svaga utvecklingen får fortgå. Arbetslöshetsbekämpningen kräver politiskt väl förankrade reformer för att lyckas, liksom en makropolitik som förmår öka privat konsumtion. Exporten är det som hittills bidragit väl till BNP-ökningen. Under vår prognosperiod förväntas BNP fortsatt öka svagt, dock med en något ljusare bild i slutet.

Frankrike har under flera år haft en svag ekonomisk utveckling, även om landet visat något högre tillväxttal än genomsnittligt för EMU-området. Liksom i Tyskland väntas tillväxten bli lägre 2005 och 2006, med en ljusare bild för 2007. Tillväxten har gynnats av en stark inhemsk efterfrågan. Däremot har inte den förbättrade globala efterfrågan under senare år påverkat exporten nämnvärt, vilken särskilt hämmas av svag efterfrågan i grannländerna. Inflationen är låg och förutspås hamna runt 1,5 procent.

Arbetslösheten biter sig fast strax under 10 procent. Regeringen har annonserat nya åtgärder för att komma åt detta ihärdiga problem genom en ny näringspolitik

för tillväxt, ett sysselsättningspaket och sänkningar av inkomstskatten. Under 2007 planeras bl a en sänkning av den högsta inkomstskatten med hela 8 procent, från 48 till 40 procent.

Frankrikes arbetsmarknad

Under 2005 har regeringen börjat se sig om efter nya metoder att få fler i sysselsättning. Ett paket av olika "brådsakande åtgärder för sysselsättning" lades fram i juni, där de viktigaste inslagen är en ny tillfällig anställningsform, samt minskade marginaleffekter via en särskild ungdomslön. Paketet har dock kritiserats från fackligt håll för att både öka osäkerheten för löntagarna och för att inte ta hänsyn till undanträngningseffekter.

Den nya anställningsformen innebär att mindre företag kan anställa personal för vilka man ges rätt att säga upp inom två år utan särskilda skäl och uppsägningstid. Sedan starten i augusti uppskattar den franska regeringen att detta hittills inneburit 30 000 nya jobb.

Ungdomar under 26 år tillåts få lägre löner än andra anställda, vilket å ena sidan ökar arbetsgivarernas incitament att nyanställa men å andra sidan också gynnar ett byte av arbetsstyrkan från äldre till fler yngre. Redan idag används avtalspensioner för att minska andelen av äldre – dyrare – arbetskraft, vilket i ett längre perspektiv inte är en uthållig lösning.

Ett problem för Frankrikes möjlighet till fler i sysselsättning och högre tillväxt är de inläsnings-effekter som finns. Dessa gör att en stor del av ekonomin består av lågproduktiva arbetstillfällen. Inläsnings-effekterna skapas genom att landet har en låg lagstadgad minimilön (8,03 €/timme) i kombination med en lägre avgift för sociala kostnader upp till 12,85 €. Upp till den nivån är det 4 procent i avgift i stället för ordinarie 25 procent. Reglerna ger arbetsgivare incitament att undvika att erbjuda personalen kunskapsmässiga och professionella utvecklingsmöjligheter eftersom det också leder till krav på högre lön. Risken för inläsning i låglönejobb och därmed lägre krav på produktivitet är med detta system stor.

Den arbetstidsförkortning som Frankrike har genomfört, innebärande en 35-timmars arbetsvecka, uppskattats ha lett till 350-400 000 nya jobb mellan 1998 och 2002. Samtidigt hade man då en period med god ekonomisk tillväxt, som drev upp sysselsättningen oavsett arbetstidsreformen.

Den ekonomiska aktiviteten i **Storbritannien** har varit stark under ett antal år. BNP-tillväxten har främst drivits av snabbt stigande privat konsumtion, bland annat stimulerad av höga husprisökningar och växande hushållsinkomster. Exporten väntas fortsatt inte bidra nämnvärt till BNP under de närmaste åren.

Penningpolitiken har stramats åt, inte minst för att kyla av kredit- och fastighetsmarknaden. Basräntan, vilken motsvarar vår reporänta, är nu 4,5 procent, vilket är högt i ett europeiskt perspektiv. Penningpolitikens inriktning gör att tillväxten gradvis dämpas under de närmaste åren. Under 2007 förväntas tillväxten bli drygt 2 procent.

Gemensamt för de **nordiska länderna** är att hushållens konsumtion är den viktigaste drivkraften för BNP-tillväxten. Nettoexporten kan komma att bidra något till tillväxten under 2005. De nordiska länderna utvecklas ungefär i linje med hela OECD-området och får en BNP-tillväxt i genomsnitt på 2,8 respektive 2,5 procent för åren 2006 och 2007.

Danmark hade en relativt låg tillväxt 2004 på 2,4 procent och den kan sjunka ytterligare något både i år och 2006. Detaljhandeln ökar dock stadigt, vilket tyder på fortsatt hög inhemsk efterfrågan. Arbetslösheten har sjunkit långsamt under det senaste året och är nu nere runt 5,5 procent. Den förväntas fortsatt sjunka, till cirka 5 procent under 2006.

I **Norge** ökar detaljhandeln, industriproduktionen och orderingången i god takt. Den inhemska efterfrågan kan komma att öka med hela 5 procent i år, samtidigt som nettoexporten ger ett negativt bidrag. BNP för fastlandsekonomin bedöms växa med 3,8 procent i år, men ökningstakten avtar ner mot 2 procent år 2007.

Norges delikata ekonomisk-politiska problem är – som vanligt – att kunna hantera de stora intäkterna från oljeexporten utan att skapa samhällsekonomisk obalans.

Finlands tillväxt blir svagare i år bl a beroende på papperstrejken under våren 2005, men väntas bli god i ett nordiskt perspektiv under både år 2006 och 2007. År 2006 väntas tappet från 2005 tas tillbaka och tillväxten kan bli över 3,5 procent. Arbetslösheten är dock fortfarande ca 8,5 procent av arbetskraften och den väntas bara minska marginellt under närmaste åren.

Asien

Den ekonomiska utvecklingen i **Japan** under 2004 var den bästa på 15 år och BNP växte 2,6 procent. Det var äntligen konsumenterna som bidrog med ökad efterfrågan, tillsammans med ökande export. Den kinesiska ekonomin växer stadigt i betydelse för Japan och landet drar allt större nytta av den höga tillväxten där.

Konsensusbilden är dock att tillväxten redan i år sjunker ner till 2 procent och åter är det den privata konsumtionen som sviktar och nettoexporten väntas bli noll. Hushållen är fortsatt försiktiga och sparar runt 7 procent av den disponibla inkomsten.

Även Japan valde regering i september men det blev inget regimskifte. En viktig valfråga av ekonomisk betydelse var privatiseringen av postverket, vilket också är ett mycket stort bank- och livförsäkringsbolag i landet.

Tillväxten i Kina är internationellt sett hög, men landet startar från en låg absolut nivå på sin BNP och är fortfarande ett utvecklingsland. Kina har enligt OECD haft en real ekonomisk tillväxt i genomsnitt på cirka 9,5 procent under de senaste 20 åren. OECDs prognos är att BNP fortsätter att växa kring 9 procent under 2005 och 2006. Både exporten och importen av varor har vuxit starkt och Kina är nu världens tredje största exportland efter USA och Tyskland.

Kinas andel av både den svenska exporten och importen har stigit under en längre tid och landet var 2004 på tolfte plats bland våra handelspartners. Siffror för första halvåret 2005 tyder på att Kina stärker sin ställning som varuimportland för Sverige, medan svenska exportvärden till landet visar en tendens att minska.

Kinas medborgare har höjt sin levnadsstandard i genomsnitt under reformperioden, men löntagarnas möjligheter att förhandla till sin andel av förädlingsvärdet är beskurna bland annat genom inskränkningar i fackliga rättigheter. Fördelningspolitiken har brister och möjligheterna att finansiera sjukvård och utbildning diskuteras. Kinesiska myndigheter börjar också uppvisa viss oro för de snabbt ökande inkomstskillnaderna.

Kina

I den ekonomiska debatten har effekterna av Kinas inträde i världsekonomin på industriländernas tillväxt och sysselsättning kommit alltmer i fokus.

Kinas marknadsekonomiska orientering har pågått under relativt lång tid, sedan början av 1980-talet, men utvecklingen påverkar omvärlden tydligare nu, inte minst sedan landet 2001 blev medlem av Världshandelsorganisationen (WTO). OECD förutspår att Kina kommer att bli världens största exportör i början av 2010-talet. Den höga utrikeshandelsandelen i landets ekonomi, ca 35 procent av BNP, har stor betydelse. Landets ekonomiska öppenhet påverkar industriländernas handels- och investeringsmönster.

De utländska direktinvesteringarna i Kina har varit mycket betydelsefulla i omvandlingen av ekonomin, främst genom den tekniska förnyelse de medfört och därmed också produktivitetssökningar. De har dock inte varit nödvändiga för att balansera ett svagt inhemskt sparande, vilket är fallet i många andra nyligen industrialiserade länder och utvecklingsländer. Kinas bytesbalans har sedan 1991 under alla år utom ett, uppvisat överskott.

De makroekonomiska effekterna av Kinas inträde i världsekonomin och i den internationella arbetsdelningen har flera dimensioner. Ett antal resonemang är relevanta:

Arbetskraftsutbudet i världsekonomin har ökat genom att ett så stort land som Kina med en arbetskraft om drygt 760 miljoner personer, i växande grad ingår i det globala ekonomiska utbytet. Produktionsfaktorn arbete kan därmed komma att få en lägre avkastning jämfört med avkastningen på kapital även utanför Kina, både på medellång och lång sikt.

Den kinesiska centralbanken har under en längre tid köpt amerikanska statsobligationer för att hålla en stor reserv dollartillgångar som försvar för sin fasta valutakurs. Därmed kan kinesisk växelkurspolitik påverka amerikanska långräntor och även det internationella ränteläget. Det anses av flera bedömare vara en bakomliggande orsak till de ovanligt låga internationella långräntorna under 2005. En kinesisk start av försäljning av obligationerna skulle kunna sätta en press nedåt på dollarkursen och höja långräntorna.

Kinas växelkurspolitik förändrades i juli 2005 från en fast växelkurs mot US-dollar till en styrd rörlig kurs mot en korg av valutor. Samtidigt revalverade (stärkte) Kina sin valuta något mot US-dollar, men det gav en högst begränsad effekt för att minska landets stora handelsöverskott med bland

KINA: Ekonomisk utveckling och prognos 2004–06

	2004	2005	2006
Årliga BNP-tillväxt, procent	9,5	9,0	9,2
Årliga Inflation, procent	3,9	4,0	4,0
Budgetsaldo, procent av BNP	-0,9	-0,4	-0,2
Bytesbalans, procent av BNP	4,0	5,2	4,6

Källa: OECD Economic Survey: China, september 2005

annat USA. Framtiden är svår att förutspå vad gäller kinesisk växelkurspolitik. En väg, som skulle dämpa kinesisk export och handelspolitiska konflikter, är att landet fortsätter att stegvis påverka valutans värde så att den blir starkare gentemot de viktigaste handelsvalutorna.

Råvarupriserna har ökat kraftigt bland annat som en följd av den starka kinesiska tillväxten och landets importbehov av olja, järnmalm med fler mineraler. Det skapar ett ökat inflationstryck i industriländerna, vilket kan behöva mötas med ränteökningar och påverka tillväxttakten negativt. Höjda råvarupriser skapar dock även en expansion av tidigare olönsamma råvarubaserade näringar.

De makroekonomiska effekterna av Kinas inträde i det världsekonomiska utbytet är många och komplicerade. Att en omstrukturering sker i form av ökade utländska direktinvesteringar i Kina från industriländerna, samt en ökad import därifrån, är en process som på sikt väl kan uppvägas för industriländerna.

De produktivitetstvinsterna som kommer i industriländerna av att omstrukturering sker till mer effektiv produktion ligger i handelsutbytet tvinsterna med alla länder, inklusive Kina. En effektivare resursallokering i de mogna industriländerna ökar reallöner och levnadsstandard där. Det finns dock orosmoln på kort sikt i form av en snabbare strukturomvandling i industriländerna under senare år på grund av ökad importkonkurrens, vilken i vissa länder kan ha gett snabbt ökande tillfällig arbetslöshet.

På längre sikt finns farhågor kring att den globala uppstyckningen av produktionsprocesser mellan länder i den form som nu sker, bland annat med hjälp av IT-teknik, kan göra att olika typer av stordriftsfördelar går förlorade i stor skala i gamla industriländer. En oro är att denna process mer varaktigt försämrar främst tillverkningsindustrins förutsättningar där.

Oljepriset

Uppgången i oljepriset sedan början av 2004 accelererade under sommaren i år. Från början av 2004 till slutet av sommaren i år har oljepriset ökat från 30 till över 60 dollar per fat. Oljeprisuppgången i år har varit ännu något starkare räknat i svenska kronor då kronan försvagats mot dollarn. Vidare är oljepriset högt även räknat i reala termer, d v s relativt konsumentpriserna.

Störningar på utbudssidan har bidragit till de senaste årens oljeprisuppgång, men den viktigaste faktorn har varit en hög internationell efterfrågan, inte minst från länder som Kina och Indien. I någon mån kan sommarens uppgång ha säsongsmässiga förklaringar men orsaken till det höga oljepriset ska främst sökas i en stark ökning av konsumtionen av olja som i sin tur beror på stark BNP-tillväxt.

De negativa effekterna av oljeprisuppgången har varit små jämfört med vad som förväntats utifrån tillgängliga beräkningar och erfarenheterna från 1970-talets oljeprischocker. Först och främst är oljeberoendet i termer av oljeanvändning i relation till ekonomiernas storlek väsentligt mindre än under 1970-talet. Samtidigt har penningpolitiken bedrivits på ett annorlunda sätt. I stället för att strama åt har centralbankerna nu bedrivit en stimulerande politik.

En dämpning av konsumtionsökningen av olja de nästkommande åren, bl a därför att ökningstakten för den kinesiska oljeimporten dämpas då tillväxten avtar något och energianvändningen blir mer effektiv, tillsammans med att den snabba oljeprisuppgången bör leda till en produktionsökning, bedöms leda till att oljepriset efter hand faller tillbaka något. I prognosen antas det genomsnittliga oljepriset år 2005, 2006 och 2007 bli 56, 59 och 53 dollar per fat.

Dollarkursen

Dollarn har försvagats trendmässigt sedan början 2002. Under 2005 har dollarn emellertid dollarn förstärkts med knappt 10 procent mot euron. En betydligt högre BNP-tillväxt jämfört med euroområdet och räntehöjningar har bidragit till det. Vår bedömning är att en fortsatt dollarförsvagning fortfarande är huvudtendensten på sikt.

Osäkerhet är dock stor om dollarns utveckling de närmaste åren. Å ena sidan talar cykliska faktorer för en förstärkning: tillväxten i USA väntas överträffa den i EMU-området de närmaste åren och ränteskillnaderna bedöms komma att öka. Å andra sidan måste det stora bytesbalansunderskottet i USA förr eller senare bringas ned och sannolikt måste då dollarn försvagas.

Den nya kinesiska valutaregimen bidrar till att mildra trycket på euron. Den tidigare fasta knytning-

en till dollarn har övergivits till förmån för ett system där den kinesiska valutan (renminbin) knyts till en korg av valutor (de viktigaste är USA-dollar, euro, yen och koreanska won). Samtidigt revalverades den kinesiska valutan med drygt 2 procent, vilket är lite och föranledde små reaktioner på finansiella marknaderna.

På lite sikt räknar vi med en gradvis, långsam dollarförsvagning. I slutet av 2007 bedöms EUR/USD stå i 1,27. Det finns en risk för ett mer markant dollarfall, med stora konsekvenser för världsekonomin, om de kapitalflöden från omvärlden som håller dollarn under armarna försvagas.

Växelkurs

EUR/USD

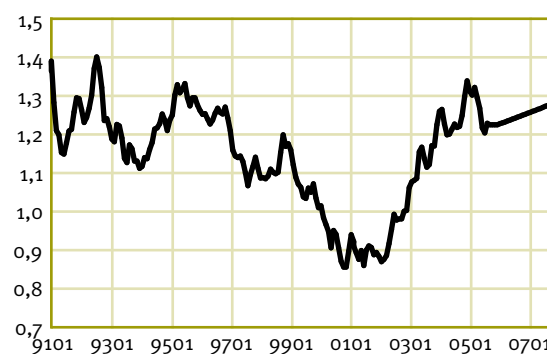

Diagram 2:2

Källa: Riksbanken samt egna beräkningar

Den svenska utvecklingen

Den svenska BNP-tillväxten bedöms bli 2,5 procent i år och 3,6 respektive 3,0 procent 2006 och 2007. Som väntat har utrikeshandelns bidrag till BNP-tillväxten dämpats markant i år och den inhemska efterfrågan har tagit över rollen som viktigaste drivkraft för tillväxten.

Investeringarna är inne i en uppgångsfas, men ökningstakten blir som högst i år och avtar sedan gradvis. Hushållens konsumtion och den offentliga konsumtionen växer som snabbast 2006, mycket till följd av de efterfrågestimulanser och sysselsättningsbefrämjande åtgärder som återfinns i höstens budget.

Prognosen förmedlar en ganska ljus bild med god BNP-tillväxt och en sysselsättning som ökar efter fem års stagnation. Det är viktigt att säga att det inte finns några restriktioner på utbudssidan, som brist på anställningsbar arbetskraft, för en än snabbare tillväxt. Ekonomin skulle tåla en starkare efterfrågan utan att löner och priser skulle ta fart och äventyra inflationsmålet.

Svenska växelkurser

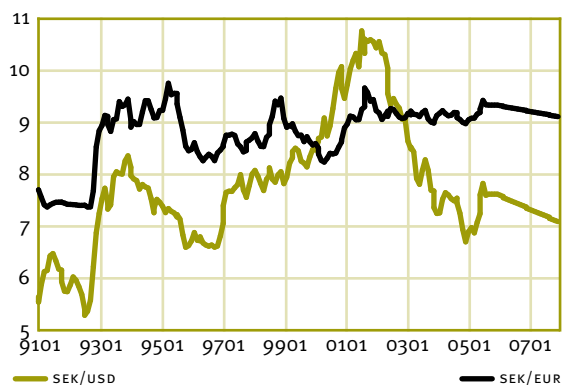

Diagram 2:3

Källa: Riksbanken samt egna beräkningar

BNP i Sverige

Säsongrensade kvartalsvärden

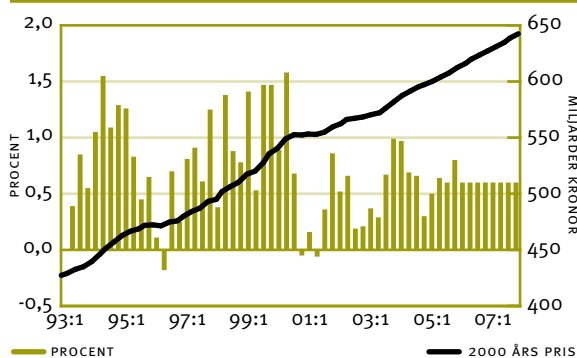

Diagram 2:4

Källa: SCB samt egna beräkningar

Försörjningsbalans

Procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Privat konsumtion	1,8	2,4	3,6	3,2
Offentlig konsumtion	0,3	0,0	2,3	1,2
Investeringar	5,5	8,5	6,3	4,4
Lagerinvesteringar *	-0,3	0,0	0,0	0,0
Export av varor och tjänster	10,6	3,2	6,4	6,0
Import av varor och tjänster	6,9	3,9	7,3	6,2
BNP	3,6	2,5	3,6	3,0

* förändring i procent av föregående års BNP

Tabell 2:2

Källa: SCB samt egna beräkningar

Efter tre års förstärkning har den svenska kronan i år försvagats med ca 5 procent i konkurrensvägda termer. Det är framför allt mot dollarna som kronan tappat mark. Orsaken är bl a ökade ränteskillnader beroende på räntehöjningar i USA och förväntningar om räntesänkning i Sverige.

Mot bakgrund av den starka svenska bytesbalansen bedöms en kronförstärkning komma till stånd i ett lite längre perspektiv. Vi räknar dock inte med mer än en marginell förstärkning och i vår prognos kommer en dollar att kosta 7,10 och en euro 9,10 kronor i slutet av 2007.

I beräkningarna har oförändrad styrränta (1,5 procent) förutsatts för hela prognosperioden. De flesta marknadsaktörer gör bedömningen att styrräntan höjs våren 2006. Mot bakgrund utvecklingen på arbetsmarknaden där produktivitetsutveckling, löneökningar, bristtal och andra indikatorer inte bedöms signalera behov av räntehöjning, menar vi att vårt räntebestämmande också ligger i linje med vart konjunktur- och inflationsutvecklingen pekar. I själva verket kan oförändrad ränta sägas vara en viktig förutsättning för den förhållandevis ljusa bild som framkommer i prognosen. Efterfrågeutvecklingen drivs av inhemsk efterfrågan, särskilt hushållens konsumtion och sambandet mellan realränta och hushållens konsumtionsutgifter och därmed sysselsättningen är potentiellt mycket starkt.

Det bör noteras att våra beräkningar avser den kalenderkorrigerade utvecklingen 2006 och 2007. År 2006 innehåller färre vardagar än 2005 och det kan uppskattningsvis innebära att den faktiska BNP-utvecklingen blir 0,3 procentenheter lägre än den kalenderberoende.

Efterfrågan och produktion

Utrikeshandel

Utrikeshandelns bidrag till BNP-tillväxten bedöms minska markant åren 2005-2007 jämfört med år 2004. Bidraget går från 2 procentenheter 2004 till nära noll 2005 och 2006, för att sedan öka till 0,4 procentenheter 2007.

I fjol steg exporten av varor med knappt 10 procent. Världsmarknadstillväxten – mätt som importutveckling i de viktigaste avnämmländerna för svensk export – tog fart efter tre svaga år och exporten ökade starkt för viktiga varugrupper som teleprodukter och motorfordon. I år dämpas marknadstillväxten med ca 1,5 procentenheter som helårsgenomsnitt. Samtidigt försvagades den svenska kronan under första halvåret och även om försvagningen nu ebbat ut, så blir kon-

Export och import av varor

Procentuell förändring

	2004		2005		2006		2007	
	Volym	Priser	Volym	Priser	Volym	Priser	Volym	Priser
Export	9,8	-0,2	3,2	2,5	6,3	0,4	5,8	-0,8
Import	7,7	0,8	5,0	4,4	7,1	0,7	6,2	-1,2

Tabell 2:3

Källa: scb samt egna beräkningar

kurrenskraften något starkare på helårsbasis. Mot den bakgrunden har exporten bromsats mer än vad som kunde förväntas. En orsak kan vara att det handlar om en rekyl från fjolårets exceptionella framgångar för vissa sektorer.

Förloppsmässigt har exporten i stort sett stagnerat från tredje kvartalet i fjol to m första kvartalet i år. Under det andra kvartalet redovisar nationalräkenskaperna en uppgång. I SCB:s statistik, Konjunkturbarometern och Inköpschefsindex återfinns en antydning om förbättrat orderläge. Teknikföretagens barometer visar en bred nedgång i ordergången. En viss uppgång kan skönjas under andra kvartalet i de preliminära nationalräkenskaperna. Även om uppgången från andra kvartalet väntas fortsätta bedöms varuexportens ökningstakt för helåret i år stanna vid blygsamma 3,2 procent.

Det finns förutsättningar för en förbättrad exportutveckling 2006 och 2007. Marknadstillväxten tar ny fart dessa år (upp 1-1,5 procentenheter). Konkurrenskraften stabiliseras nästa år och försvagas något 2007. Svenska löner bedöms öka något snabbare än omvärldens samtidigt som produktiviteten ökar snabbare. Växelkursen (årsgenomsnittet) är stabil 2006 och förstärks med runt 2 procent 2007.

Noterbart är att omvärldens genomsnittliga löneökningstakt dras ned av en mycket svag ökningstakt i den tyska industrin. Produktiviteten i den svenska industrin bedöms öka betydligt långsammare 2005-2007 jämfört med 2004 och ökningstakten kommer därmed att närma sig genomsnittet för produktivitetens utvecklingen i konkurrentländerna.

Den svenska exportindustrins konkurrensläge framstår som fortsatt starkt, både vad det gäller kostnadsläge och produktsammansättning. Även om Sverige tillsammans med bl a Tyskland enligt tillgänglig statistik har höga arbetskraftskostnader, så har utvecklingen under senare år varit gynnsam i spåren av lugn löneutveckling och en mycket stark produktivitetens utveckling.

Sammanfattningsvis tilltar varuexportens tillväxttakt nästkommande år jämfört med i år och bedöms hamna i linje med respektive något under marknadstillväxten 2006 och 2007.

Exportvolym

Årlig procentuell förändring

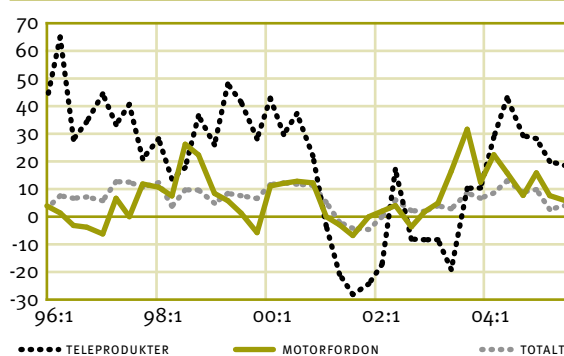

Diagram 2:5

Källa: scb

Tjänsteexporten växte med så mycket som 13 procent 2004. En orsak till tillväxten var en mycket stark ökning av sk merchanting. Merchanting innebär att produkter som produceras och säljs utomlands, ofta av svenska dotterbolag, faktureras från Sverige. Skillnaden mellan inköpspris och försäljningspris registreras som svensk produktion och export. I år och följande år väntas bidraget från merchanting till tjänsteexporten bli mer linje med vad det varit under perioden före 2004. Samtidigt utvecklas världshandeln långsammare i år och därmed dämpas ökningstakten för tjänsteexporten ytterligare. Liksom för varuexporten bedöms en starkare omvärldskonjunktur 2006 och 2007 göra att tjänsteexportens ökningstakt tilltar dessa år.

Varuimporten bedöms i år och de närmaste åren öka i samklang med hur övrig efterfrågan och produktionen utvecklas. En försiktig lageruppbbyggnad förutses och för de importtunga maskininvesteringarna väntas en uppgång. Vidare väntas hushållens konsumtion utvecklas gynnsamt. Det gäller inte minst detaljhandeln med ett förhållandevis högt importinnehåll. Importen stimuleras också av att kronan stärks 2007, vilket dämpar importprisutvecklingen.

Tjänsteimportens utveckling bedöms följa samma mönster som varuimporten: efter en försvagning i år ökar den åter snabbare 2006 och 2007. Svensars resande utomlands avtog i början av året, vilket bidrar till en svag utveckling i år. Effekten bedöms dock vara övergående.

Kronans förstärkning, hård konkurrens för investeringsvaror – inte minst teleprodukter – samt svag prisutveckling för basindustrins produkter har sammantaget inneburit fallande exportpriser på varor under flera år. Förra året hölls nedgången tillbaka av att världsmarknadspriserna på vissa råvaror som stål och metaller steg. Även i år väntas stigande råvarupriser. Tillsammans med en kronförsvagning innebär det att exportpriserna ökar för första gången sedan 2001. Nästa år bedöms exportpriserna öka marginellt för att sedan åter falla 2007. Uppgången i råvarupriserna ebar ut och en fortsatt prisnedgång för teleprodukterna slår igenom i det genomsnittliga exportpriset för varor. Därtill kommer den starkare kronan 2007.

Importpriserna bedöms öka kraftigt i år beroende på prisuppgången för olja och andra råvaror. Genom att det höga oljepriset i stort sett består under prognosperioden påverkas årsgenomsnittet för importprisutvecklingen uppåt även nästa år. 2007 faller importpriserna, bl a till följd av den starkare kronan.

Terms of trade
Index 2000 = 1

Diagram 2:6

Källa: SCB samt egna beräkningar

För terms-of trade, eller bytesförhållandet, mätt som kvoten mellan export- och importpriser i svenska kronor, innebär prognosen små rörelser jämfört med perioden 1998-2002, då bytesförhållandet försämrades markant. Den stabilisering av bytesförhållandet som ligger i prognosbilden sammanhänger med att prisrörelserna för råvaror balanserar fortsatta prisfall för teleprodukter.

Bytesbalansen förstärktes ytterligare i föl till knappt 8 procent av BNP. I år och nästa år väntas en gradvis nedgång varefter bytesbalansen stabiliseras vid i underkant av 6 procent av BNP.

Demografiska faktorer är en viktig förklaring till den nu långa perioden av stora och stigande bytesbalansöverskott. Ett sparande byggs upp för senare konsumtion. Detta gäller både offentliga och privata pensionstillgångar. Att fyrtiotalistgenerationen har ett högt sparande är en viktig förklaring till bytesbalansöverskottet. De stora överskotten i bytesbalansen kan ses som ett styrketecken för den svenska ekonomin, men de reser också en del frågor. Sparar hushållen för mycket? Är överskotten en avspeglning av en otillräcklig investeringsaktivitet? Osäkerheten kring orsakerna till och effekterna av de stora bytesbalansöverskotten diskuteras i kapitel 3 i denna rapport.

Investeringar

Investeringarnas bidrag till BNP-tillväxten bedöms bli knappt 1,5 procentenheter i år. 2006 och 2007 minskar bidraget till runt 1 procentenhet per år.

2004 bröts den tre år långa perioden med fallande investeringar. Såväl industrins som tjänsteföretagens investeringar växte 2004 medan den offentliga sektorns

Investeringar
Procentuell volymförändring

	2004	2005	2006	2007
Totalt	5,1	8,5	6,3	4,4
Bostäder	16,1	20,3	9,0	3,0

Tabell 2:4

Källa: SCB samt egna beräkningar

investeringar minskade något. Första halvan av 2005 har investeringarna ökat snabbare än föregående år och allt tyder på att helåret blir bättre än 2004.

Enligt SCBs maj-enkät förväntas den investeringsuppgång för näringslivet som påbörjades under 2004 förstärkas under 2005. Den förväntade utvecklingen skiljer sig dock betänkligt mellan olika branscher. Inom industrin förutspås kraftiga ökning av investeringarna. Detta gäller särskilt massa- och pappersindustrin, energisektorn samt för gruvor och mineralbrott. Inom service-sektorn är dock investeringsförväntningarna för 2005 lägre. Företagen inom transport, magasinering och kommunikationer som

Bruttoinvesteringar

Säsongrensade kvartalsvärden

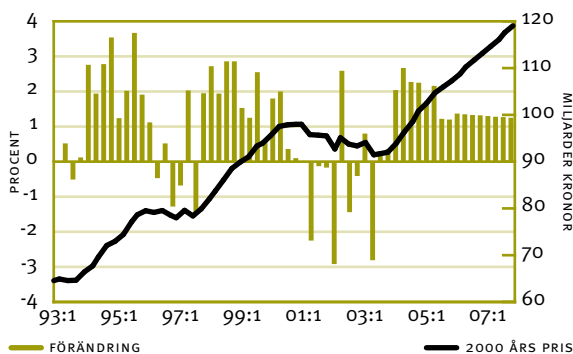

Diagram 2:7

Källa: scb samt egna beräkningar

Privat konsumtion

Säsongrensade kvartalsvärden

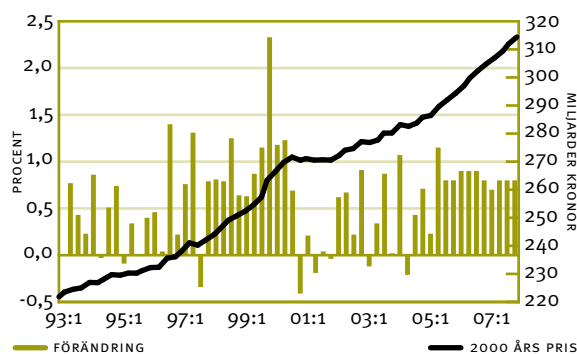

Diagram 2:8

Källa: scb samt egna beräkningar

2004 ökade sina investeringar kraftigt förväntas 2005 minska investeringarna. Fastighetsföretagen förväntas 2005 investera på ungefär samma nivå som 2004. Företagen inom uthyrning, forskning och företagstjänster som ökade investeringarna kraftigt 2004 förväntas göra så även 2005.

KIs konjunkturbarometer för augusti och september visar på en något förstärkt industrikonjunktur men toppen verkar vara passerad. Kapacitetsutnyttjandet i industrin är historiskt sett högt även om det minskat något första halvåret i år. Investeringarna inom industrin kommer att växa mycket kraftigt 2005 medan ökningstakten 2006 och 2007 blir lägre.

Huvudförklaringen till den negativa utvecklingen av offentliga sektorns investeringar 2004 var de svaga kommunala finanserna. De närmsta åren kommer dock de kommunala finanserna att förbättras samtidigt som statens investeringar i infrastruktur ökar. Detta talar för något ökade offentliga investeringar de närmaste åren.

Bostadsbyggandet ökade kraftigt 2004 och har under första halvåret 2005 fortsatt att öka. Det mesta pekar på att tillväxten i bostadsinvesteringarna kommer att bli högre innevarande år än 2004. Ett ökat antal beviljade bygglov talar för en fortsatt god utveckling av byggandet. De låga räntorna är huvudförklaringen till den kraftiga ökningen av nybyggnadsinvesteringarna för bostäder och räntorna kommer även 2005 och 2006 att vara låga. 2006 kommer investeringarna i bostäder att växa något långsammare än föregående år men fortfarande relativt snabbt. 2007 kommer tillväxten i bygginvesteringarna mattas av. För fortsatt höga investeringar i bostäder talar att andelen av befolkningen som bor i kommuner med bostadsbrist, enligt Boverket, har fördubblats på fem år till 61 procent.

När det gäller övriga byggnader har utvecklingen inte varit lika positiv 2004, utan investeringarna har fallit. Vi tror det stora överutbudet av kontorsytor innebär att inte heller 2005 och 2006 kommer bli bra år för investeringarna i övriga byggnader även om botten troligtvis är nådd. Utvecklingen av anläggningsinvesteringarna är beroende av ett fåtal stora projekt och därmed svåra att prognostisera. Om ingen oförutsett händelse bör dock dessa öka relativt kraftigt 2006 och 2007.

Lagerinvesteringarna bedöms inte ge något bidrag till efterfrågetillväxten vare sig i år eller nästkommande två år. Under första kvartalet i år minskade lagren totalt sett. För att möta en ökad produktion och konsumtion väntats en viss lageruppbyggnad komma till stånd under resten av året. År 2006 och 2007 fortsätter lageruppbyggnaden i jämn takt.

Konsumtion

Konsumtionsutgifternas (hushållens och de offentliga sammantaget) *bidrag till BNP-tillväxten* har under de senaste åren varit i procentenhet. År 2006 bedöms bidraget öka till drygt 2 procentenheter för att sedan avta något till knappt 2 procentenheter.

Hushållens konsumtion spelar en nyckelroll för BNP-tillväxten de närmaste åren när ekonomin går in i en fas där exportens ökningstakt dämpas och inhemsk efterfrågan ska bära tillväxten. Grundläggande för konsumtionen är hur hushållens inkomster och förmögenhet utvecklas.

I fjol steg hushållens **reala disponibla inkomster** med måttliga 1,5 procent. I år tilltar ökningstakten till drygt 2 procent, främst genom de skattesänkningar som genomförs. År 2006 och 2007 bedöms inkomsterna öka med 3,6 respektive 2,6 procent. En starkare arbets-

Disponibel inkomst och privat konsumtion Procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Lönesumma	2,7	3,3	4,7	4,6
Disponibel inkomst	2,7	3,3	4,7	3,6
Konsumentpris, IPI	1,2	1,1	1,1	1,0
Real disponibel inkomst	1,5	2,1	3,6	2,6
Privat konsumtion	1,8	2,4	3,6	3,2
Sparkvot *	8,4	7,9	7,6	7,4

Tabell 2:5

Källa: SCB samt egna beräkningar

marknad innebär dessa år att lönesumman stiger snabbare än åren innan. Prognosen innebär en, med historiska mått mätt, god ökningstakt för hushållens inkomster, sämre än de första åren på 2000-talet men väsentligt bättre än genomsnittet för de senaste trettio åren.

I år kompenseras hushållen för ytterligare en del av egenavgifterna till pensionssystemet. Det motsvarar en skattesänkning på 6,5 miljarder kronor. Därtill kommer ytterligare några miljarder kronor i och med att arvs- och gåvoskatten slopas och förmögenhetsskatten sänks. År 2006 och 2007 ökar bidraget från lönesumman till inkomstutvecklingen jämfört med åren innan. Konjunkturuppgången och de sysselsättningsbefrämjande åtgärderna i budgeten innebär ett förbättrat arbetsmarknadsläge och snabbare ökning av lönesumman. Vidare slutförs nästa år kompensationen för egenavgifterna, vilket innebär en skattesänkning på nära 7 miljarder kronor. Nästa år genomförs också flera reformer som påverkar hushållens inkomster positivt. Det handlar bl a om höjda tak i föräldra- och sjukförsäkringen samt höjda barnbidrag och flerbarnstillägg.

Hushållens förmögenhetsställning är en viktig faktor för konsumtionsutvecklingen. Förmögenhetsvärdena föll under 2001 och 2002 i samband med den kraftiga börsnedgången. Ett högt finansiellt hushållssparande, stigande bostadspriser och börsuppgång vände utvecklingen och sedan 2003 har hushållens förmögenhetsvärden stigit förhållandevis snabbt. De närmaste åren antas stigande huspriser och börskurser medföra att hushållens förmögenhet fortsätter att öka.

Utvecklingen av förmögenhetsvärdena påverkar hushållssektorns *soliditet* – förmögenhet i relation till totala tillgångar – som kan ses som ett mått på hur

Hushållssektorns förmögenhetsvärden 1 januari under respektive år

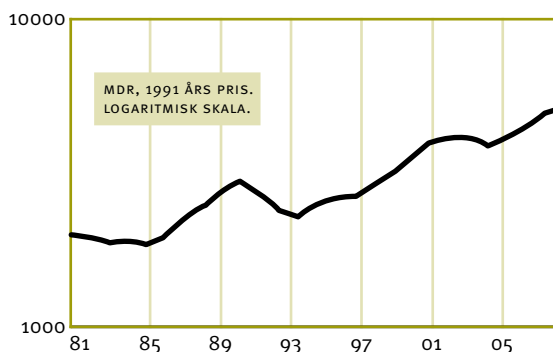

Diagram 2:9

Källa: SCB samt egna beräkningar

stor ekonomisk trygghet hushållen önskar sig. Vår prognos om stigande huspriser (10 procent per år) och stigande aktievärden (10 procent per år) de närmaste åren innebär att hushållen har utrymme att, med bibehållen soliditet, minska något på sitt höga sparande. Detta är kärnan i vår konsumtionsbedömning: hushållen drar ner på sitt sparande 2006 och 2007. Orsaken är en längre period med stabil ökning av hushållens förmögenhet.

Det ska sägas att konsumtionsbedömningen har oförändrad styrränta som utgångspunkt. En eventuell realränteuppgång skulle påverka hushållens sparande via negativa effekter på huspriserna och därmed på förmögenhetsutvecklingen och hushållens soliditet. Hushållens sparande diskuteras utförligt i avsnittet om "Ökad jämviktssysselsättning" i denna rapport.

Hushållens konsumtion utvecklades överraskande svagt under slutet av förra året och i början av i år. En starkare tillväxt under andra kvartalet i år pekar mot en konsumtionsökning mer i linje med de goda, grundläggande förutsättningar som finns för handen. Tillgängliga indikatorer tyder också på en uppgång för konsumtionsutgifterna under återstoden av 2005.

I *Hushållens inköpsplaner (HIP)* har hushållens förväntningar under senare tid präglats av en ökad optimism. Förväntningarna om den egna ekonomins utveckling sjönk något i september jämfört med augusti men låg ändå i nivå med mätningarnas toppnoteringar från år 2000. Förväntningarna om landet ekonomi och arbetsmarknadsläget var markant mer optimistiska i september jämför med månaden innan, även om det är långt kvar till det goda stämningläge som rådde år 2000 (som sedan förbyttes i en dramatiskt ökad pessimism i slutet av året). Enligt detaljhandelsindex

från HUI och SCB har *detaljhandeln* gått lysande under sommaren. Det är liksom tidigare försäljningen i sällanköpsvaruhandeln som går bäst, dagligvaruhandeln uppvisar en mer dämpad utveckling.

Det förbättrade arbetsmarknadsläget, särskilt under 2006, torde bidra till att släppa loss hushållens köplust. Svag arbetsmarknad brukar innebära ett större sk försiktighetssparande, särskilt bland de hushållen som löper risk att drabbas av arbetslöshet. En starkare arbetsmarknad ökar hushållens tillförsikt och konsumtionsbenägenhet.

Vår sammantagna bedömning är att konsumtionen ökar med 2,4 procent i år, 3,6 procent 2006 och 3,2 procent 2007. Konsumtionen av varor, särskilt kapitalvaror, kommer även fortsättningsvis att ge de största bidragen till konsumtionsutvecklingen, men prognosen förutsätter att även tjänstekonsumtionen tar viss fart efter att ha fört en tynande tillvaro under några år. Prognosen innebär att hushållsparande minskar med 1 procentenhet fram till och med 2007.

Den offentliga konsumtionen utvecklades mycket svagt förra året och under första halvåret i år. Finansiella underskott för kommunsektorn som helhet har inneburit hårda besparingsprogram. Besparingarna fick genomslag förra året och ledde till svag konsumtionsutveckling. Besparingarna tycks ha fortsatt i år trots att finanserna enligt tillgängliga bedömningar har förbättrats avsevärt.

Efterfrågan på kommunal konsumtion är stor men utrymmet att möta denna efterfrågan bestäms av kommunernas skatteinkomster och varierar därför med konjunkturen. Den svaga konjunkturen och sysselsättningsnedgången i näringslivet har inneburit att kommunernas skatteinkomster inte ökar lika snabbt som tidigare. 2003 höjdes kommunalskatten med i genomsnitt 65 öre. 2004 stannade höjningen vid 35 öre och för 2005-2007 antas den genomsnittliga kommunala skattesatsen vara oförändrad.

Tidigare skatthöjningar och besparingsprogram medför att kommunernas och landstingens ekonomi förbättras i år och de närmaste åren. Under andra halvåret i år väntas därför den kommunala konsumtionen och sysselsättningen ta fart. Sett över helåret blir dock konsumtionen bara marginellt högre än förra året.

En stor del av de sysselsättningsåtgärder som föreslås i höstens budget riktas mot den kommunala sektorn. De sk plusjobben bidrar till ett högre antal arbetade timmar och därmed en högre kommunal konsumtionsvolym. Den kraftiga förbättringen av kommunsektorns finansiella läge tillsammans sysselsättningsåtgärder bedöms medföra att den kommunala konsumtionen ökar med drygt 2 procent 2006. År 2007 bidrar sysselsättningsåtgärder i mindre grad och ökningstakten dämpas till drygt 1 procent.

Produktion och produktivitet

Produktionen i näringslivet utvecklades starkt under fjolåret, mycket tack vare hög exportefterfrågan och därmed hög ökningstakt för industriproduktionen.

Under perioden 2005-2007 väntas produktionen i näringslivet fortsätta att öka i snabb takt. En lägre tillväxt i industrin kompenseras av högre tillväxt i tjänstesektorn och byggindustrin när inhemsk efterfrågan i allt högre grad driver efterfrågetillväxten.

Under 2005 tappar **industriproduktionen** farten rejält när varuexportens ökningstakt dämpas och importen ökar snabbare. Efter hand sker en återhämtning och därefter en stabilisering i stort sett i linje med hur exporten utvecklas. Produktionsutvecklingen i **byggnadsindustrin** väntas bli gynnsam de närmaste åren. Särskilt i år förstärks byggverksamheten, inte minst på grund av hög ökningstakt för bostadsinvesteringarna.

Produktivitet i näringslivet och industrin

Årlig procentuell förändring

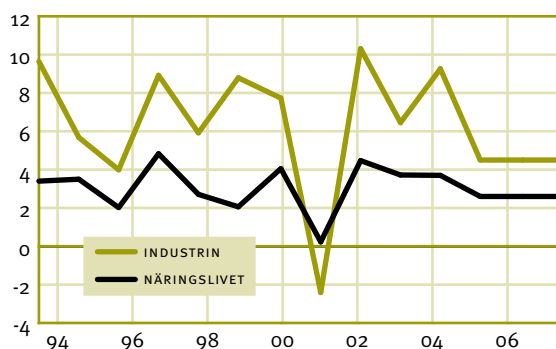

Diagram 2:10

Källa: scb samt egna beräkningar

Produktion och arbetade timmar

Index 99:1 = 1

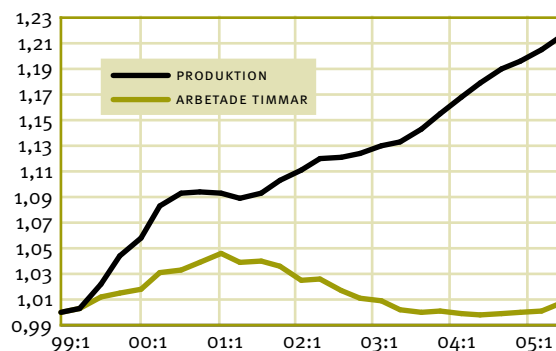

Diagram 2:11

Källa: scb samt egna beräkningar

För den av tjänster dominerade produktionen i övrigt näringsliv väntas de närmaste åren innebära en stigan- de tillväxt. Ökande privat konsumtion gynnar han- deln och en växande efterfrågan på företagstjänster, datakonsulter och uppdragsverksamhet indikeras av bl a Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer.

Produktiviteten har utvecklats snabbt åren efter den djupa svackan 2001. Förra året var produktivitetst- illväxten 3,7 procent i näringslivet. Näringslivets pro- duktivitetstillväxt drogs upp av en hög ökningstakt för de varuproducerande sektorerna, och då särskilt indu- strin. Fjolårets starka produktivitetsökning berodde till en del på ökningen av sk merchanting – produkter som produceras och säljs utomlands faktureras från Sverige. Eftersom merchantingvärdena inte är direkt kopplad till någon aktuell sysselsättning i Sverige höjer den produktiviteten. SCB uppskattar att näringslivets produktivitetstillväxt drogs upp med ungefär 0,5 procentenheter 2004 till följd av ökad merchanting.

Enligt nationalräkenskaperna har produktivitetst- utvecklingen i industrin gradvis dämpats från och med det fjärde kvartalet i fjol. För näringslivet som helhet sker en kraftig uppbromsning under det andra kvartalet i år.

Vår bedömning är att produktivitetstillväxten i näringslivet växlar ner och stabiliseras vid 2,5 procent per år under perioden 2005-2007. Merparten av ned- växlingen följer av att den exceptionellt starka ut- vecklingen i industrin under senare år dämpas. En ök- ningstakt på 2,5 procent ligger något under vad som Konjunkturinstitutet bedömer som den långsiktiga, trendmässiga produktivitetstillväxten i näringsli- vet åren 2005-2015.

Produktiviteten ökar som regel snabbt i början av en konjunkturuppgång. Produktionen ökar mer än antalet arbetade timmar. I takt med att möjligheterna att tänja ytterligare på tillgänglig kapacitet ebbat ut anpassas dock produktivitetstillväxten nedåt. En avta- gande produktivitetstillväxt ligger därför i linje med den nuvarande konjunkturfasen, även om konjunk- turuppgången denna gång utmärks av en ovanligt lång fördröjningen mellan produktionsuppgång och upp- gång i antalet arbetade timmar.

Arbetsmarknad, löner och priser

Arbetskraftsutbud

Arbetskraften ökade med ca 10 000 personer förra året. Den, relativt tillväxten av befolkningen i arbets- för ålder, blygsamma ökningen berodde främst på ett ökat antal studerande och sjuka utanför arbetskraften. I år och nästa år bedöms en arbetskraftsökning av lik- nande storleksordning komma till stånd. År 2007 väx-

er arbetskraften betydligt starkare beroende på att de arbetsmarknadspolitiska programmen av utbild- ningskaraktär förväntas trappas ner istället för att som året innan trappas upp.

Befolkningen i arbetsför ålder ökar de närmaste åren med ca 40 000 personer per år. I en framskrivning baserad på befolkningsförändringar och ett arbets- kraftsdeltagande på 2004 års nivå för olika åldersgrup- per ökar dock arbetskraften betydligt långsammare, med runt 15 000 personer per år. Arbetsutbudet brom- sas av att andelen personer i åldersgrupper med högt arbetskraftsdeltagande minskar åren 2005-2007. Sam- tidigt blir de äldre och de yngre åldersgrupperna stör- re vilket medför ett ökat antal personer som är stude- rande eller sjuka utanför arbetskraften.

Med stöd av Försäkringskassans prognoser bedöms dock utflödet från arbetskraften på grund av att fler får sjuk- och aktivitetsersättning bli större än vad som följer av att befolkningens sammansättning ändras. Å andra sidan gynnas tillflödet till arbetskraften av att den sysselsättningsökning som kommer till stånd un- der prognosperioden väntas föra med sig en uppgång i arbetskraftsdeltagandet.

Arbetsmarknadsläget Procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Arbetskraft	0,2	0,2	0,3	0,6
Sysselsatta	-0,4	0,2	1,5	0,7
Total arbetslöshet, procent	8,0	8,3	8,0	7,5
Öppen arbetslöshet, procent	5,9	5,9	4,7	4,6

Tabell 2:6

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetad tid per sysselsatt

Den arbetade tiden per sysselsatt antas öka med 0,2 procent år 2005. Det beror i huvudsak på två motver- kande effekter, minskad sjukfrånvaro och ett ökat an- tal friårslediga. Sjukfrånvaron antas minska även åren 2006 och 2007 medan tjänstledigheten först väntas öka och sedan minska. Förändringarna i tjänstledighe- ten består av variationer i friårsledigheten och att i genomsnitt 5 000 anställda i sjukvården och omsorgen väntas studera genom att utbildningsvikariat införs som ett nytt arbetsmarknadspolitiskt program. Sam- mantaget leder detta till att den arbetade tiden per sysselsatt ökar med 0,1 resp. 0,3 procent.

Genomsnittlig arbetad tid

	2004	2005	2006	2007
Medelarbetstid (h/v)	36,1	36,1	36,1	36,1
årlig förändring (%)	-0,2	0,0	0,0	0,0
Närvaroandel (%)	83,3	83,4	83,5	83,8
årlig förändring (%)	0,4	0,2	0,1	0,3
Genomsnittlig arbetad tid (h/v)	30,1	30,1	30,2	30,3
årlig förändring (%)	0,3	0,2	0,1	0,3

Tabell 2:7

Källa: scb samt egna beräkningar

Den arbetade tiden per sysselsatt kan delas upp i två komponenter, andelen av de sysselsatta som är på sina arbeten och deras medelarbetstid. Förändringar i den arbetade tiden per sysselsatt kan hänföras till förändringar i någon av dessa komponenter.

I prognosen antar vi att medelarbetstiden för dem som är på sina arbeten inte kommer att förändras de närmaste åren. Frånvarons effekt på den arbetade tiden per sysselsatt analyseras mer noggrant. År 2004 var i genomsnitt 83,3 procent av de sysselsatta närvarande på sina arbeten varje vecka. De antaganden som redovisas i det följande ger en närvaroandel på 83,4 år 2005 och 83,5 procent år 2006.

De viktigaste frånvaroorsakerna är semester, egen sjukdom och vård av barn. För semestern, som står för ungefär hälften av frånvaron, räknar vi inte med någon förändring. I vår prognos för sjukfrånvaron utgår vi ifrån den prognos som Försäkringskassan lämnade till regeringen, den 1:a augusti år 2005.

Sjukfrånvaro

Procent

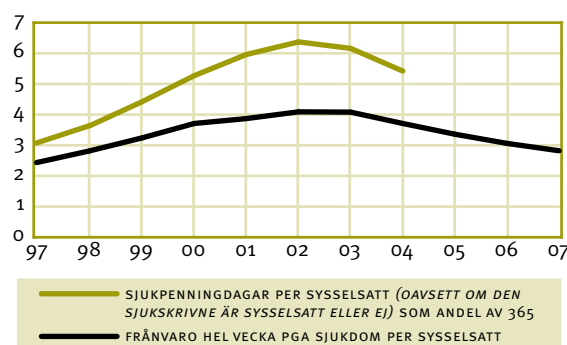

Diagram 2:12

Källa: scb (AKU), RFV samt egna beräkningar

Sjukskrivningarna, mätt som nettoantalet dagar med sjuk- eller rehabiliteringspenning, minskar. Försäkringskassan räknar med att dagarna med sjuk- eller rehabiliteringspenning kommer att minska med 16,1 procent mellan år 2004 och år 2005 och med 15,3 procent respektive 13,7 procent per år åren därefter. Att den tredje sjuklöneveckan åter belastar sjukförsäkringen bidrar till att minskningstakten saktas av. Att arbetsgivarnas kostnad för sjukförsäkringen flyttas från den tredje sjuklöneveckan till en fortlöpande betalning av 15 procent av sjukpenningkostnaden förväntas minska de totala sjukskrivningarna. Sjukskrivningarna beräknas också minska till följd av förändrade attityder till sjukskrivning samt att man har tagit fram och infört nya gemensamma arbetsmetoder inom Försäkringskassan. Ytterligare en förväntad effekt av detta är att utflödet till sjuk- och aktivitetsersättning (vad som tidigare kallades förtidspension) minskar. Antalet dagar med rehabiliteringspenning minskar. Det beror enligt Försäkringskassan på en ökad insikt om vilka situationer som motiverar en överföring till rehabiliteringspenning och inte på att arbetet med den arbetslivsinriktade rehabiliteringen minskar.

I vår prognos för sjukfrånvaron har vi räknat ner den av Försäkringskassan prognostiserade minskningstakten med förhållandet mellan sjuk- och rehabiliteringspenningdagarnas förändringstakt och den för andelen sjukfrånvarande enligt AKU, åren 1998-2004. En viss korrigering för att sjuklöneperioden var 21 dagar år 2004 och halva år 2003 har gjorts i detta sammanhang. Det innebär att vi räknar med att andelen frånvarande p g a sjukdom minskar med 9,4 procent, 8,9 procent och 8,0 procent åren 2005-2007.

Effekten på närvaroandelen av den rätt så kraftiga minskning av sjukfrånvaron som vi räknar med är dock begränsad. Sjukfrånvaron har de senaste åren stått för mellan 1/5 av den totala frånvaron. År 2004 innebär det att, i genomsnitt, 3,7 procent av de sysselsatta var frånvarande hela veckan p g a sjukdom. Den minskning av sjukfrånvaron med 9,4 procent som vi talar om ökar närvaroandelen med 0,4 procentenheter.

För frånvaron för vård av barn antar vi att andelen frånvarande varierar med antalet barn i åldrarna 0-11 år. Som utgångspunkt använder vi SCBs prognos över antalet barn i åldrarna 0-11 år. Detta ger en minskning i andelen frånvarande med 1,0 procent respektive 0,6 procent åren 2005-2006 och en ökning med 0,2 procent år 2007.

Från och med år 2005 har möjligheten att få ett sk friår införts i hela landet. Genom att både vikarien och den ledige räknas som sysselsatta, den senare dock frånvarande, ger friåret effekter både på sysselsättning

och arbetad tid per sysselsatt. Utan friåret skulle närvaroandelen bli 0,2 procentenheter högre år 2005. Även den arbetade tiden per sysselsatt skulle då öka med 0,2 procentenheter år 2005.

I budgetpropositionen förslår regeringen att ett nytt arbetsmarknadspolitiskt program, utbildningsvikariat, införs. Syftet är att höja utbildningsnivån bland anställda i sjukvården och omsorgen och att ge fler arbetslösa jobb. Programmet kommer att ge effekter på både sysselsättning och arbetad tid per sysselsatt på samma sätt som friåret. Vi antar att övriga orsaker till frånvaro inte förändras i förhållande till antalet sysselsatta.

Sysselsättningen

Fjölårets BNP-tillväxt på 3,6 procent ledde inte till någon ökad efterfrågan på arbetskraft. Antalet arbetade timmar ökade med knappt 1 procent samtidigt som sysselsättningen räknat i personer föll med 0,5 procent eller drygt 20 000 personer. Produktivitet utvecklingen var mycket stark och samtidigt ökade den arbetade tiden per sysselsatt.

AKU-omläggningen

Tolkningen av vad som händer på arbetsmarknaden i år försåras av metodförändringar i Arbetskraftsundersökningen (AKU) när den från och med april i år anpassats till EU-standard. Förändrade, i praktiken vidare, definitioner påverkar utfallet för centrala variabler som sysselsättning, arbetskraft och arbetslöshet.

SCB har beräknat omläggningseffekter som sedan använts för att räkna om nivåerna för tidigare utfall så att dessa blir jämförbara med utfall efter statistikomläggningen. För sysselsatta har tidigare utfall justerats upp med ca 14 000 personer, för arbetslösa med ca 21 000 personer och därmed för arbetskraften med ca 35 000 personer. Storleken på justeringen är avgörande för bilden av utvecklingen på arbetsmarknaden mellan 2004 och 2005. Om omläggningseffekterna underskattas (överskattas) leder det till en överskattning (underskattning) av den faktiska utvecklingen av sysselsättning och arbetslöshet från 2004 till 2005.

AKU-mätningarna under sommarmånaderna visade en kraftig säsongsmässig uppgång i arbetslösheten. Det pekar mot att effekterna av metodomläggningen underskattats, åtminstone under denna period, vilket medför att den faktiska förändringen av arbetslösheten i år jämfört med förra året kan komma att överdrivas.

Det totala antalet (säsongrensade) arbetade timmar stabiliserades mot slutet av 2003 efter att ha sjunkit kraftigt under flera år. Under andra kvartalet i år kom en påtaglig uppgång till stånd. Arbetade timmar i näringslivet har ökat svagt sedan sista kvartalet förra året. För kommunerna innebar en uppgång under andra kvartalet ett trendbrott efter fyra kvartals kraftig nedgång.

Det ökade antalet arbetade timmar har till följd av stigande medelarbetstid inte medfört någon märkbart ökad sysselsättningsökning räknat i personer. Enligt Arbetskraftsundersökningen (AKU) steg sysselsättningen något under andra kvartalet jämfört med motsvarande kvartal förra året. Utfallet i AKU-statistiken är dock svårtolkat och osäkert på grund av den metodförändring som genomfördes i våras.

För helåret 2005 bedöms antalet arbetade timmar öka med 0,5 procent och antalet sysselsatta med 0,2 procent eller 10 000 personer. Införandet av det sk friåret står för mer än hela sysselsättningsökningen, den reguljära sysselsättningen minskar något.

De kortsiktiga indikatorerna har förbättrats under senare tid, men tecknen på att en sysselsättningsuppgång väntar är långt ifrån tydliga. Antalet nyanmällda lediga platser till arbetsförmedlingen ökar något sedan mitten av 2004, men nivån är fortfarande låg. Varslen har legat högt sedan slutet av 2001, men ser i slutet av år 2004 och under första halvåret 2005 att vara på väg ner. I Konjunkturbarometern redovisas planer på att öka antalet anställda de närmaste kvartalen främst inom delar av tjänstebansherna, som datakonsulter och uppdragsverksamhet.

Utvecklingen under 2004 och hittills under 2005 kan beskrivas som en utplaning för sysselsättningen. Det finns ännu inga tydliga tecken på en bärkraftig uppgång. En stark produktionsutveckling under andra halvan av i år och under nästföljande år bedöms dock efter hand generera en påtaglig sysselsättningsuppgång. De närmaste åren bedöms produktionsstillväxten bli mer sysselsättningsintensiv i och med att produktivitetens ökningstakt växlar ner. Därtill kommer den satsning på sysselsättningsbefrämjande åtgärder som var huvudnumret i höstens budget. Sysselsättningen hålls tillbaka något under prognosperioden genom att den genomsnittliga arbetstiden per sysselsatt ökar.

Sysselsättningen bedöms öka med 65 000 personer nästa år. Knappt halva ökningen sammanhänger med regeringens jobbsatsning. 2007 väntas sysselsättningen öka med drygt 30 000 personer. Färre personer omfattas då av de sysselsättningsbefrämjande åtgärderna och den reguljära sysselsättningen ökar därför mer, med knappt 40 000 personer.

Totalt utbud och sysselsättning

Tusental, säsongrensade

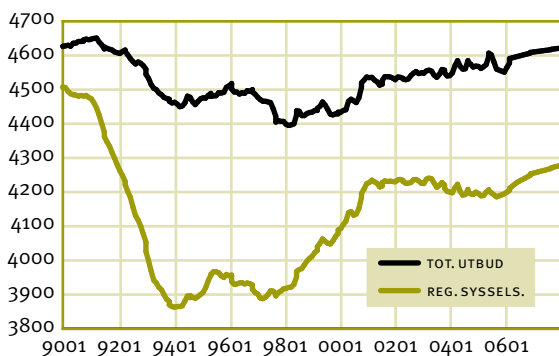

Diagram 2:13

Källa: scb samt egna beräkningar

Sysselsättningsmålet, att 80 procent av åldersgruppen 20-64 år ska vara reguljärt sysselsatta, nås inte på långa vägar. År 2007 är sysselsättningsgraden 77,6 procent. För att det ska bli möjligt att nå sysselsättningsmålet krävas såväl högre efterfrågan som åtgärder som ökar utbudet av arbetskraft.

Arbetslöshet

I år väntas antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program öka med 14 000 personer jämfört med året innan och i genomsnitt under året bli 121 000 personer (inklusive AMI) i enlighet med vad regeringen räknar med i den nyligen lagda budgetpropositionen. Friårslidiga väntas stå för en större del av denna ökning, 9 000 personer. Den ökade programvolymen innebär att den öppna arbetslösheten blir 5,9 procent vilket är samma nivå som år 2004 (efter att hänsyn har tagits till förändringarna av AKU) trots att den totala väntas öka något och bli 8,3 procent.

Åren 2006 och 2007 bedöms den totala arbetslösheten minska och landa på 8,0 procent respektive 7,5 procent. Inom arbetsmarknadspolitiken föreslår regeringen dock att antalet programplatser först ökar ytterligare år 2006 för att sedan minska år 2007. Vår bedömning är därför att den öppna arbetslösheten faller till 4,7 procent år 2006 och sedan minskar marginellt till 4,6 procent år 2007.

Löner

Idag är avtal tecknade för nästan hela arbetsmarknaden som löper ut först under första halvåret 2007. Några avtal kommer dock att omförhandlas under

Arbetslöshet

Procent

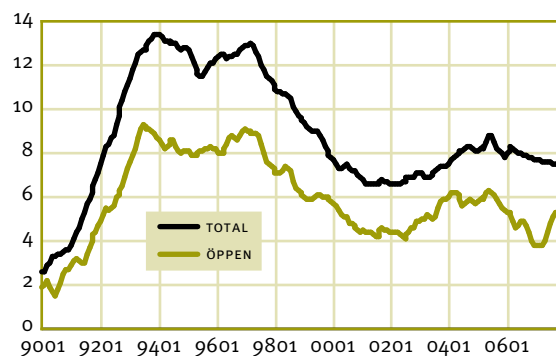

Diagram 2:14

Källa: scb samt egna beräkningar

andra halvåret 2005. De i särklass största är byggavtalet som löper ut 31 oktober och berör 60 000 personer samt avtalet för bank- och försäkringsanställda som löper ut 31 december och berör 40 000 personer. Under år 2006 kommer endast ett fåtal avtal att omförhandlas, under förutsättning att de avtal som har en uppsägningsklausul inte sägs upp.

I primärkommuner, landsting och stat är ännu inte alla lokala förhandlingar klara rörande år 2005. Detta gäller framförallt i primärkommuner och landsting fr.o.m. april år 2005. I staten är fortfarande vissa lokala förhandlingar inte klara som rör perioden fr.o.m. oktober år 2004. Resultatet av dessa förhandlingar har antagits ge en liknande utveckling relativt andra sektorer som under tidigare år.

Totala löneökningar

	2004	2005	2006	2007
Industri	3,0	2,9	3,1	3,5
Byggnads	2,7	3,3	3,8	4,1
Övrigt näringsliv	2,9	3,3	3,4	3,8
Offentlig sektor	3,9	3,7	3,8	4,6
Totalt	3,2	3,3	3,5	4,0
Näringslivet	2,9	3,1	3,4	3,7
Arbetare	2,7	2,9	3,2	3,4
Tjänstemän	3,2	3,4	3,6	4,1

Tabell 2:8

Källa: scb samt egna beräkningar

Läget på arbetsmarknaden väntas fortsätta att förbli svagt med en relativt hög arbetslöshet. Detta väntas bidra till att löneglidningen de närmaste åren fortsätter i samma måttliga takt som den gjort de senaste åren. Löneutvecklingen för 2005 och 2006 blir då relativt lätt att förutse och väntas i genomsnitt för hela arbetsmarknaden att öka med 3,3 respektive 3,5 procent under åren 2005 och 2006. Detta är ungefär samma takt som 2004 då lönerna ökade med 3,2 procent.

Under första halvåret 2007 löper i stort alla avtal ut och på de flesta områden ska nya avtal börja gälla från den 1 april. Det samhällsekonomiska löneutrymmet samt läget på arbetsmarknaden har stor betydelse för hur stora löneökningar som kan bli resultatet av dessa nya avtal. Konjunkturinstitutet har i sina lönerapporter beräknat det kommande utrymmet för löneökningar till ca 4 procent per år. Arbetsmarknadsläget väntas bli något bättre än vid avtalsrundan år 2004. Därför kan man som genomsnitt för hela arbetsmarknaden vänta sig att det samhällsekonomiska löneutrymmet kan tas ut i löneförhandlingarna och att lönerna i genomsnitt kan öka med 4 procent.

Två relativlöneförskjutningar kan noteras sedan slutet av 1990-talet. Den ena handlar om att offentliga sektorns löner i genomsnitt varje år har ökat 0,8 procent mer än lönerna i privata sektorn och den andra handlar om att i den privata sektorn har tjänstemännens löner i genomsnitt ökat 0,8 procent mer än arbetarnas. Dessa relativlöneförskjutningar väntas fortsätta under 2006 och 2007. När även kostnadsökningar för avtalade försäkringar medräknas i privata sektorn, har tjänstemännens lönekostnader i stället ökat 1,5 procent mer än arbetarnas.

Inflation

Inflationstakten mätt med KPI har legat under Riksbankens inflationsmål i mer än två år och under 1 procent – inflationsmålets nedre toleransgräns – sedan ett och ett halvt år tillbaka. Även enligt det underliggande måttet UNDI_X, Riksbankens mest använda indikator för penningpolitiken, har inflationen varit under 1 procent i ett och ett halvt år. Om energipriserna, som ökat kraftigt under 2004 och hittills under 2005, exkluderas ur inflationsmåtten blir den svaga inflationen än tydligare.

Den låga inflationen beror främst på inhemska faktorer och i mindre grad på låg internationell inflation. Förhållandena på arbetsmarknaden har i hög grad varit styrande för att inflationen har gått ner. Stark produktivitetstillväxt, och svag efterfrågan på arbetskraft som dämpat löneökningstakten, har inneburit ett lågt underliggande inflationstryck. Riksbankens mått på huvudsakligen inhemskt genererad inflation, UNDI_{NHX}, utvecklas i tydlig samklang med arbetskraftskostnaden per producerad enhet. Från början av 2002 till nu har UNDI_{NHX} fallit från över 4 till under 1 procent.

De höga oljepriserna påverkar konsumentpriserna både direkt, genom ändrade priser på bensin och villaolja, och indirekt, då företagens ökade produktionskostnader övervältras på konsumenterna. Hur mycket och med vilken fördröjning denna övervältring sker beror bl a på konkurrensförhållandena. Effekten fångas till en del upp i ändrade vinstmarginaler. Den kraftiga ökningen av importpriserna i år och i någon mån 2006 i spåren av oljeprisuppgången bedöms få ett begränsat genomslag på konsumentpriserna.

Löneutveckling för arbetare och tjänstemän inom näringslivet. Procent, 3 mån glidande medelvärde

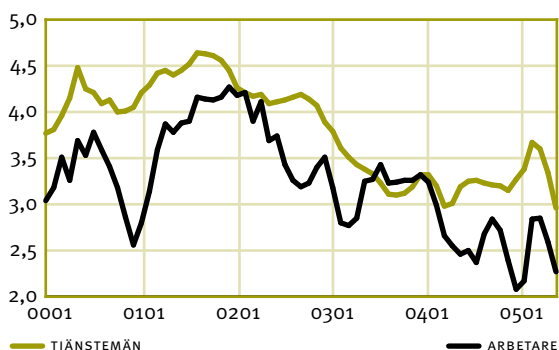

Diagram 2:15

Källa: Medlingsinstitutet samt egna beräkningar

KPI
Årlig procentuell förändring

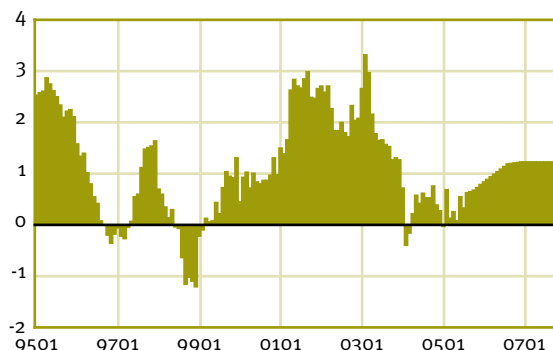

Diagram 2:16

Källa: SCB samt egna beräkningar

Bidrag till prisökningen

	2004		2005		2006		2007	
	% för	prisb	% för	prisb	% för	prisb	% för	prisb
ULC	-1,6	-1,1	0,7	0,4	0,8	0,6	1,2	1,1
Kapitalandel	3,3	1,6	-1,6	-0,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Importpris	0,8	0,3	4,1	1,2	0,7	0,2	-1,2	-0,3
Indirekta skatter, taxor		0,4		0,3		0,2		0,2
Prisökning		1,2		1,1		1,1		1,0

Tabell 2:9

Källa: scb samt egna beräkningar

Inflationstrycket från importpriserna bedöms vara av övergående natur och fokus vid inflationsbedömningen bör ligga på hur enhetsarbetskostnaden utvecklas. Trots en ökad sysselsättning bedöms inte arbetsmarknaden bli särskilt stram under prognosperioden. Inflationstrycket från arbetsmarknaden ökar något men förblir svagt även 2007. Enhetsarbetskostnaden hamnar klart under vad som är förenligt med inflationsmålet.

Vår inflationsbedömning utgår från hur implicitpriset för privat konsumtion (IPI) förändras. Ökningstakten för IPI skiljer sig normalt från inflations-takten enligt KPI bl a beroende på hur bostadskonsumtionen mäts. När bostadsräntorna går ner (upp) ökar KPI långsammare (snabbare) än IPI. I vår prognos förutsätts oförändrad styrränta under perioden. Utvecklingen för IPI, KPI och UNDI_X bedöms därför ligga nära varandra.

Inflationstrycket mätt som den genomsnittliga, årliga förändringen av IPI beräknas bli ca 1 procent per år alla tre åren 2005-2007. En grov uppdelning av prisutvecklingen i termer av bidrag från löneinflation (arbetskraftskostnad per producerad enhet, ULC), importprisernas utveckling, vinstförändringar samt skatter och taxor redovisas i tabell 2.9.

Utvecklingen av enhetsarbetskostnaden bedöms bli 0,7, 0,8 och 1,2 procent i år, 2006 och 2007 efter att ha varit negativ i fjol. Importpriserna stiger kraftigt i år, svagt nästa år och faller 2007. Mot bakgrund av utfallet från årets första åtta månader kan konstateras att importprisuppgången kommer att få ett begränsat genomslag på konsumentpriserna. Vinstmarginalerna fungerar som buffert och vinstandelen i näringslivet bedöms falla något i år. För 2006 och 2007 har beräkningarna gjorts med förutsättningen att vinstandelen är stabil.

BILAGA: Tabeller och diagram

BNP inom OECD-området

Förändring i procent från föregående år

	2004	2005	2006	2007
USA	4,2	3,6	3,3	3,2
Japan	2,6	2,1	1,8	1,4
Tyskland	1,1	1,0	1,3	1,6
Frankrike	2,1	1,6	1,9	2,4
Italien	1,2	0,1	1,1	1,5
UK	3,2	2,0	2,3	2,4
Danmark	2,4	2,1	2,1	2,1
Norge-fastland	3,5	3,8	2,4	2,1
Finland	3,4	1,6	3,7	2,6
Sverige	3,6	2,5	3,6	3,0
OECD	3,3	2,7	2,7	2,7
EMU-12	1,8	1,3	1,8	2,1
NORDEN	3,2	2,5	2,8	2,5
Exp.markn.vägd	2,6	2,0	2,2	2,3

Tabell 2:10

Källa: OECD samt egna beräkningar

Arbetslöshet i procent av

Arbetskraften, definition enligt ILO

	2004	2005	2006
USA	5,5	5,1	4,8
Japan	4,7	4,3	4,1
Tyskland	9,6	9,9	9,5
Frankrike	9,7	9,7	9,3
Italien	8,0	8,3	8,3
UK	4,6	4,8	5,1
Danmark	5,4	5,2	4,9
Norge	4,4	4,1	3,8
Finland	8,9	8,7	8,3
Sverige	6,8	6,7	5,4
OECD	6,8	6,7	6,5
EMU-12	8,9	9,0	8,7
NORDEN	6,4	6,3	5,7
Exp.konk.vägd	7,0	7,1	6,8

Tabell 2:12

Källa: OECD samt egna beräkningar

Lönekostnadsutveckling i näringslivet

Procentuell förändring

	2004	2005	2006
Belgien	2,9	2,3	2,0
Danmark	3,4	3,8	3,9
Tyskland	1,7	0,1	0,6
Spanien	4,1	4,4	4,5
Frankrike	3,8	2,3	2,9
Irland	4,0	4,9	4,9
Italien	4,0	3,2	2,5
Luxemburg	2,8	3,4	3,5
Nederländerna	2,4	2,0	0,3
Österrike	1,8	2,3	2,2
Portugal	2,5	2,5	2,7
Finland	4,5	3,8	2,7
Sverige	2,9	3,1	3,4
UK	3,9	5,2	4,7
USA	4,4	4,3	4,5
Japan	-0,4	0,2	0,4
Norge	3,4	3,8	3,9
OECD exkl **	3,1	3,1	3,2
EU exkl Grekland	3,2	2,7	2,6
EMU-12	3,0	2,2	2,2
NORDEN	3,4	3,5	3,4
OECD-15 ExpKvägd	2,8	2,6	2,5
EU ExpKvägd	3,0	2,5	2,3
EMU ExpKvägd	2,8	1,8	1,7

** exkl Polen, Turkiet, Ungern, Mexico

Tabell 2:13

Källa: EUROSTAT, OECD samt egna beräkningar

Konsumentpriser, (implicitpriser)

Förändring i procent från föregående år

	2004	2005	2006
USA	2,2	2,2	2,1
Japan	-0,5	-0,5	0,1
Tyskland	1,6	1,4	0,8
Frankrike	1,4	1,6	1,7
Italien	2,2	1,8	1,8
UK	1,6	1,7	2,1
Danmark	1,1	1,6	1,9
Norge	0,7	1,5	2,5
Finland	0,8	1,5	1,9
Sverige	1,2	1,1	1,1
OECD	1,6	1,6	1,6
EMU-12	1,9	1,8	1,5
NORDEN	1,0	1,4	1,7
Exp.konk.vägd	1,5	1,5	1,4

Höginflationsländer ingår ej

Tabell 2:11

Källa: OECD samt egna beräkningar

Bytesbalansen

Miljarder kronor

	2004	2005	2006	2007
Handelsbalans	177	159	161	169
Tjänstebalans	28	34	36	39
Transferbalans	-6	-28	-37	-37
Bytesbalans	198	164	160	171
I procent av BNP	7,8	6,3	5,8	5,8

Tabell 2:15

Källa: SCB samt egna beräkningar

Totala investeringar

Procentuell volymförändring

	2004	2005	2006	2007
Totalt	5,1	8,5	6,3	4,4
Industri	1,6	12,5	8,5	4,4
Övrigt näringsliv	6,1	5,8	5,1	4,5
Offentlig sektor	-2,0	2,6	4,8	5,3
Bostäder	16,1	20,3	9,0	3,0

Tabell 2:16

Källa: SCB samt egna beräkningar

Svensk industris relativa kostnadsläge på exportmarknaden

Procentuell förändring

	2004		2005		2006		2007	
	Sverige	OECD	Sverige	OECD	Sverige	OECD	Sverige	OECD
Timplönekost.	3,1	2,6	2,9	2,4	3,1	2,5	3,5	2,5
Produktivitet	9,0	3,0	4,5	3,0	4,5	3,0	4,5	3,0
ULC	-5,4	-0,4	-1,5	-0,6	-1,3	-0,5	-1,0	-0,5
rulc *	-5,1		-1,0		-0,8		-0,5	
Växelkurs	1,3		-1,1		0,0		1,9	
rulc **	-3,8		-2,1		-0,9		1,4	

* relativ arbetskostnad mätt i nationella valutor

** relativ arbetskostnad mätt i gemensam valuta

Tabell 2:14

Källa: SCB samt egna beräkningar

Löner, priser och privat konsumtion Procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Timlöner	3,2	3,3	3,5	4,0
Arbetade timmar	0,9	0,5	1,6	1,0
Lönesumma	2,7	3,3	4,7	4,6
Övriga faktorinkomster	4,6	3,4	5,2	4,6
Transfereringar	3,3	1,6	3,0	2,8
Skatter	4,0	1,5	3,1	5,3
Disponibel inkomst	2,7	3,3	4,7	3,6
Konsumentpris *	1,2	1,1	1,1	1,0
Real disponibel inkomst	1,5	2,1	3,6	2,6
Privat konsumtion	1,8	2,4	3,6	3,2
Sparkvotens förändring **	-0,2	-0,5	-0,2	-0,2
Sparkvot **	8,4	7,9	7,6	7,4
* implicitprisindex				
** sparkvoten inkluderar sparande i avtalspensioner				
KPI	0,4	0,5	1,1	1,2
KPI, dec-dec	0,5	0,5	1,1	1,2

Tabell 2:17

Källa: SCB samt egna beräkningar

Produktion inom olika sektorer Procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Industri	9,4	3,2	4,1	3,6
Byggnads	3,6	6,2	4,0	4,0
Övrigt näringsliv	2,5	3,0	3,8	3,4
Offentlig sektor	1,5	-0,4	2,3	1,2
BNP	3,6	2,5	3,6	3,0
Näringsliv	4,5	3,3	3,9	3,5

Tabell 2:18

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetsproduktivitet Procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Industri	9,3	4,5	4,5	4,5
Byggnads	2,2	2,0	2,0	2,0
Övrigt näringsliv	1,7	1,9	1,9	1,9
Offentlig sektor	0,2	0,0	0,0	0,0
BNP	2,8	2,0	2,0	2,0
Näringsliv	3,7	2,5	2,5	2,5

Tabell 2:19

Källa: SCB samt egna beräkningar

Sysselsättningen enligt NR Förändring i tusental

	2004	2005	2006	2007
Industri	-13	-10	-3	-8
Byggnads	-3	9	5	4
Övrigt näringsliv	-4	19	36	24
Offentlig sektor	-2	-8	29	12
Totalt	-23	10	66	33
Därav näringsliv	-21	18	37	20

Tabell 2:20

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetsmarknadsläget Tusental

	2004	2005	2006	2007
Arbetskraft	4495	4504	4516	4543
Sysselsatta	4229	4239	4304	4336
Totalt utbud	4567	4573	4595	4615
Total arbetslöshet	365	378	366	348
Öppet arbetslösa	266	265	212	207
Åtgärder utanför arbetskraften	72	69	79	72
Åtgärder i arbetskraften	27	44	75	69
Öppen arbetslöshet, procent	5,9	5,9	4,7	4,6
Total arbetslöshet, procent	8,0	8,3	8,0	7,5

Tabell 2:21

Källa: SCB samt egna beräkningar

BNP-tillväxt inom OECD
Årlig procentuell förändring

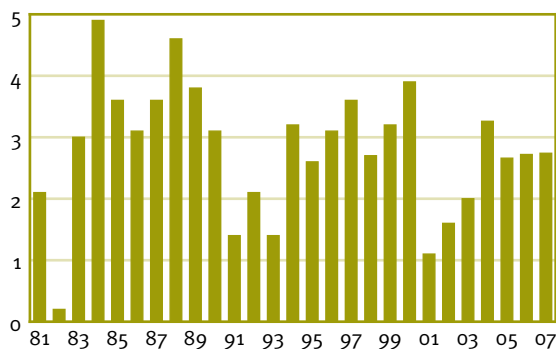

Diagram 2:17 Källa: oecd samt egna beräkningar

Svensk växelkurs mot exportkonkurrenter
Index januari 1991 = 100

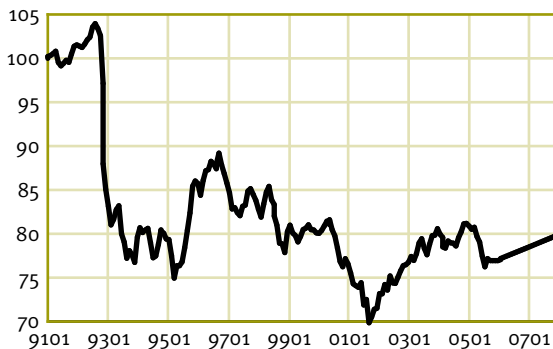

Diagram 2:20 Källa: Riksbanken samt egna beräkningar

Arbetslöshet – Sverige, USA och EMU
Procent (definition enligt ILO)

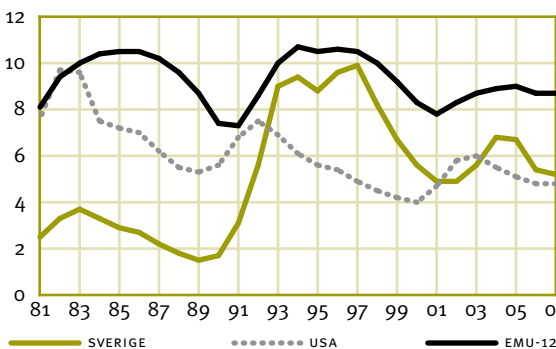

Diagram 2:18 Källa: oecd, scb samt egna beräkningar

Orderingång exportmarknaden
KI-barometern, s-rens, 3-m-glid

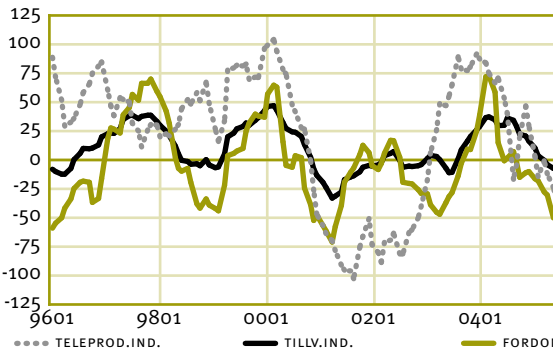

Diagram 2:21 Källa: Konjunkturinstitutet

Brentolja
USD/fat

Diagram 2:19 Källa: EcoWin samt egna beräkningar

Orderingång exportmarknaden
Index 2000 = 100, 3-m-glid, SCB

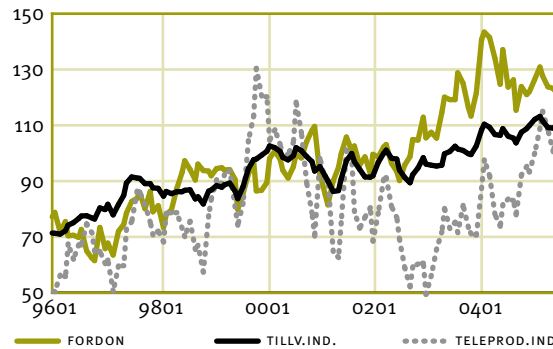

Diagram 2:22 Källa: scb

Handel med varor

Säsongrensade kvartalsvärden

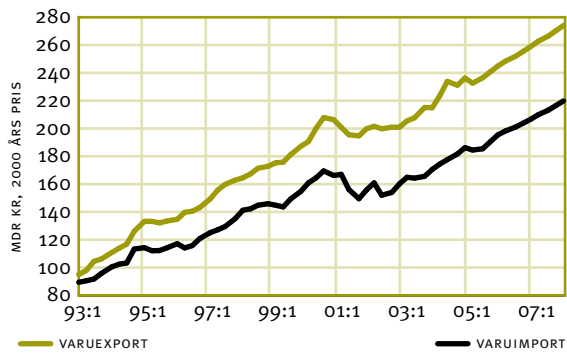

Diagram 2:23

Källa: SCB samt egna beräkningar

Industriinvesteringar

Säsongrensade värden

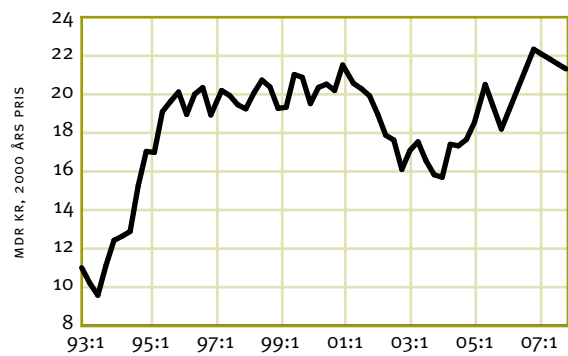

Diagram 2:26

Källa: SCB samt egna beräkningar

RULC på exportmarknaden

Index 1980 = 100

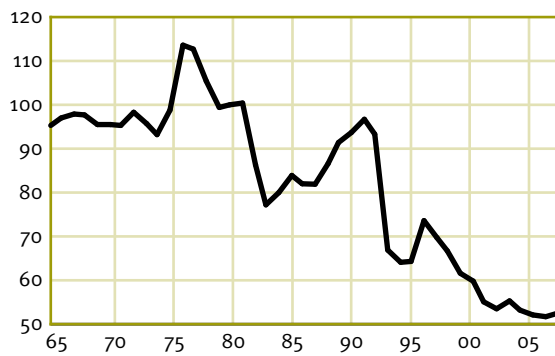

Diagram 2:24

Källa: SCB samt egna beräkningar

Övrigt näringsliv investeringar

Säsongrensade kvartalsvärden

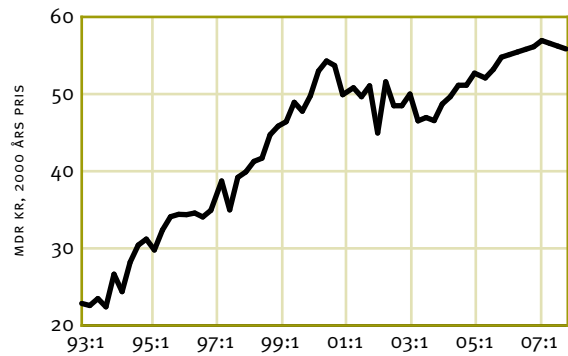

Diagram 2:27

Källa: SCB samt egna beräkningar

Bostadsinvesteringar

Säsongrensade kvartalsvärden

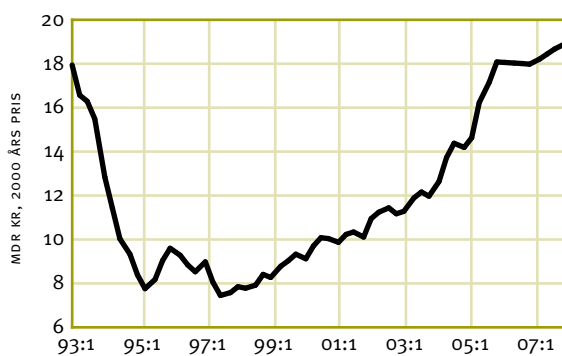

Diagram 2:25

Källa: SCB samt egna beräkningar

Ekonomins lagerstock

Index 1993 Q1 = 100

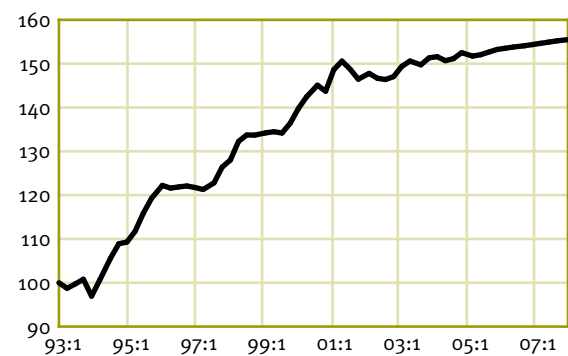

Diagram 2:28

Källa: SCB samt egna beräkningar

BNP och real disponibel inkomst Procent

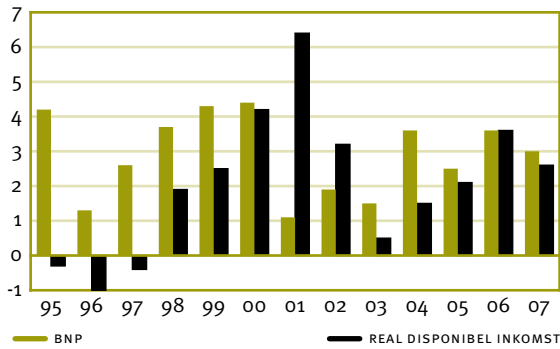

Diagram 2:29

Källa: scb samt egna beräkningar

Produktion övrigt näringsliv Säsongrensade kvartalsvärden

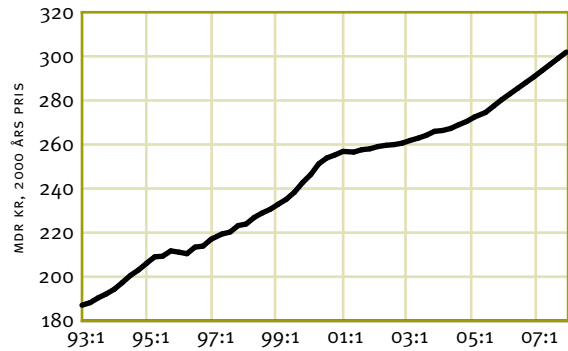

Diagram 2:32

Källa: scb samt egna beräkningar

Sparkvot Procent

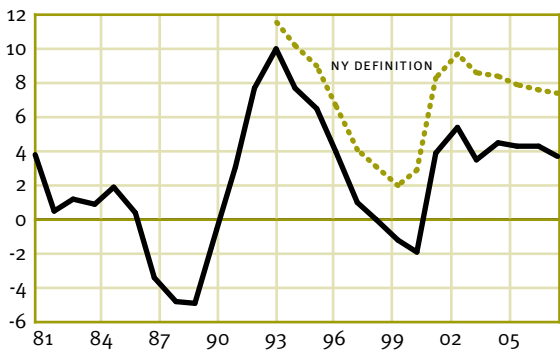

Diagram 2:30

Källa: scb samt egna beräkningar

Byggnadsproduktionen Säsongrensade kvartalsvärden

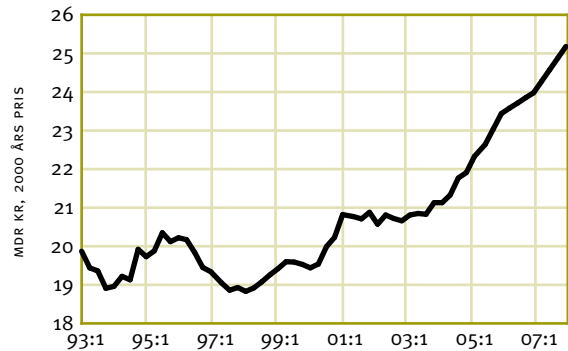

Diagram 2:33

Källa: scb samt egna beräkningar

Industriproduktionen Säsongrensade kvartalsvärden

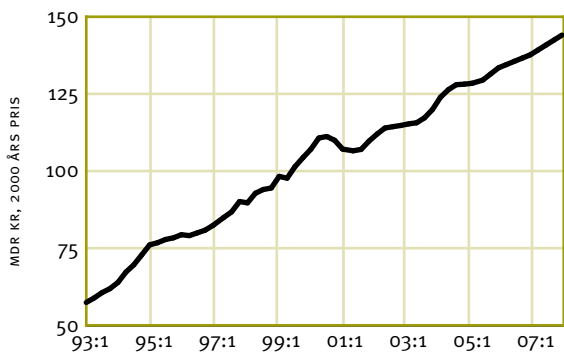

Diagram 2:31

Källa: scb samt egna beräkningar

Bruttovinstandel

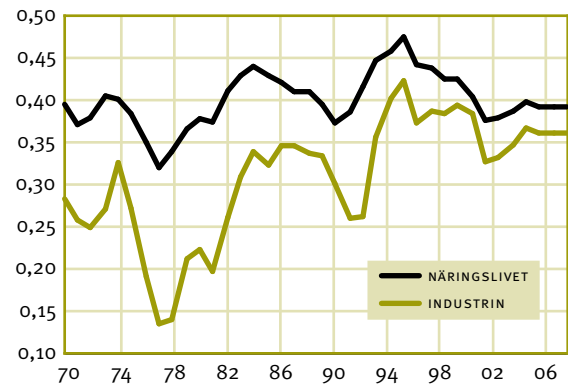

Diagram 2:34

Källa: scb samt egna beräkningar

Arbetade timmar Säsongrensade kvartalsvärden

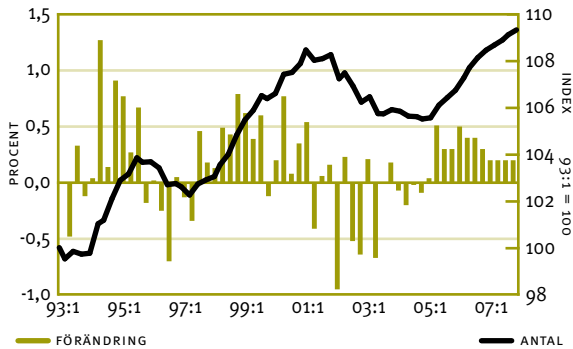

Diagram 2:35 Källa: scb samt egna beräkningar

Arbetskraften Tusental

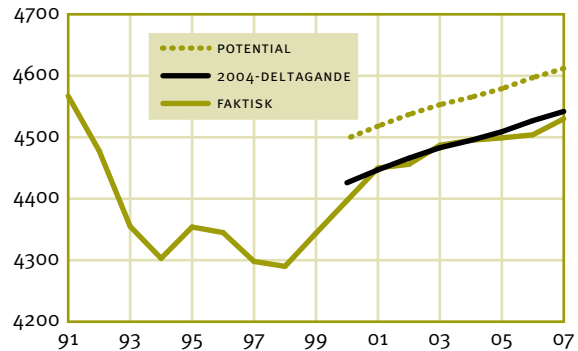

Diagram 2:38 Källa: scb samt egna beräkningar

Produktivitet, varu- och tjänsteproducenter Årlig procentuell förändring

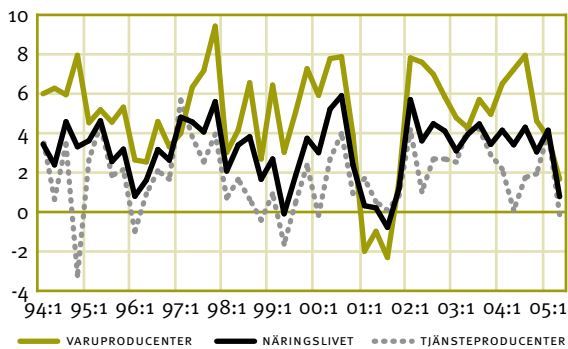

Diagram 2:36 Källa: scb

Personalomsättning i privata sektorn Tillsvidareanställda, procent

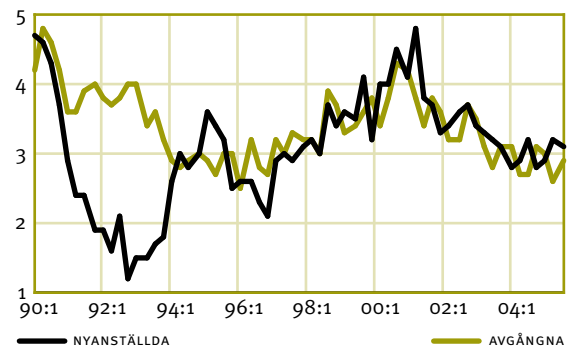

Diagram 2:39 Källa: scb

Sysselsättningsgrad 20-64 år Procent

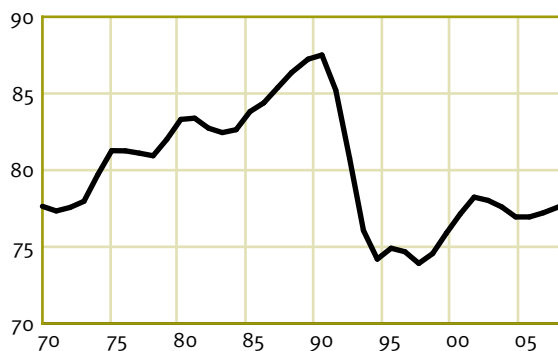

Diagram 2:37 Källa: scb samt egna beräkningar

Nyanmälda platser och varsel 3 månaders glid och 1000-tal

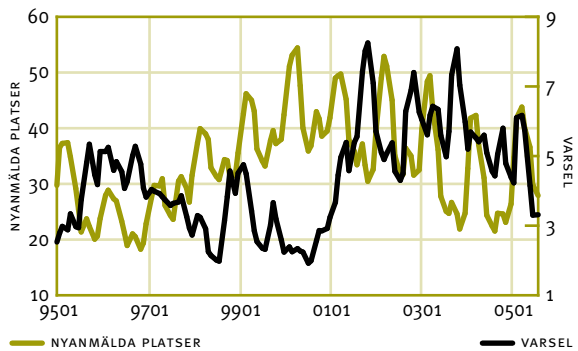

Diagram 2:40 Källa: AMS

Brist på arbetskraft i tjänstebranscher

Andel företag i procent

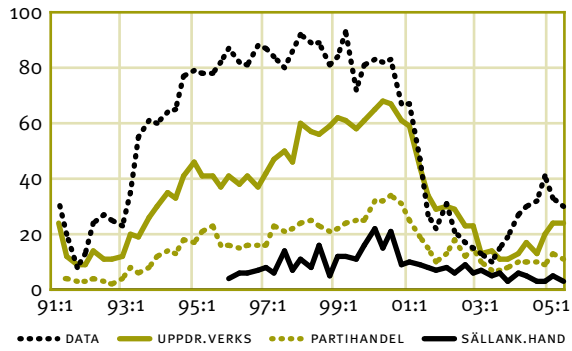

Diagram 2:41

Källa: Konjunkturinstitutet

Lediga jobb och vakanser

Antal

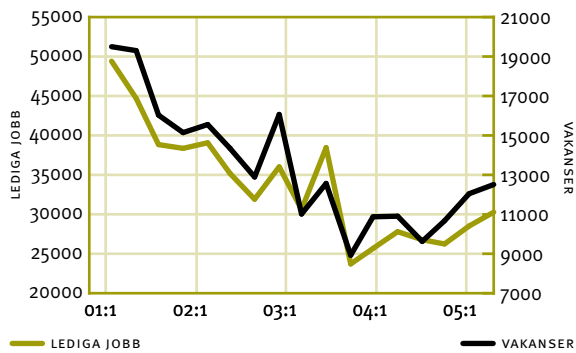

Diagram 2:42

Källa: scb

Sveriges Phillipskurva

1980-2006, 3 års genomsnitt

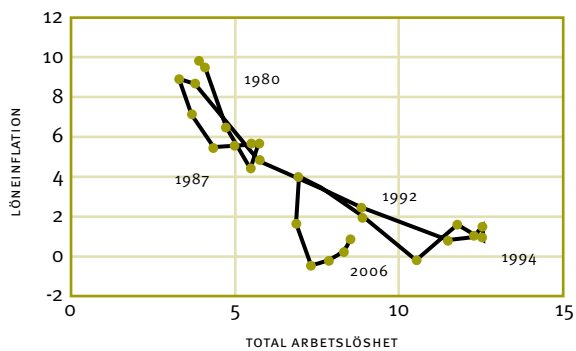

Diagram 2:43

Källa: scb samt egna beräkningar

Ökad jämviktssysselsättning

Har Sverige ett sysselsättningsproblem?

I detta avsnitt beskrivs den ekonomiska utvecklingen med tonvikt på sysselsättningen sedan 1990 och de prognoser som finns fram till 2007.

Utvecklingen sedan 1990

Hur har den ekonomiska utvecklingen i Sverige varit? Detta är en fråga vars svar huvudsakligen avgörs av vilken period man studerar och med vilket land eller område man jämför. I detta avsnitt jämförs den svenska ekonomiska utvecklingen från 1997 med utvecklingen i USA, EMU-området och OECD-genomsnittet. För de flesta variabler är jämförelser med 1997 som utgångspunkt, ur svensk synvinkel, mest gynnsamma. Om man istället tar 1990 som utgångspunkt ser Sveriges utveckling relativt omvärlden sämre ut. Vi anser att 1997 bör tas som utgångspunkt eftersom det visar utvecklingen efter de reformer som genomfördes under första halvan av 1990-talet. Vi kommer dock även att redovisa utvecklingen med 1990 som utgångspunkt.

Real BNP per capita har perioden 1990 till 2005 ökat mest i USA medan Sverige och EMU-länderna haft en sämre utveckling. Om man istället tittar på perioden 1997 till 2005 så har Sverige haft en bättre tillväxt än USA. Välförståndet mätt som real BNI per capita har i Sverige sedan 1995 ökat med 2,5 procent per år, vilket är samma takt som USA och en halv procent per år högre än EU-genomsnittet.

Utvecklingen av antalet sysselsatta visar på en betydligt sämre utveckling i den svenska ekonomin. Sverige har haft en mycket sämre sysselsättningsutveckling än jämförelseländerna om man tar 1990 som utgångspunkt, och samma som OECD-snittet om man tar 1997 som utgångspunkt. Sverige hade ett par relativt bra år mellan 1997 och 2000 men därefter har utvecklingen inte varit särskilt positiv. Sverige hade 1990 en internationellt sett mycket hög sysselsättning och den ökning som skedde från 1997 till 2000 var inte tillräcklig för att komma upp till de nivåer som rådde tidigare.

1990 hade Sverige en internationellt sett extremt låg arbetslöshet för att under krisåren ha en arbetslöshet betydligt över OECD-snittet. Efter 1997 minskade arbetslösheten fram till 2002 då den började öka. Sverige hade 2004 en något lägre arbetslöshet än OECD-snittet.

Utveckling av real BNP

Per 15-64 år, index 1997 = 100

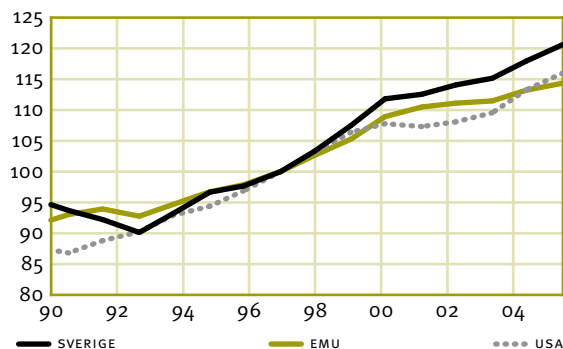

Diagram 3:1

Källa: OECD samt egna beräkningar

Utveckling av antalet sysselsatta

Index 1997 = 100

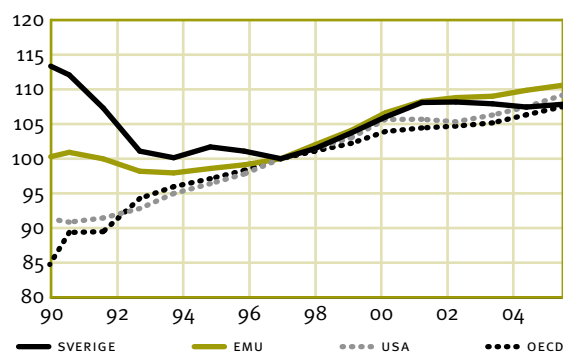

Diagram 3:2

Källa: OECD samt egna beräkningar

De närmaste åren

Den genomsnittliga sysselsättningstillväxten de år sysselsättningen ökat under de tre senaste decennierna har varit 58 personer per år. Den ökning som förutspås 2005, 2006 och 2007 är i snitt ca 22 000 personer per år när man räknar bort sysselsättningsökningen till följd av plusjobben. Inklusive plusjobben är ökningen som genomsnitt 36 000 personer. År 2006

Standardiserad arbetslöshet Procent

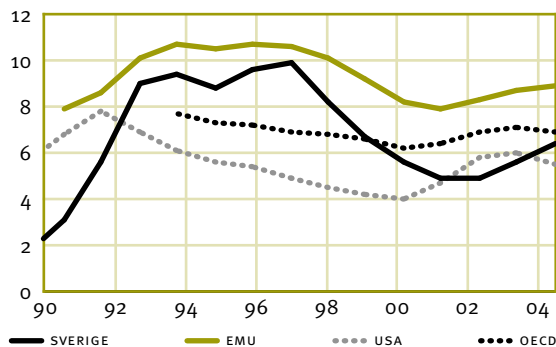

Diagram 3:3 Källa: OECD samt egna beräkningar

beräknas sysselsättningen öka med 65 000 personer varav den reguljära sysselsättningsökningen utgör 34 000 personer, dvs cirka två tredjedelar av tidigare år med sysselsättningsökning.

Bytesbalansen

Det finns få tecken på att den otillfredsställande sysselsättningsutvecklingen återspeglar strukturella problem i den svenska ekonomin. Produktivitetsutvecklingen är god, kostnadsläget är bra, det är överskott i handelsbalansen, räntorna är på samma nivå som i omvärlden och de offentliga finanserna visar. Det finns dock frågetecken kring det höga överskottet i bytesbalansen som under början av 2000-talet legat betydligt högre än tidigare. Det höga överskottet visar på en dämpad efterfrågan i Sverige och en svag utveckling av sysselsättningen.

Hushållens, näringslivets och den offentliga sektorns samlade sparande motsvarar bytesbalansen. Under 1950-talet och första hälften av 1960-talet var det hushållen som stod för det inhemska sparandet. I början av 1960-talet började den offentliga sektorn finansiella sparande att öka genom uppbyggandet av AP-fonden och vid mitten av 1960-talet tog offentliga sektorn över det inhemska sparandet. Vid 1990-tals krisen ökade hushållens sparande kraftigt för att från 1993 sjunka fram till 1999 då det återigen ökade. Den offentliga sektorns sparande försämrades kraftigt under 1990-tals krisen för att därefter stiga till positiva tal. Näringslivets sparande har haft tre toppar: början av 1980-talet, början av 1990-talet och början av 2000-talet.

Hushållens höga finansiella sparande och relativt låga konsumtion är sannolikt en viktig orsak till att hemmamarknaden inte utvecklats tillräckligt starkt. Vi menar att mycket pekar på att hushållen ökat sitt sparande för att kompensera för en försämrad offentlig välfärd. Text har sparandet i avtalsförsäkringar ökat kraftigt. Hushållens sparande diskuteras mer utförligt i ett senare avsnitt.

Hushållens sparande är dock bara en del av sparandeöverskottet. Företagen lämnar tillbaka pengar till aktieägarna och har en lägre upplåning än tidigare. Också den offentliga sektorn har genom PPM-systemet ett sparandeöverskott.

En förklaring till det höga sparandet kan vara lägre investeringar i Sverige. Konjunkturinstitutets bedömning är dock att konkurrenskraften i det svenska näringslivet är god. Indikationer som vinstandelar, arbetskraftskostnad per producerad enhet samt handelsbalansen talar inte för svag konkurrenskraft. Men den privata sektorns bruttoinvesteringar som andel av BNP är i jämförelse med andra länder mycket låga.

Sysselsättning Årlig förändring i tusental

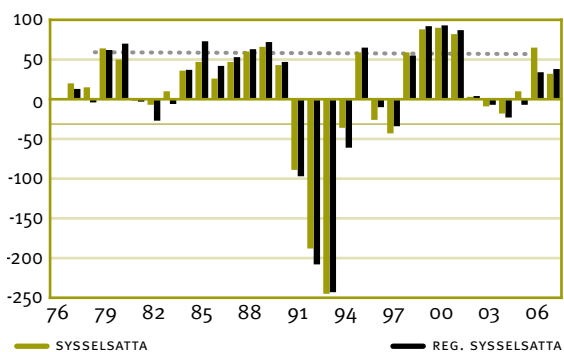

Diagram 3:4 Källa: SCB samt egna beräkningar

Strukturellt saldo och i arbete grad Procent av BNP och andel av 16–64 år

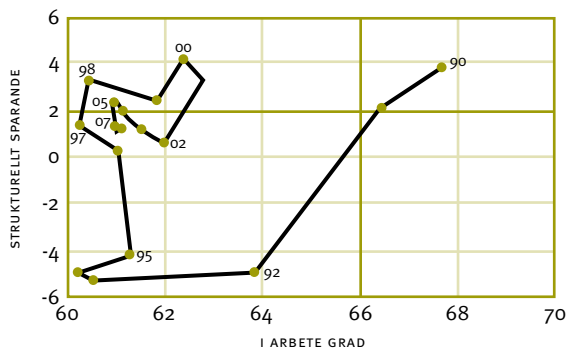

Diagram 3:5 Källa: Finansdept, Konjunkturinstit, OECD samt egna beräkningar

Det verkar troligt att det sker ett skifte av investeringarna till snabbväxande länder med hög avkastning. En delförklaring skulle kunna vara att bostadskapitalet är för stort givet räntor och subventioner, vilket leder till låga investeringar i bostäder och infrastruktur.

Det sker dessutom ett betydande portföljskifte som innebär att det finansiella sparandet placeras i andra länder. En del av detta härrör från förändrade placeringsregler i AP-fonderna som leder till större investeringar utomlands än i Sverige.

Eftersom orsakerna till det höga sparandet är oklara så är det också osäkert vilka konsekvenserna är för investeringar och konsumtion i Sverige och därmed den ekonomisk politiken. Vi vill peka på osäkerheten kring orsakerna till och effekterna av det stora bytesbalansöverskottet.

Den korta och den långa sikten

Som vi visat ovan är sysselsättningsutvecklingen såväl de senaste 15 åren som de kommande två åren otillfredsställande. Att öka antalet arbetade timmar är huvuduppgiften för den ekonomiska politiken, både på kort och lång sikt.

Kostnaderna för välfärdsstaten kommer i framtiden att öka både genom fler äldre och genom större krav på kvalitet. Ett svagt balanstal i pensions systemet, d v s stora åtaganden i förhållande till inkomsterna, innebär att de utgående pensionerna sänks. Om sysselsättningen ökar svagt och det samtidigt blir fler äldre kommer det ställa realistiska krav på skatte- och avgiftsökningar.

Att nå fullt resursutnyttjande betyder delvis olika saker på kort och lång sikt. På kort sikt handlar det främst om att nå en låg arbetslöshet och på lång sikt om att nå en hög sysselsättning. I det kortsiktiga perspektivet är efterfrågan avgörande medan utbudet på lång sikt är avgörande. Den korta och långa sikten hänger givetvis ihop och kan inte hanteras oberoende av varandra.

Vad betyder trygghet?

På såväl kort som lång sikt reagerar hushållen olika beroende på om de känner trygghet inför framtiden eller inte – trygga hushåll vågar konsumera mer. Att öka hushållens trygghet verkar således positivt för utvecklingen på såväl kort som lång sikt. Vi menar att internationaliseringens effekter och det försämrade skyddet från de offentliga försäkringssystemen sedan 1990-tals krisen påverkar hushållens känsla av trygghet negativt.

¹ Andelen i befolkningen 16-64 år som är på arbetet under en vanlig vecka.

² Det offentliga saldot rensat från konjunkturella effekter.

Den svenska modellen och regelverken

I den svenska modellen kombineras hög sysselsättning och en omfattande välfärdsstat. Välfärdsstaten har främjat hög sysselsättning men den höga sysselsättningen är också nödvändig för välfärdsstatens finansiering. Utan många arbetade timmar är det inte möjligt att finansiera alla de delar av välfärdsstaten som bidrar till den höga sysselsättningsgraden. Det handlar om allt från subventionerad barnomsorg och föräldraförsäkring till ett trovärdigt pensionssystem.

Diagram 3.5 visar utvecklingen av den offentliga sektorns strukturella saldo och i arbete-graden mellan 1990 och 2007. I arbete-graden¹ avläses på den horisontella axeln och är år 2005 ungefär 61 procent. Det strukturella saldot² avläses på den vertikala axeln och är 2005 ca 2 procent. För att situationen ska vara långsiktigt hållbar är det nödvändigt att både ha goda offentliga finanser och hög sysselsättning. Regeringen har ett mål för det offentliga sparandet på två procent av BNP över konjunkturcykeln för att klara det demografiska trycket på de offentliga finanserna. En höjning av i-arbete graden med minst fem procentenheter från dagens nivå är nödvändig för att den långsiktiga finansieringen av välfärdssystemen ska vara hållbar.

Som diagram 3.5 visar har de offentliga finanserna gått från bra till dåliga och till bra igen medan i arbete-graden inte repat sig från det kraftiga fallet i början av 1990-talet. De kommande åren ser inte ut att medföra någon förändring på den senare punkten. Vår slutsats är att sysselsättningens utveckling har varit mycket svagare i början av 2000-talet än vad som rimligen hade varit möjligt.

Finansiellt sparande

I procent av BNP

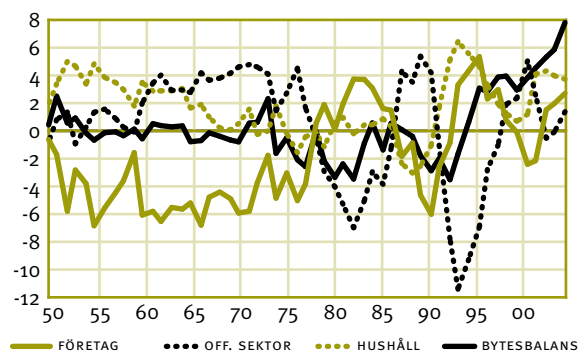

Diagram 3:6

Källa: SCB samt egna beräkningar

Välfärdsstaten kräver en högre i arbete-grad än idag för att vara uthållig. Det räcker inte att klara sunda statsfinanser. I debatten diskuteras, förutom den ökade takten i strukturomvandlingen, framför allt två förklaringar till den svaga arbetsmarknadsutvecklingen:

1. Ett svagt arbetsutbud till följd av att välfärdsstaten ger individerna för små drivkrafter till arbete.
2. Att regelverken kring den ekonomiska politiken inte är anpassade för den aktuella ekonomiska situationen.

Den borgerliga alliansen menar att huvudproblemet för Sverige är de svaga drivkrafterna till arbete och de föreslår därför sänkta ersättningsnivåer och skattesänkningar för endast dem med arbetsinkomster. En politik som huvudsakligen sänker ersättningsnivåerna har stora risker. Den svenska modellen, med bejakande av hög strukturomvandlingstakt, förutsätter rimlig trygghet i förändring. Om ersättningsnivåerna sänks så är det rimligt att tro att motståndet mot förändringar ökar. Dessutom kommer lägre ambitioner i arbetsmarknadspolitiken att leda till att arbetskraftens omställningsförmåga försvagas, vilket kan leda till att jämviktsarbetslösheten stiger.

Hushållen i Sverige har starka preferenser för trygghet och generell välfärd. En sänkt arbetslöshetsersättning försvagar därtill de automatiska stabilisatorerna. Om arbetslösheten drabbar vissa regioner hårdare än andra kommer efterfrågan och fastighetspriserna att sjunka mer i dessa regioner. Ett läge med ökad sparbenägenhet och sjunkande fastighetspriser kan mycket väl leda till en störning av tysk typ även i Sverige.

Under 1990-talet infördes nya regelverk och en ny ansvarsfördelning mellan riksbank och riksdag. Statsfinanserna förstärktes, sysselsättningsgraden steg i slutet av 1990-talet och antalet arbetade timmar per sysselsatt steg under ett par år i mitten av 1990-talet. Efter 2001 har den positiva utvecklingen brutits framförallt när det gäller sysselsättningen. Efter 10 år med nuvarande regim måste man fråga sig om vi har de ramverk för finanspolitik och penningpolitik som bäst främjar tillväxt och stabilitet.

Det svenska politiska systemet med en ofta svag regeringsmakt, till följd av proportionella val, behöver starka regelverk kring den ekonomiska politiken. Ramverken kring den ekonomiska politiken återspeglar dock den situation som rådde under 1980-talet med hög inflation, underskott i statsfinanserna, för lite sparande, svag konkurrenskraft och låg produktivitet. Läget är idag radikalt annorlunda.

Huvudansvaret för stabiliseringspolitiken ska, enligt nuvarande upplägg, åligga riksbanken. Penning-

politiken har åtskilts från finanspolitiken och sköts av en oberoende riksbank. Finanspolitiken har ett tydligt ramverk, främst genom utgiftstaket, som ska försvåra opportunistism men som samtidigt innebär begränsade automatiska stabilisatorer och litet utrymme för diskretionär politik på utgiftssidan.

Riksdag och regering har en ram för sitt arbete genom utgiftstaken. Avsikten är att finanspolitiken till stor del ska bedrivas genom automatiska stabilisatorer men det finns inga regler som ser till att dessa är av lämplig omfattning eller utformning. Med dagens system kan utgifterna endast variera med den vanligtvis begränsade budgeteringsmarginalen. Utgiftstaken motverkar de automatiska stabilisatorerna genom att högre utgifter för arbetsmarknadspolitiken tenderar att tränga undan andra utgifter och därmed inte som avsett motverka konjunkturnedgångar.

Utgiftstaket har använts som instrument för att minska utgifternas andel av BNP och utgiftsandelen, inklusive ränteutgifter, har de senaste åren varit den lägsta på 30 år. Utgiftstaket har även bidragit till att arbetslinjen har urholkats. Andelen personer i aktiv arbetsmarknadspolitik i förhållande till den totala arbetslösheten har de senaste åren sjunkit ner mot 30 procent, mot tidigare över 40 procent. Enligt budgetpropositionen kommer dock den aktiva arbetsmarknadsandelens andel åter att stiga till över 40 procent nästa år. Styckkostnaderna i de aktiva åtgärderna har dessutom sjunkit, dvs de har blivit billigare per åtgärd. Det vore ekonomiskt motiverat att istället öka kvalitén i åtgärderna när syftet är att prioritera de grupper som står långt från arbetsmarknadspolitiken.

Regering och riksdag är ansvarig för besluten som fattas. Det teknokratiska budgetsystemet syftar till att minska möjligheterna till opportunistiskt inflytande från politikerna. Men frågan är om budgetsystemet verkligen leder till mindre opportunistiska beslut och till samhällsekonomisk rationalitet?

Störningar i ekonomin kan vara av olika slag och behöver inte passa de regelverk som etablerats för tidigare perioders problem. LO-ekonomerna har tidigare föreslagit särskilda beslutsregler som syftar till snabba och icke opportunistiska beslut i riksdagen om finanspolitiken.

Vi har föreslagit att regeringen inför en sysselsättningsmarginal, handlingsmarginal och kommunbuffert för att bättre bidra till stabiliseringspolitiken.³ Socialdemokraternas partikongress år 2004 beslutade om att det bör införas en sysselsättningsmarginal och en kommunbuffert. Regeringen däremot, verkar vara nöjd och menar att det inte behövs några förändringar, de skriver i budgetpropositionen att: "Det sysselsättningspaket som nu presenteras visar att det finns möjligheter att

bedriva expansiv finanspolitik i ett läge som präglas av hög arbetslöshet utan att utgiftstaket äventyras.” Om inte en sysselsättningsmarginal införs så måste man överväga huruvida det är nödvändigt att lyfta ut hela utgiftsområde 13 (Arbetsmarknad) utanför taket.

Finansutskottet har initierat en utvärdering av riksbankens verksamhet som ska utföras av utländska ekonomer. LO-ekonomerna krävde i ett brev till finansutskottet våren 2004 en sådan utvärdering och välkomnar därför denna.

Hushållen och sparandet

Hushållens finansiella sparande har de senaste åren uppgått till 100 miljarder kronor eller i storleksordningen 4 procent av BNP. Endast under första hälften av 1990-talet var hushållssparandet högre och var som mest drygt 6 procent av BNP. Då var den främsta orsaken att småhuspriserna föll med 10 procent per år under 1991-92. En orsak till det höga hushållssparande var att hushållssektorn som helhet amorterade sina skulder i takt med att fastighetsvärdena sjönk. Nu finns inte denna förklaring till det höga hushållssparandet eftersom småhuspriserna sedan år 2000 i genomsnitt har stigit med 10 procent per år.

Hushållens finansiella sparande har efter år 2000 varit lika högt som det var på 1950-talet innan ATP-systemet infördes. När ATP-systemet var infört sjönk hushållens finansiella sparande i takt med att det offentliga pensionssystemet i stigande grad tog över finansieringen av pensionerna. Behovet av att spara i privata pensionslösningar sjönk således vid införandet av ATP och hushållens finansiella sparande sjönk i motsvarande grad. Man kan därför fråga sig om dagens höga finansiella hushållssparande kan vara ett tecken på att hushållen misstror det offentliga pensionssystemet.

Det offentliga pensionssystemet är främst ett fördelningssystem, vilket innebär att det är morgondagens yrkesverksamma som finansierar morgondagens pensioner. Därför är storleken på pensionerna beroende av att så många som möjligt arbetar. När antalet sysselsatta minskar, så slår till slut en s.k. broms till i pensionssystemet och pensionsrätternas värde sänks. Detta för att pensionssystemets utgifter inte får överstiga dess intäkter.

Därför kan det vara oroande att prognoser visar att befolkningen i yrkesverksam ålder nästan kommer att stagnera framöver samtidigt som antalet pensionärer

ökar snabbare än någonsin. Detta kan medföra att antalet sysselsatta per pensionär fortsätter att sjunka från dagens 2,6 sysselsatta per pensionär till 2 sysselsatta per pensionär år 2020 (se diagram 3.7), vilket skulle kunna innebära en sänkning av pensionsrättigheterna i fördelningssystemet med ca 25 procent.

Antal reguljärt sysselsatta
Per pensionär

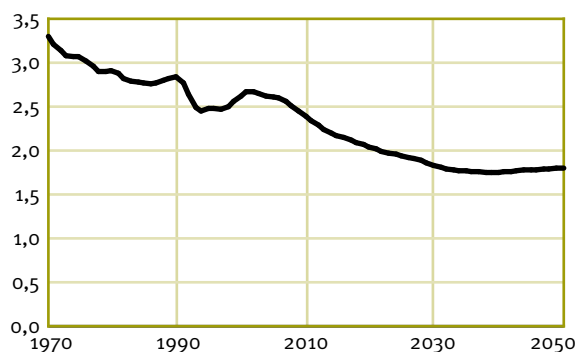

Diagram 3:7

Källa: SCB samt egna beräkningar

Denna demografiska utveckling skulle kunna skapa en oro hos hushållen över det framtida värdet av pensionsrättigheterna i det offentliga pensionssystemet. Sammantaget med en oro över andra försämringar i det offentliga sociala skyddet skulle detta kunna förklara en stor del av hushållens höga finansiella sparande.

Hushållssektorns soliditet

Om hushållen förväntar sig att deras ekonomiska trygghet från de offentliga systemen kan försämrats, kommer de att efterfråga en större privat trygghet. Hushållens privata ekonomiska trygghet kan mätas som hur stor del av deras tillgångar som är belånade. Värdet på hushållens totala tillgångar uppgår idag till drygt 8000 miljarder kronor (se diagram 3.8). Av dessa är nästan 2000 miljarder belånade, vilket innebär att hushållens samlade förmögenheter uppgår till drygt 6000 miljarder kronor. Detta kan uttryckas som att hushållssektorns soliditet i sin balansräkning uppgår till drygt 78 procent.

³ Sysselsättningsmarginalen ska finansiera öknings av utgiftsposter som reagerar automatiskt, eller när det gäller arbetsmarknads-politiken halvautomatiskt, på förändringar i kapacitetsutnyttjandet i ekonomin. Hand-lingsmarginalen ska kunna användas till diskretionära åtgärder vid allvarliga konjunk-turmedgångar. Kommunbufferten innebär att kommunernas skatteintäkter räknas som genomsnitt över ett antal år.

Hushållens balansräkning

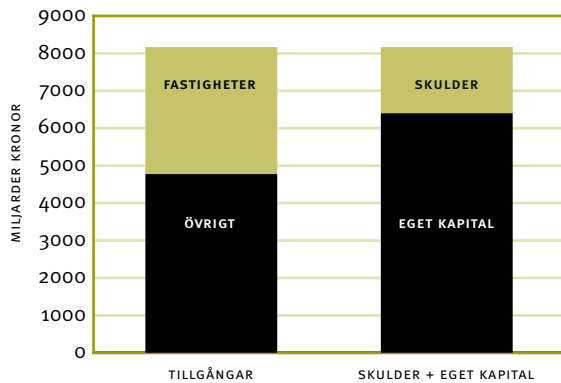

Diagram 3:8

Källa: scb samt egna beräkningar

Hushållens soliditet

Eget kapital/tillgångar

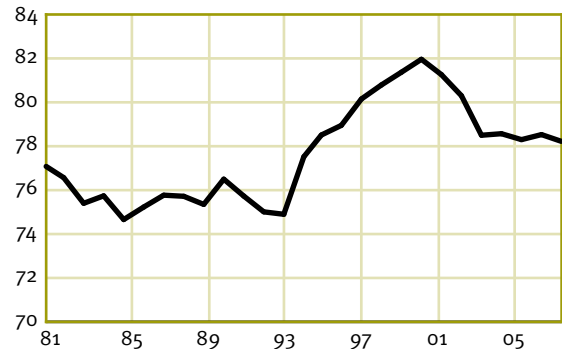

Diagram 3:9

Källa: scb samt egna beräkningar

Det verkar som om hushållssektorn håller på att stabilisera sin soliditet på en högre nivå än tidigare. Om man undantar börsbubblan åren före och efter år 2000, har hushållssektorns soliditet tidigare pendlat omkring en lägre nivå. Då låg den på omkring 76 procent (se diagram 3.9). Detta kan tolkas som att hushållen nu efterfrågar en högre soliditet, vilket i sådant

fall är ett uttryck för att de önskar en högre privat ekonomisk trygghet än tidigare.

I diagram 3.8 framgår att fastigheterna utgör nästan hälften av hushållens totala tillgångar. Resten består främst av aktier och olika former av försäkrings-sparande, främst pensionsförsäkringar. Genom att småhusen utgör en så stor del av tillgångarnas värde,

Mäklarkalkyl

Villapris	2700000	2300000
Pristryck		-15%
Prisgenomslag c:a 50 procent av pristrycket		-7,5%
Belåningsgrad	75%	70%
Bostadslån	2000000	1600000
Bostadsränta	3,5%	4,0%
Skattavdrag 30%	-1,1%	30% -1,2%
Inflationsvinst	-1,5%	-1,5%
Summa real lånekostnad	1,0%	1,3%
Fastighetsskatt	1,0%	1,0%
Summa prisberoende totalkostnad	2,0% 39000	2,3% 37000
Driftskostnader	40000	40000
Summa boendekostnader	79000	77000
Egen insats	700000	700000
Alt.avkastning egen insats	2,5%	3,0%
Skatt 30%	-0,8%	30% -0,9%
Inflationsförlust	-1,5%	-1,5%
Summa alternativ avkastning	0,3% 2000	0,6% 4000
Total kostnad för villaboendet	81000	81000

Tabell 3:1

Källa: Egna beräkningar

har prisutvecklingen på småhus stor betydelse för hushållens möjligheter att uppnå en hög soliditet. Denna prisutveckling är i sin tur främst beroende av ekonomins räntenivå (se nedan). Hushållen kan endast påverka sin soliditet genom sitt finansiella sparande. Det kan betyda att det finns ett samband mellan räntan och hushållens finansiella sparande, så att en högre ränta medför lägre småhuspriser och lägre soliditet i hushållssektorn. Detta skulle då stimulera till ett högre hushållssparande för att öka soliditeten. Med utgångspunkt från att hushållssektorns finansiella sparande redan kan anses vara högre än vad samhälls-ekonomi tål, är det därför viktigt att riksbanken ser till att hålla en så låg räntenivå som möjligt i ekonomin.

Sambandet mellan bostadsräntans nivå och småhuspriser kan visas med en s.k. mäklarkalkyl (se tabell 3.1). Denna kalkyl utgår från ett hushåll som gör en kontantinsats på 700 000 kronor och som efter skatt vill betala 81000 kronor för sitt boende. Med dagens långa bostadsränta på 3,5 procent, inflationsförväntningar på 1,5 procent, fastighetskatt på 1 procent och driftskostnader på 40 000 kronor, skulle detta hushåll då kunna betala 2 700 000 kronor för ett hus.

Om bostadsräntan i stället skulle vara 4 procent och inflationsförväntningarna fortfarande skulle ligga på 1,5 procent, skulle detta hushåll inte kunna betala mer än 2 300 000 kronor för samma villa om de fortfarande skulle vilja att den årliga boendekostnaden skulle vara 81 000 kronor. Denna högre bostadsränta skulle således kunna medföra ett villapris som ligger 15 procent lägre än om bostadsräntan låg på 3,5 procent.

Denna mäklarkalkyl visar att ränteförändringar påverkar småhuspriserna och därmed hushållssektorns tillgångsvärden och soliditetsnivå. Kalkylen visar dock inte hur lång tid det tar innan det pristryck som en ränteförändring orsakar, ger fullt utslag i småhuspriserna. De jämförelser som vi gjort över samband mellan ränteförändringar och förändringar i småhuspriser tyder på att efter tre år har ungefär halva pristrycket satt avtryck i småhuspriserna.⁴ I exemplet ovan skulle då en räntehöjning från 3,5 till 4 procent kunna medföra att efter tre år är småhuspriserna 7,5 procent lägre än de skulle vara utan denna räntehöjning.

Om priset på hushållens tillgångar i småhus blir 7,5 procent lägre, medför detta att hushållssektorns förmögenhet då har minskat med 258 miljarder kronor. Hushållssektorns soliditet kommer då att ligga på 77,6 procent i stället för på 78,4 procent. För att hushållssektorn ska kunna återfå en soliditet på 78,4 procent, krävs att den minskar sina skulder med 56 miljarder kronor (se diagram 3.10), vilket kan göras genom att sektorn sammanlagt under 3 år ökar sitt finansiella sparande med just dessa 56 miljarder kronor. Detta kan t ex genomföras genom att under vart och ett av de tre åren öka sitt finansiella sparande med nästan 20 miljarder kronor.

Det svenska välfärdssamhället står inför två utmaningar: att finansiera sjuk- och äldreomsorgen för den stora fyrtiotalistgenerationen samt de ökade kraven på kvalitet i sjukvård och omsorg som befolkningen ställer. Den fråga vi inte har svar på är hur mycket detta påverkar hushållens beteende idag. Om det finns en

Hushållens balansräkningar

Anpassning till en nedgång i fastighetspriser på -7,5 procent

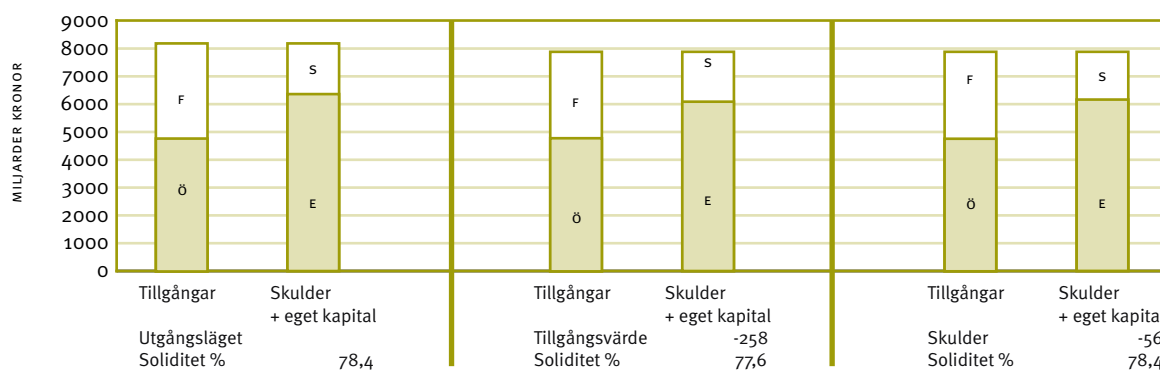

Diagram 3:10

Källa: Egna beräkningar

⁴ Småhusprisernas utveckling påverkas även av hushållens nominella disponibla inkomster samt av inflation. Det är dock främst dagens låga räntan som förklarar dagens höga småhuspriser och den s.k. mäklarkalkylen tyder på att det inte finns någon bubbla i småhuspriserna.

osäkerhet kring "välfärden" så kan den i sig leda till mer sparande än vad som egentligen är motiverat. Vi menar att det behövs en positiv "trygghetschock" riktad mot hushållen för att minska denna osäkerhet. Mer om detta i avsnittet om den ekonomiska politiken.

Arbetslöshetens natur

Historiskt sett är dagens arbetslösheten hög. Från att ha haft en total arbetslöshet kring 4 eller 5 procent under i stort sett hela efterkrigstiden ökade arbetslösheten under 1990-talskrisen till uppemot 14 procent. Under andra halvan av 1990-talet och fram till år 2002 minskade arbetslösheten till omkring 7 procent för att sedan öka de senaste åren. Sverige har således sedan 1990-talskrisen inte lyckats komma ner till de tidigare låga arbetslöshetsnivåerna.

Kommer arbetslösheten under överskådlig framtid som lägst ligga på nuvarande nivå eller är det möjligt att kraftigt minska arbetslösheten? Vilka är huvudsakerna till att arbetslösheten är så hög?

För att svara på dessa frågor behöver man dela upp arbetslöshetens orsaker och visa dess sammansättning. Förenklat kan man säga att arbetslöshet beror på brist på efterfrågan och på sammansättningen i arbetsutbudet. I stapeldiagrammet 3:11 visar vi hur arbetslösheten teoretiskt sett är sammansatt.

Först finns det en *friktionsarbetslöshet* d v s den arbetslöshet som uppstår när en person är på väg från ett jobb till ett annat. Det gäller då personer som utan några egentliga problem får ett nytt jobb inom en kort tid. Denna del av arbetslösheten bör vara begränsad.

Därefter har vi en *strukturell arbetslöshet*. Den består av arbetslösa som inte passar för de jobb som finns att få. Den strukturella arbetslösheten består främst av dem som har svag anknytning till arbetsmarknaden. Till stor del är det äldre arbetskraft med kortare utbildning och erfarenhet från snäva yrkesområden. Att en man inte ser traditionellt kvinnliga arbetsuppgifter (och tvärtom) som möjliga, bidrar också till den strukturella arbetslösheten. Utrikes födda utan tillräckliga språkkunskaper kan även de ingå i denna grupp. I den strukturella arbetslösheten är de med kort utbildning och långt avstånd till stora diverifierade arbetsmarknader överrepresenterade. Där finns också personer med begränsad förmåga på grund av hälsa eller socialmedicinska problem, de strukturarbetslösa har ofta lägre produktionsförmåga än andra arbetslösa.

Dessutom finns en arbetslöshet som beror på *brist på efterfrågan*. Dessa arbetslösas egenskaper är relativt väl avpassade till arbetsgivarnas behov. Eftersom efterfrågan varierar med konjunkturen brukar denna arbetslöshet också kallas konjunkturell. Men då ekonomin faktiskt kan ha alltför låg efterfrågan i alla

konjunkturlägen är efterfrågearbetslöshet en mer adekvat benämning.

Det går inte att bestämma vilka enskilda individer som är efterfrågearbetslösa och vilka som är friktionsarbetslösa. Alla kan utan problem ta arbete. Det är arbetsmarknadssituationen som gör att det som för många borde vara en kort period av arbetslöshet blir en lång period.

Det finns en relativt stor grupp arbetslösa som rangordnas lägre än andra arbets sökande, på grund av att arbetsgivarna inte har tillräcklig information om deras kunskaper. De är nytillträdande på arbetsmarknaden – som ungdomar eller utrikes födda med en kort tid i Sverige. Dessa saknar ofta referenser på sin arbetsförmåga och har därför 3-4 gånger högre arbetslöshet än genomsnittet. När det är god efterfrågan på arbetskraft kommer arbetsgivarna att sänka kraven på den arbetskraft de anställer. Gränsen mellan efterfrågearbetslöshet och strukturell arbetslöshet är alltså inte helt tydlig.

I juli 2005 adderar dessa olika delar av arbetslösheten säsongrensats till omkring 6,2 procent.⁵ Räknas också de som är i konjunkturberoende program stiger arbetslösheten till omkring 8,8 procent, säsongrensats.

I diagram 3:11 har vi ritat efterfrågearbetslösheten som en relativt stor del av arbetslösheten. Andra ekonomer skulle hävda att den strukturella arbetslösheten är högre. Hur lönebildningen utformas är viktigt i detta sammanhang. Om lönerna är känsliga för efterfrågan innebär det att en efterfrågeökning snart leder till löneinflation och då är efterfrågearbetslösheten begränsad. *Vi menar att flertalet arbetslösa i dagsläget söker arbeten inom yrkesområden där efterfrågan kan öka påtagligt utan risk för löneinflation.*

Olika typer av arbetslöshet

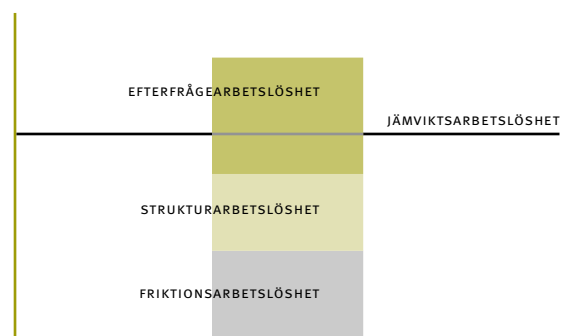

Diagram 3:11

Källa: SCB samt egna beräkningar

Jämviktsarbetslösheten är den arbetslöshet som är förenlig med stabil inflation kring 2 procent. Den påverkas framför allt av friktions- och efterfrågearbetslösheten. När arbetsgivarna ständigt har en grupp av arbetslösa att hämta arbetskraft ifrån behöver de inte försöka rekrytera varandras anställda med inflationsdrivande lönepåslag. En effektiv matchning som gör friktionsarbetslösheten låg och en kår av efterfrågearbetslösa bidrar till detta.

De strukturellt arbetslösa bidrar bara i begränsad omfattning till att hålla inflationen nere eftersom de inte passar till de lediga jobben. Olika åtgärder för att göra strukturarbetslösa till efterfrågearbetslösa minskar jämviktsarbetslösheten genom att arbetsgivarna får fler att välja bland när de behöver anställa. Exempel på sådana åtgärder är utbildning och förbättrade kommunikationer eller lönesubventioner. *Hur stor efterfråge- respektive strukturarbetslösheten blir påverkas också av långsiktiga politiska faktorer, som hur finans- respektive penningpolitiken utformas.*

Såväl Riksbanken som Konjunkturinstitutet beräknar ett så kallat produktionsgap för att bedöma huruvida det är möjligt att öka resursutnyttjandet i ekonomin. Om det finns lediga resurser i ekonomin är det möjligt att öka produktionen utan att höja inflationen allt för mycket över målnivån. Eftersom dessa produktionsgap är ett av de viktigaste instrumenten för riksbanken i dess beslut om räntan är säkerheten i beräkningarna av stor betydelse för stabiliseringspolitikens kvalitet.

Svaret på frågan om vilken stabiliseringspolitik som är lämplig beror som regel på synen på produktionsgapet. När gapet är slutet befinner man sig på jämviktsarbetslösheten. I nuvarande läge anser de flesta bedömare, bland annat Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet, att produktionsgapet på två års sikt kommer att slutas eller näst intill slutas, detta trots att arbetslösheten inte prognostiseras falla särskilt mycket under denna tid. De menar därmed att jämviktsarbetslösheten ligger relativt nära dagens arbetslöshetsnivå.

Konjunkturinstitutet använder två mått på jämviktsarbetslösheten, kortsiktig och långsiktig. De definierar kortsiktig jämviktsarbetslöshet som den arbetslöshet som på några års sikt är förenlig med 2 procents inflation givet de störningar som för närvarande påverkar ekonomin. Långsiktig jämviktsarbetslöshet är den arbetslöshet som ekonomin strävar mot på lång

sikt, vid nu givna regler och institutioner, om inga nya störningar sker. Nivån på dessa kan skilja sig åt eftersom den kortsiktiga jämviktsarbetslösheten till viss del beror på tillfälliga störningar. Konjunkturinstitutet skattar den långsiktiga och kortsiktiga jämviktsarbetslösheten med hjälp av ekonometriska modeller. KI påpekar självt att dessa skattningar bör tolkas med försiktighet eftersom det är svårt att ekonomiskt skatta stabila relationer mellan variabler när det har skett så stora förändringar som det gjort i Sverige.

Den fråga som troligtvis debatterats mest bland ekonomer de senaste trettio åren är orsakerna till Europas höjda arbetslöshet jämfört med tidigare period och höga nivå jämfört med USA. Arbetslösheten i EU-länderna började stiga i mitten av 1970-talet och har sedan dess inte varit nära de nivåer som rådde på 1960-talet. Att EU-länderna inte återvänt till den låga tidigare nivån har rest frågan om jämviktsarbetslöshets natur. Beräkningar av jämviktsarbetslösheten vid olika tidpunkter tenderar att följa den faktiska arbetslösheten. Och detta utan att strukturer och institutioner nödvändigtvis förändrats.

Ett svar på varför den Europeiska arbetslösheten synes ha fastnat på en hög nivå är den så kallade hysteresis-teorin. Denna menar att arbetslösheten kan fastna på olika nivåer och att det således inte nödvändigtvis finns en enda jämviktsnivå. Det finns flera olika förklaringar till varför man kan hamna i olika jämvikter. Blanchard och Summers (1986) har pekat på att arbetskraft som är arbetslös länge förlorar sin anställningsbarhet och därmed blir strukturellt arbetslös. Lindbeck och Snower (1988) har pekat på att insiders på arbetsmarknaden inte har skäl att sätta löner som innebär att arbetslösheten minskar. Om arbetslösheten är hög kan insiders agera så att den inte sjunker.

Har vi nått jämviktsarbetslösheten?

Vi gör inte anspråk på att ge något entydigt svar på när Sverige når jämviktsarbetslösheten. Begreppet är teoretiskt och alla sätt att ta sig an frågeställningen empiriskt har sina brister. I detta avsnitt vill vi dock belysa frågeställningen från enklaste tänkbara utgångspunkt. Med utgångspunkt i arbetslöshetsstatistik för år 2004 undersöker vi var de arbetslösa bor, hur gamla de är, hur länge de har varit arbetslösa och vilken utbildning de har för att se om det är troligt att merparten skulle ha problem att ta ett arbete eller inte. Vi undersöker alltså hur många som inte har de karaktäristika som man vanligen förknippar med risk för strukturarbetslöshet. Sett ur dessa olika perspektiv kommer vi fram till att det bör finnas omkring 200 000 personer som inte med enkelhet kan påstås vara strukturellt arbetslösa.

⁵ Säsongrensning innebär att man bortser ifrån att arbetslösheten och sysselsättningen p.g.a semestervikariat, skolvermenema o.d. normalt varierar över årets månader och försöker ange hur stor arbetslösheten skulle vara om månaden var typisk för hela året. P.g.a. att SCB har gjort vissa förändringar i Arbetskraftsundersökningen är det svårare än vanligt att säsongrensa arbetslösheten korrekt.

I och med att vi inte har kunnat skära arbetslöshetsstatistiken på alla dessa ledder samtidigt – vi vet t ex inte vilken utbildning personer med olika arbetslöhetstider har – så kan 200 000 vara något av en överkattning. Å andra sidan har vi för att komma fram till denna siffra bara tittat på de arbetslösa och deltagarna i arbetsmarknadspolitiska program När efterfrågan på arbetskraft ökar är det också tänkbart att arbetskraften ökar ytterligare. Sett ur detta perspektiv kan 200 000 vara en underskattning. Här är det av avgörande betydelse om förtidspensioneringarna kan minskas.

För att få en uppfattning om hur stor efterfrågarbetslösheten är ska man också exkludera friktionsarbetslösheten. Hur stor den är vet vi inte. Men om vi antar att den är ett par procent så skulle det motsvara omkring 90 000 personer. Därmed drar vi slutsatsen att minskad arbetslöshet bör kunna öka sysselsättningen med drygt 100 000 personer utan påtagliga risker för inflation.

Utbildning

Arbetslösheten är som regel högre i grupper med kortare utbildning än bland dem med längre utbildning. År 2004 var t ex arbetslösheten bland dem med enbart förgymnasial utbildning 7,9 procent, vilket innebar att den var mer än dubbelt så hög som den bland dem med eftergymnasial utbildning på minst 3 år, där den var 3,5 procent.

Detta faktum innebär dock inte att alltför kort utbildning hos flertalet av de arbetslösa kan förklara den höga arbetslösheten. Inte mer än knappt 57 000 personer av, i genomsnitt, 246 000 arbetslösa år 2004 hade enbart förgymnasial utbildning. Det betyder att de utgjorde 23 procent av de arbetslösa. Samtidigt hade

Arbetslöshet i olika utbildningskategorier Procent

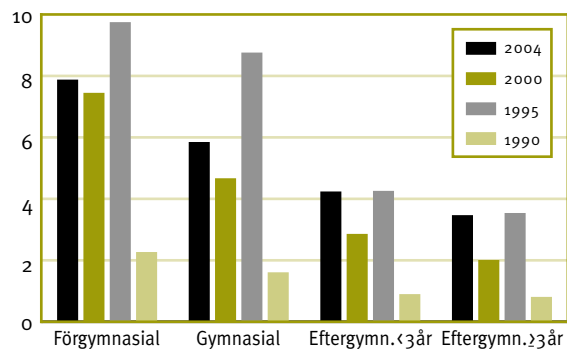

Diagram 3:12

Källa: SCB (AKU)

189 000 arbetslösa minst gymnasial utbildning. Som en jämförelse kan nämnas att 16 procent av de sysselsatta hade enbart förgymnasial utbildning.

Ålder

Arbetslösheten är högst bland unga som är nyutträdde och ännu inte har fått fotfäste på arbetsmarknaden. År 2004 var den totala arbetslösheten⁶ bland dem yngre än 25 år 13,3 procent. Som lägst var arbetslösheten bland 45-54-åringarna där den var 5,7 procent.

Unga människor behöver dock, inte lika ofta som

⁶ D vs öppet arbetslösa och deltagare i konjunkturberoende program i förhållande till arbetskraften. Här kommer både uppgiften om arbetslösa och om programdeltagare från AMS.

Arbetslösa och sysselsatta

År 2004 fördelade efter utbildning

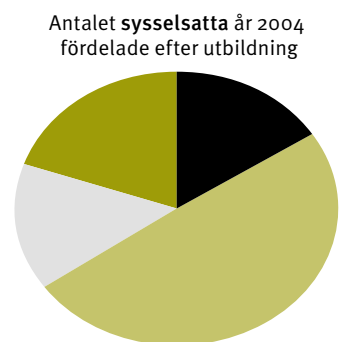
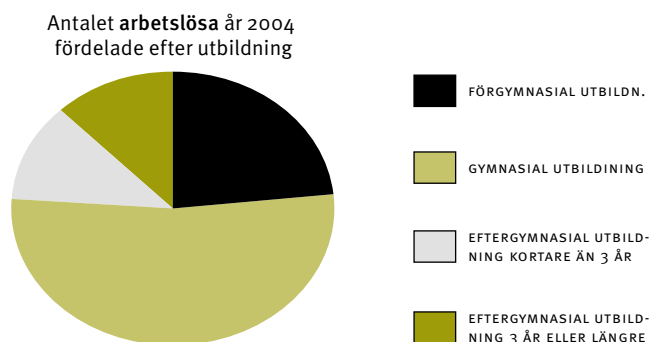

Diagram 3:13

Källa: SCB (AKU)

äldre, vara arbetslösa långa tider. I genomsnitt hade 53 procent av dem som var inskrivna på arbetsförmedlingen som öppet arbetslösa eller i konjunkturberoende program, år 2004, som var yngre än 25 år, varit inskrivna i högst 3 månader. Motsvarande siffra för 35-44-åringarna var 30 procent och för de som var 55 år och äldre var den 18 procent. Bland dem som var yngre än 25 år hade sammanlagt 90 procent varit inskrivna i högst ett år, medan bara 69 procent av 35-44-åringarna hade så pass korta inskrivningstider. Bland dem som var 55 år och äldre hade hälften varit inskrivna i högst ett år och hälften längre än så.

Lång tid i arbetslöshet kan vara ett tecken på att man inte har rätt kvalifikationer för de jobb som finns att få. Risken finns också att långa tider i arbetslöshet gör att man tappar kompetens och att arbetsgivare därför föredrar att anställa de som inte har varit arbetslösa länge.

De unga i arbetskraften är alltså kraftigt överrepresenterade bland de arbetslösa. Även de äldre är överrepresenterade och de äldre som blir arbetslösa riskerar att förbli så länge. Ändå kan inte arbetslösheten beskrivas som ett problem bestående av unga med svårigheter att få fotfäste på arbetsmarknaden och äldre som har svårt att återfå fästet om de tappar det. 61 procent av de arbetslösa är mellan 25 och 54 år.

105 000 personer, eller 30 procent av dem som är inskrivna på arbetsförmedlingen som öppet arbetslösa eller i konjunkturberoende program, är yngre än 55 år och har varit inskrivna i högst 3 månader. 220 000 personer eller 63 procent är yngre än 55 år och har varit inskrivna i högst ett år och 262 000 personer (75 procent) i den ålderskategorin har varit inskrivna i högst två år.

Total arbetslöshet

Olika åldersgrupper, år 2004

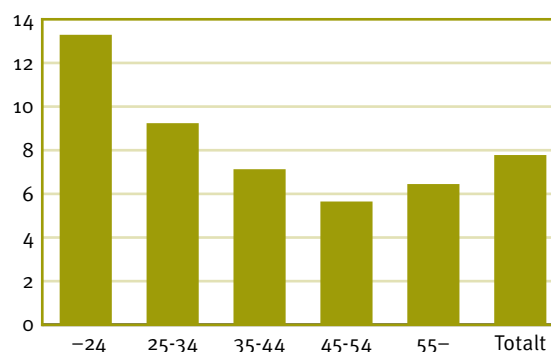

Diagram 3:14

Källa: AMS och SCB (AKU)

Inskrivna som öppet arbetslösa & i program efter inskrivningstid (def. som för långtidsinskrivning)

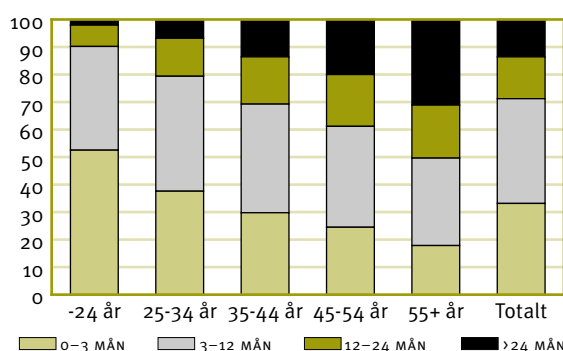

Diagram 3:15

Källa: AMS

Arbetslöshet som andel av befolkningen 2004 i olika kommungrupper, 16-64 år

Kommungrupp	Totalt arbetslöshet, procent	Andel av arbetslösa, procent	Andel av befolkningen, procent
Storstäder	6,3	18,3	17,7
Förortskommuner	4	10,1	15,4
Större städer	6,9	31,7	27,9
Pendlingskommuner	5,2	5,4	6,3
Glesbygdskommuner	8,1	4,3	3,2
Varuproducerande kommuner	4,7	4,8	6,3
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	6,6	14,7	13,4
Övriga kommuner, 12 500-25 000 inv.	6,6	7,5	6,9
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	6,7	3,2	2,8
Riket	6,1	100	100

Tabell 3:2

Källa: AMS, Kommunförbundet samt egna beräkningar

Ort

Ett sätt att mäta geografiska skillnader i arbetslöshet är att studera arbetslösheten i olika kommungrupper.

Arbetslösheten skiljer sig mellan olika kommungrupper, den är lägst i förortskommuner och högst i glesbygdskommuner (tabell 3:2). Det finns det skäl att tro att det finns större risk att förlora sin anställbarhet om man bor långt ifrån en stor arbetsmarknad. De flesta arbetslösa bor dock nära större städer. 226 000 arbetslösa eller 65 procent av de arbetslösa bor i storstäder, förortskommuner, större städer eller pendlingskommuner. Om man dessutom lägger till gruppen kommuner med mer än 25 000 invånare så blir andelen 79 procent vilket motsvarar 277 000 personer.

Ort och ålder

Arbetslösheten fördelar sig inte jämt över riket. I bla norrlandslänen, med undantag för Västerbotten, är den totala arbetslösheten hög. De enda län där den totala arbetslösheten var lägre än 6 procent år 2004 var Jönköpings och Stockholms län.

När arbetslösheten diskuteras låter det ibland som om problemet skulle bero på att äldre personer, som är fast rotade på orter där det inte finns några jobb, inte vill flytta och att deras chanser att få några jobb över

huvud taget är små, eftersom deras kunskaper inte längre efterfrågas. Detta problem finns säkert. Men det är inte ett stort problem!

År 2004 var 84 procent av dem som var inskrivna på arbetsförmedlingen som öppet arbetslösa eller i konjunkturberoende program yngre än 55 år. 72 procent bodde inte i län med hög total arbetslöshet.⁷ Det innebär att 208 000 personer, eller 61 procent, var yngre än 55 år och inte bodde i län med hög total arbetslöshet.

För äldre som blir arbetslösa är dock risken stor att de förblir utan jobb under lång tid i län med högre såväl som lägre arbetslöshet. Därför kan tilläggas att 38 000 personer i länen med lägre arbetslöshet var 55 år eller äldre. Å andra sidan hade 31 000 personer i länen med hög arbetslöshet inte varit inskrivna på arbetsförmedlingen i längre tid än tre månader.

Är arbetskraften slut sedan?

Sysselsättningen begränsas inte bara av hur väl de arbetslösa passar de jobb som finns att få utan också av arbetskraftsdeltagandet. Hur stort kan då arbetskraftsdeltagandet bli i en tänkt framtid (säg år 2009) då efterfrågan på arbetskraft är god? För att komma fram till det studerar vi orsakerna till att människor i olika åldrar står utanför arbetskraften år 2004 och re-

Total arbetslöshet

I olika län år 2004

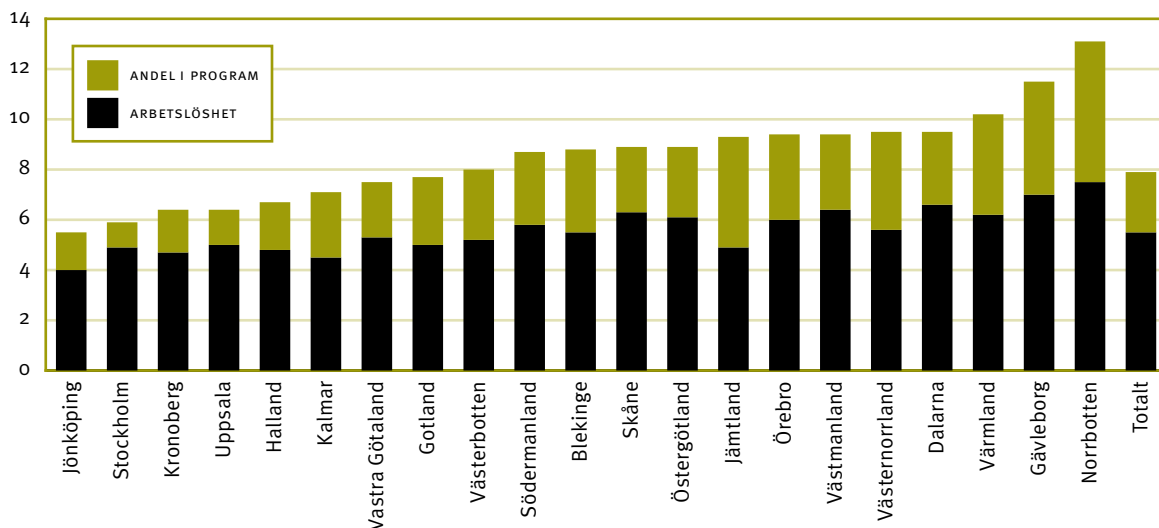

Diagram 3:16

Källa: AMS och SCB

⁷ Vi har då satt gränsen vid 9 procent total arbetslöshet vilket gör att Jämtlands, Örebro, Västmanlands, Västernorrlands, Dalarnas, Värmlands, Gävleborgs och Norrbottens utgör länen med hög arbetslöshet.

sonerar om i vilken utsträckning detta kan komma att förändras i framtiden. Vår slutsats är att arbetskraftsdeltagandet i åldersgruppen 20-64 år skulle kunna öka från 81,8 procent år 2004 till 82,5 procent år 2009. Skulle förtidspensioneringarna, i motsats till vad Försäkringskassan räknar med, inte öka mer än vad som motiveras av den ändrade åldersammansättningen så skulle arbetskraften kunna öka med ytterligare 40 000 personer eller 0,7 procentenheter.

I AKU delas de som står utanför arbetskraften in i tio olika grupper beroende på varför de inte deltar i arbetskraften. Grupperna är: studerande, hemarbete, pensionerade, värnpliktiga, arbetsökande som inte räknas som arbetslösa, sjuka (inklusive förtidspensionerade av hälsoskäl), de som arbetar utomlands, de som vistas utomlands, lediga och övriga. De flesta av dessa orsaker kan i någon mån antas vara konjunkturberoende, dvs fler träder ut ur arbetskraften när efterfrågan på arbetskraft är låg än när den är hög. Men detta kan inte antas gälla i lika stor utsträckning för alla orsakerna och benägenheten att återinträda i arbetskraften är inte lika stor i alla fall. Studerande får t ex betraktas som mer benägna att inträda i arbetskraften än förtidspensionerade.

I uppskattningen har vi antagit att antalet studerande är nästan 50 000 färre än det skulle ha varit med samma studerandandel i varje åldersgrupp som år 2004. Skälet till detta antagande är att en stor grupp av de studerande – i genomsnitt 72 000 varje månad – var människor som deltog i arbetsmarknadspolitiska program år 2004. Av dessa deltog endast 22 000 i genomsnitt i arbetsmarknadsutbildning. Även om det, också när arbetslösheten är låg, kommer att finnas ett visst behov program, t ex för omskolning, måste man kunna räkna med ett betydande tillskott till arbetskraften från denna grupp när det är god efterfrågan på arbetskraft.

Vi har också räknat med att ingen står utanför arbetskraften som arbetsökande när efterfrågan på arbetskraft är hög. Vi antar alltså att det som hindrar dem från att räknas till arbetskraften i dag, t.ex. att de inte aktivt söker arbete, lätt kan undanröjdas om chanserna att få ett jobb ökar. Detta skulle ge ett tillskott till arbetskraften på nästan 62 000 personer jämfört med hur det skulle se ut om andelarna arbetsökande utanför arbetskraften i varje åldersgrupp blev lika stora som år 2004.

Antalet personer som står utanför arbetskraften som sjuka eller förtidspensionerade av hälsoskäl antas dock bli större än år 2004. Det beror dels på att den större befolkningen och ändrade åldersstrukturen medför att antalet sjuka och förtidspensionerade väntas öka och dels på att Försäkringskassan (i sin prognos till Regeringen den 1:a augusti år 2005) räknar med ett ökat antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning

Befolkningssammansättning

Procent

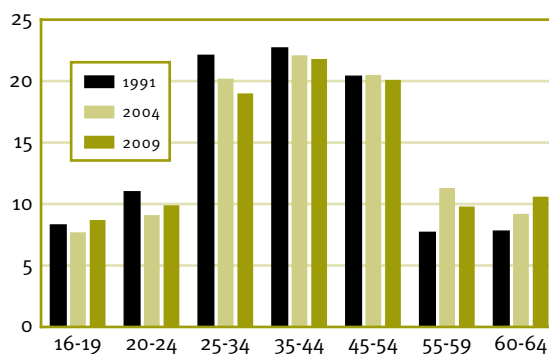

Diagram 3:17

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetskraftsdeltagande

Procent

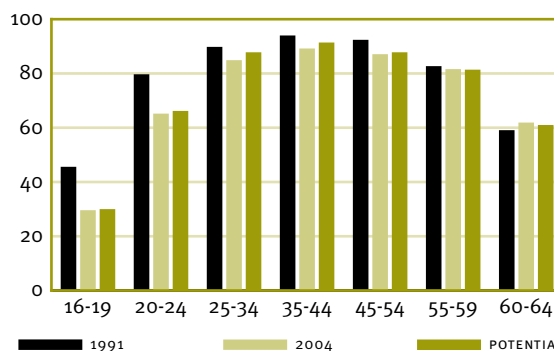

Diagram 3:18

Källa: SCB samt egna beräkningar

som är större än vad som motiveras av demografien. Totalt har vi därför räknat med 54 700 fler som står utanför arbetskraften som sjuka eller förtidspensionerade, varav 14 700 följer av de demografiska förändringarna.

I övrigt har vi inte antagit några betydande förändringar jämfört med dagens mönster för arbetskraftsdeltagande i olika åldersgrupper. Skulle förtidspensioneringarna inte öka mer än vad som motiveras av den ändrade åldersammansättningen så skulle arbetskraften kunna öka med ytterligare 40 000 personer eller 0,7 procentenheter.

Den ekonomiska politiken

Målsättningen för den ekonomiska politiken är att maximera resursutnyttjandet på både kort och lång sikt, dvs. att nå så hög sysselsättning och så låg arbetslöshet som möjligt.

Den ekonomiska politiken ska på kort sikt i första hand påverka resursutnyttjandet så att jämviktsarbetslösheten nås och pressas. På kort sikt bestäms arbetsutbudet främst av efterfrågan på arbetskraft eftersom en sjunkande arbetslöshet leder till ett ökat arbetsutbud. Det finns alltid skäl att hävda utbudslinjen i ekonomin men på kort sikt är det efterfrågan som är avgörande för sysselsättningen.

På medellång och lång sikt är utbudsfaktorer avgörande för hur hög sysselsättning ekonomin kan nå. Den ekonomiska politikens långsiktiga mål är att höja jämviktssysselsättningen. Med jämviktssysselsättning avses den sysselsättning som är förenlig med stabil inflation. Ett lägsta krav framöver är att antalet arbetade timmar stiger med minst 5 procent.

Utgångspunkten för våra politikrekommendationer är en mer positiv bedömning än andra av dels tillgången på "anställningsbar" arbetskraft i ekonomin och dels av hur väl lönebildningen fungerar. Vi menar att de tillgängliga resurserna givet nuvarande struktur på ekonomin är större än vad KI, Finansdepartementet och sannolikt Riksbanken anser. Det innebär att vi har en mer positiv syn på hur mycket arbetslösheten kan sjunka innan inflationsmålet hotas.

Riksbanken har den exekutiva makten att på kort sikt bestämma efterfrågenivån i ekonomin. Det är "marknadens" bedömning att centralbanken kommer att börja höja räntan om ett halvår. Med vår prognos av inflationen borde Riksbankens enligt sin handlingsregel sänka räntan. Riksbanken gör dock en annan prognos och kommer därför inte att sänka räntan.

Eftersom arbetslösheten de närmaste åren inte kommer sjunka till jämviktsnivån trots god tillväxt 2006 finns det utrymme för ekonomisk-politisk stimulans. Det finns således argument för en sänkt ränta. Vi anser dock att stimulansen bör bestå i ett bibehållande av dagens räntenivå. Riksbanken har idag en historiskt sett mycket låg ränta och kronan anses av de flesta bedömare vara för svag snarare än för stark, penningpolitiken är därmed expansiv. Regeringen föreslår också en stimulans av ekonomin genom ett försämrat strukturellt saldo från 2,1 till 1,0 procent av BNP mellan 2005 och 2006 som sedan delvis återtas till 1,6 procent år 2008. Om utvecklingen blir sämre än den prognostiserade kommer det dock att omgående krävas ytterligare ekonomisk-politisk stimulans.

Vi är relativt ensamma i vår syn på behovet av en fortsatt låg ränta under en lång period framöver. Det är på kort sikt nödvändigt att avisera reformer som ökar arbetsutbudet eftersom det möjliggör en mer expansiv penningpolitik än annars vore fallet. Det är rationellt att tro att Riksbanken kommer att föra en mer expansiv penningpolitik om den ser en uthållig och konsekvent politik för ökat arbetsutbud. Vi anser

att räntan bör behållas så länge det saknas inflationstryck även om BNP-tillväxten blir högre än väntat.

Den ekonomiska strategin att öka antalet arbetade timmar för att stärka välfärdens finansiering förutsätter både utbuds- och efterfrågestimulanser. Det är inte en traditionell efterfrågepolitik utan en variant av en nykeynesiansk politik. Det handlar om att förena Keynes och Ricardo. Det är möjligt att skapa en positiv cirkel av ökad trygghet, ökad konsumtion och investeringsvilja.

Penningpolitik

Vår rekommendation är att räntan bör behållas på nuvarande nivå fram till utgången av avtalen på den privata arbetsmarknaden våren 2007. Då kan man bedöma om det finns risk för att avtalsrörelsen leder till en inflation över 2 procent. Fram till dess anser vi att det inte är någon risk för löneökningar som ökar inflationstrycket nämnvärt. En sådan räntepolitik ger dessutom Riksbanken en tydlig hotpunkt mot lönebildningen.

Vi menar att det viktigaste nu är att Riksbanken gör det tydligt att de har för avsikt att hålla en låg ränta under en lång tid framöver. Erfarenheter från USA visar på att centralbankens kommunikation kan spela en roll även om räntan är relativt låg. Riksbanken bör för marknaden tydligt signalera en förestående lång period av bibehållen ränta.

Det finns flera skäl till att riksbanken bör behålla räntan på nuvarande nivå:

- Riksbanken har de senaste åren överskattat inflationstrycket. Sverige har för närvarande EU:s lägsta inflation. Osäkerheten om orsakerna till den höga produktiviteten och om den kommer att bibehållas är stor.
- Såsom beskrivits i ett tidigare avsnitt tyder mycket på att en hög andel av de arbetslösa är anställningsbara.
- Lönebildningen fungerar idag betydligt bättre än vad den har gjort historiskt sett. Det finns inga tecken på en kraftigt stegrande löneinflation de kommande åren.
- Enligt vår mening kan inte prisnivån på dagens fastighetsmarknad beskrivas som en bubbla utan är i huvudsak skapad av den låga räntan.
- Den högre arbetslösheten bland akademiker innebär att risken för brist på tjänstemän är lägre än tidigare.
- Många studerade vill arbeta om de får ett arbete. Denna reserv bör ha ökat i takt med högskoleexpansionen och kan således minska vid ökad efterfrågan.

- Det pågår ett arbete med att skärpa tillämpningen i försäkringssystemen, vilket ökar utbudet av tillgänglig arbetskraft. Arbetet har kommit längst i arbetslöshetsförsäkringen men det pågår även ett omfattande arbete när det gäller de andra socialförsäkringarna.
- Riksbanken måste ta hänsyn till att rörligheten av arbetskraft över gränserna har ökat för vissa yrkesgrupper. Genom EU-utvidgningen har det blivit lättare för utländska underentreprenörer att arbeta i Sverige. Detta gäller framför allt byggsektorn men också andra sektorer. Den ökade internationella rörlighet kan påverka inflationstrycket från dessa sektorer.

Riksbanken har de senaste åren inte lyckats rimligt väl med att prognostisera arbetskraftkostnadernas utveckling. Detta är oroande eftersom det är mycket viktigt att riksbanken är legitim i sin roll som demokratins buse och kan disciplinera arbetsmarknadens parter. Det behövs för en stabil lönebildning.

LO-ekonomerna vill därför att Riksbanken en gång om året publicerar en arbetsmarknadsrapport som anger hur den bedömer arbetsmarknaden funktionsätt och arbetskraftsreserverna. En sådan analys måste beskriva utvecklingen på olika delarbetsmarknader samt i olika regioner. Det skulle ge parterna en tydligare signal än idag om vilken räntepolitik som kan förväntas.

Finanspolitik

Valet mellan finans- och penningpolitik som huvudinstrument för stabiliseringspolitiken gjordes redan i början av 90-talet. Med rörlig växelkurs är penningpolitiken det mest kraftfulla verktyget för att stabilisera ekonomin.

Vi anser dock att finanspolitiken kan komplettera penningpolitiken i de situationer där penningpolitikens utrymme är begränsat. Om Riksbanken anser att det inte är möjligt att sänka (höja) räntan även om det finns ett behov av ytterligare stimulans (åtstramning), så är det ett läge där finanspolitiken bör användas.

En effektiv finanspolitisk stabilisering måste vara trovärdig och förutsägbar. För detta krävs att den är sammanhängande och konsistent över tiden. Ramverket bör balansera riksdagens och regeringens roller. Det måste ges förutsättningar för god beslutskraft i regeringen och demokratisk förankring i riksdagen. Vi vill därför peka på behovet av ett bättre finanspolitiskt regelverk, vilket LO-ekonomerna diskuterat i ett flertal skrifter, bland annat i vårens Ekonomiska utsikter.

Regeringen beskriver sitt sysselsättningspaket som en del i konjunkturpolitiken. De betraktar i allt för hög utsträckning arbetsmarknadspolitik som kon-

junktur- och inte strukturpolitik. Vi menar att plusjobben är en del i strukturpolitiken som syftar till att skapa ett ökat arbetsutbud och en ökad förmåga hos dem som står långt från arbetsmarknaden. Eftersom det är de som står långt från arbetsmarknaden som ska rekryteras till plusjobben kommer de att tas de från stocken strukturarbetslösa. Plusjobben sänker därmed jämviktsarbetslösheten eftersom de inte påverkar antalet efterfrågearbetslösa. Antalet som kan sysselsättas utan att inflationen tar fart är detsamma med och utan plusjobben. Med denna tolkning är plusjobben inte samma restriktion för penningpolitiken.

Trygghet, tillit och konsumtionsvilja

Vi menar att det behövs en positiv ”trygghetschock” riktad mot hushållen. Efter en period av nedskärningar i offentlig sektor, införandet av ett nytt pensionsystem, bestående hög arbetslöshet, kraftiga svängningar i förmögenhetsvärdena samt den kommande anspänningen från demografin är det naturligt att hushållen känner en viss osäkerhet inför framtiden. Till detta kommer att omvandlingstakten nu är ovanligt hög i ekonomin, vilket visas av den historiskt höga produktivitetsökningen. Vår tolkning är att konsumentförtroendet kan öka om staten blir tydligare i sina åtaganden. Förutsättningen är givetvis att dessa åtaganden är trovärdiga.

Ett första led är att för en större del av arbetskraften tillhandahålla ett gott ekonomiskt stöd vid arbetslöshet och sjukdom, d v s att höja inkomsttaken i socialförsäkringarna. Höjda tak innebär att fler tjänstemäns och vissa arbetargrupper trygghet ökar. Regeringen har föreslagit en höjning av taken i sjuk- och föräldraförsäkringen till 10 basbelopp från juli 2006. Taken behöver höjas även i arbetslöshetsförsäkringen. Höjningen bör vara mycket påtaglig så att försäkringen fullt ut täcker inkomsterna för en stor del av löntagarna. Det kommer att öka tryggheten i en tid av snabb strukturomvandling. Höjda tak kommer även att stärka de automatiska stabilisatorerna och därmed bidra till effektivare konjunkturstabilisering.

De tidiga insatserna vid arbetslöshet bör stärkas kraftigt. Om arbetsuppgifterna för en individ blir för betungande ska det finnas alternativa arbetsuppgifter. Ett nytt stöd för yrkesväxling mitt i livet bör utformas. De som är över 45 år och har en lång yrkesverksamhet bör kunna få stöd för studier till ett nytt yrke. Företräde bör ges till dem som utbildar sig till bristyrken.

Det vore också logiskt att öka tryggheten i det allmänna pensionssystemet för att minska behovet av privat sparande. När pensionsreformen genomfördes ökade antalet personer med privat pensionssparande kraftigt. Att kostnaderna för tjänstemännens avtalade

pensionssparande har ökat kan ses som en reaktion på att de inte anser sig få tillräckligt god täckning i det offentliga pensionssystemet. Höjda avgifter och ökad sysselsättning skulle säkerställa en högre nivå på de framtida pensionerna och minska det privata sparandet. Vi stöder nuvarande pensionssystem men det har de senaste åren varit nära att de utgående pensionerna sänkts, dvs att bromsen i pensionssystemet slagit till.

Det relativt omfattande privata pensionssparandet hänger inte bara samman med kompensationen i det offentliga pensionssystemet utan med stor sannolikhet också med den kritik som finns av äldreomsorgen. Hushållen upplever att de behöver ekonomiska resurser för att själva kunna köpa vård och omsorg, osäkerheten om den framtida finansieringen av dessa påverkar sannolikt hushållens beteende. Det är därför bra att regeringen nu aviserar en upprustning av äldreomsorgen.

Välfärdsstaten kan ses som ett försäkringsbolag där tilltron till kontraktet är avgörande. Tilltron beror på den politiska stabiliteten, trovärdigheten i sjuk- och äldreomsorgens rättighetslagstiftning men framförallt om det finns en trovärdig finansiering. För att välfärdsstaten ska vara trovärdig så måste den vara väl konsoliderad. Konsolideringen kan bara till en begränsad del ske genom höja skatter och avgifter, avgörande är att antalet arbetade timmar växer. Antalet arbetade timmar behöver öka med minst 5 procentenheter. Det betyder inte att alla ska arbeta 5 procent mer utan att den vuxna befolkningens genomsnittliga närvaro i produktionen ska öka.

En "trygghetschock" skulle medföra en ökad trygghet i en tid av snabbare förändring. Eftersom ett ökat antal arbetade timmar är avgörande för en trovärdig finansiering av välfärdssystemen är en positiv utvecklingen av dessa förutsättningen för att skapa en ökad trygghet för hushållen. Det innebär att den positiva cirkel som tryggare hushåll kan skapa kan komma igång först när det finns tecken på kraftigt förbättrade arbetsmarknadsutsikter. Det innebär att vi endast föreslår delar i en "trygghetschock" och inte ett fullständigt paket eftersom vi inte ger något svar på hur sysselsättningen på kort sikt ska kunna öka tillräckligt mycket.

Utbudspolitik

Regeringen bör redan i vårpropositionen redovisa huvuddragen i ett reformpaket som säkerställer en uthållig sysselsättningsökning. För att säkerställa att det ska kunna ske en ökning av antalet arbetade timmar vill vi föra fram följande fem reformer:

1. Högre effektiv pensionsålder – Det behövs en reformering av skattesystemet som syftar till att öka den effektiva pensionsåldern. Långt fler i arbets-

kraften måste jobba till 65 års ålder. Det är orimligt att ha skatter som subventionerar pensionering före 65 års pensionsålder när det övergripande målet är att öka antalet arbetade timmar. Det kommer att bli nödvändigt att helt eller delvis avskaffa de skattelättnader som nu finns för pensionssparande och slopa möjligheten att skattesubventionerat ta ut pensionssparande redan vid 55 års ålder. När man inte en högre effektiv pensionsålder genom förändringar av skattesystemet kommer det inom överskådlig tid bli nödvändigt att höja den lagstiftade pensionsåldern.

2. Skärpning av arbetslinjen – Vi vill se en reform som skapar ökade möjligheter, för även de som saknar full arbetsförmåga, att delta i arbetslivet. Det behövs fler arbetsuppgifter som anpassas efter individens förmåga. Det är självklart viktigt att det rådande regelverket kring rätten till ersättningar i försäkringssystemet tillämpas strikt. Arbetslinjen måste bli en tydligare del av socialförsäkringarna.
3. Utbildningsväsendet – Det behövs en utbildningsreform som ökar resurserna för tidigt lärande så att fler ungdomar får en bra start i arbetslivet. Drivkrafter behövs också för tidig examination från högskolan och ett stopp för användandet av komvux för konkurrenskomplettering. Målsättningen för högskolepolitiken bör inte vara andelen av en årskull som startar utan som slutför högskolestudier.
4. Arbetsmarknadspolitik – Krav ska ställas på kontakt med arbetsförmedlare från första dagen av arbetslöshet och alla ska ha personlig kontakt med arbetsförmedlare 1-2 gånger i månaden. Redan vid varsel ska handlingsplan finnas för övergång till annan arbetsplats eller studier. Mer resurser för förmedling och starkare arbetslinje med en strikt tillämpning av aktivitetetsgarantin är en förutsättning för hög ersättningsnivå. Det är givetvis viktigt att de arbetssökande aktivt söker arbete. Höga ersättningsnivåer med välfungerande system är det som eftersträvas.
5. Jämställdhetspolitiken – Det behövs en jämställdhetsreform byggd på individuellt ansvar och individuella förmåner. Stärkta möjligheter till heltidsarbete är en helt avgörande förutsättning för att finansiera välfärdsstaten.

För att kunna genomföra framgångsrika utbudsreformer krävs en hög efterfrågan på arbetskraft som suger upp det ökade utbudet. En väl fungerande stabiliseringspolitik är därför nödvändig.

Ekonomiska utsikter

LO-ekonomerna har sedan 1947 publicerat en serie konjunkturrapporter, *Ekonomiska utsikter*. Rapporterna kommer två gånger om året, vår och höst.

I *Ekonomiska utsikter* analyserar och diskuterar LO-ekonomerna den samhällsekonomiska utvecklingen i Sverige och omvärlden.

En viktig uppgift för LO-ekonomerna är att påverka den samhällsekonomiska debatten. I rapportserien presenteras analyser och argument som bygger på arbetarrörelsens grundläggande värderingar, med LO-förbundens medlemmar i fokus. Den ekonomiska debatten i vårt samhälle präglas ofta av andra värderingar. *Ekonomiska utsikter* bidrar därmed till att bredda och nyansera den samhällsekonomiska debatten, ge motbilder, alternativa analyser och nya argument.

Ekonomiska utsikter hösten 2005

